

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

MİMARLIK ANABİLİM DALI

**İÇ MEKAN TASARIM MODELİNDE MALZEMENİN YERİ VE SEÇİM
KRİTERLERİ**

DOKTORA TEZİ

İç Mimar Elif SÖNMEZ

ŞUBAT 2016

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MİMARLIK ANABİLİM DALI

**İÇ MEKAN TASARIM MODELİNDE MALZEMENİN YERİ VE SEÇİM
KRİTERLERİ**

Elif SÖNMEZ

Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünde

"DOKTOR (MİMARLIK)"

Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 25 / 01 / 2016

Tezin Savunma Tarihi : 29 / 02 / 2016

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Filiz TAVŞAN

Trabzon 2016

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**Mimarlık Anabilim Dalında
Elif SÖNMEZ Tarafından Hazırlanan**

İÇ MEKAN TASARIM MODELİNDE MALZEMENİN YERİ VE SEÇİM KRİTERLERİ

**başlıklı bu çalışma, Enstitü Yönetim Kurulunun 26 /01/2016 gün ve 1637 sayılı
kararıyla oluşturulan jüri tarafından yapılan sınavda
DOKTORA TEZİ
olarak kabul edilmiştir.**

Jüri Üyeleri

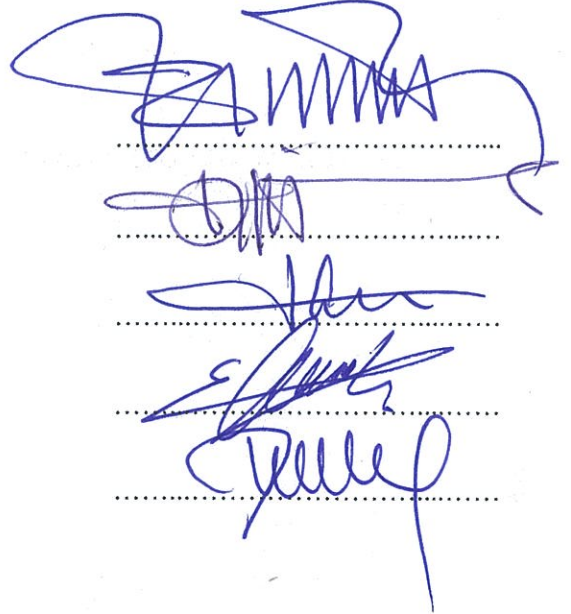
Başkan : Prof. Dr. Ayşe Zeynep ONUR

Üye : Prof. Dr. Şengül ÖYMEN GÜR

Üye : Doç. Dr. Filiz TAVŞAN

Üye : Doç. Dr. Erkan AYDINTAN

Üye : Yrd. Doç. Dr. Nilhan VURAL

Prof. Dr. Sadettin KORKMAZ

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

“İç Mekan Tasarım Modelinde Malzemenin Yeri ve Seçim Kriterleri” başlıklı bu tez çalışması Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Doktora Programı’nda hazırlanmıştır.

Bu çalışmanın hazırlanmasında; danışmanım olmayı kabul ettiği günden bu güne akademik hayatım boyunca desteğini ve inancını benden asla esirgemeyen sevgili hocam Doç. Dr. Filiz TAVŞAN’a, değerli görüşleriyle tezin şekillenmesine katkıda bulunan tez izleme komitesi üyeleri değerli hocalarım Doç. Dr. Erkan AYDINTAN ve Yrd. Doç. Dr. Nilhan VURAL’a; zamanını ve ilgisini benimle paylaşan değerli hocam Prof. Dr. Şengül ÖYMEN GÜR’e; katkılarını esirgemeyen Prof. Dr. Ayşe Zeynep ONUR’a, araştırmam boyunca beni destekleyen değerli hocalarım ve dostlarım Yrd. Doç. Dr. Şebnem ERTAŞ ve Yrd. Doç. Dr. Funda KURAK AÇICI’ya teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca görüşmeler sırasında kıymetli vakitlerini bana ayırarak tezime büyük katkı sağlayan tasarımcılara yardımlarından ötürü minnettarlığımı belirtmek isterim.

Bu uzun sürecin her anında verdikleri destek ile her zaman yanımda olan, akademik hayatımın bana kazandırdığı kardeşlerim ve dostlarım Serap DURMUŞ, Fulya ÜSTÜN DEMİRKAYA ve Sibel MAÇKA KALFA’ya sonsuz teşekkür ederim.

Son olarak da her türlü konuda manevi desteklerini hissettiğim, annem Sevgi SÖNMEZ ve babam Alican SÖNMEZ başta olmak üzere sevgili kardeşlerim Sevcan SÖNMEZ, Alkan SÖNMEZ ve Merve MERDİN SÖNMEZ’e sonsuz sevgi ve saygılarımı sunarım.

Elif SÖNMEZ
Trabzon 2016

TEZ ETİK BEYANNAMESİ

Doktora Tezi olarak sunduğum “İç Mekan Tasarım Modelinde Malzemenin Yeri ve Seçim Kriterleri” başlıklı bu çalışmayı baştan sona kadar danışmanım Doç. Dr. Filiz TAVŞAN sorumluluğunda tamamladığımı, verileri/örnekleri kendim topladığımı, deneyleri/analizleri ilgili laboratuvarlarda yaptığımı/yaptırdığımı, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallara uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim. 29/02/2016

Elif SÖNMEZ

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ.....	III
TEZ ETİK BEYANNAMESİ.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
ÖZET	VII
SUMMARY	VIII
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	IX
TABLolar DİZİNİ.....	XII
1. GENEL BİLGİLER.....	1
1.1. Giriş.....	1
1.1.1. Tezin Amacı ve Varsayımlar.....	3
1.1.2. Tezin Kapsamı.....	5
1.1.3. Tezin Yöntemi.....	6
1.1.4. Tezin Önemi.....	8
1.2. Tasarım Kavramı ve Tarihsel Gelişimi	9
1.2.1. Tasarım Süreci ve Tasarım Sürecine Yönelik Araştırmalar.....	13
1.2.2. Bölüm Sonucu	24
1.3. Malzeme ve Tarihsel Gelişimi	27
1.3.1. Tasarımda Malzemenin Rolü	38
1.3.2. Tasarımda Malzeme Seçim Kriterleri	40
1.3.3. Bölüm Sonucu	44
2. YAPILAN ÇALIŞMALAR	47
2.1. Örneklem Grubunun Belirlenmesi	47
2.1.1. Örneklem Grubunun Tanıtımı.....	50
2.1.2. Görüşme Tekniği.....	53
2.1.3. Görüşme Sorularının Hazırlanması.....	54
2.1.4. Görüşmelerin Uygulanması.....	55
2.2. Örüntü Model Kurgusu	56
3. BULGULAR VE İRDELEMELER.....	61

3.1.	Tasarım Ofislerinde İç Mekan Tasarım Sürecine İlişkin Bulgular ve İrdemeler	61
3.1.1.	Tasarım Ofislerinin İç Mekan Tasarım Süreci Modellerinin Çakıştırılması.....	74
3.1.2.	Çakıştırma Bulgularının İrdelenmesi	84
3.2.	İç Mekan Tasarım Sürecinde Malzemenin Yerine İlişkin Bulgular ve İrdemeler	94
3.3.	İç Mekan Tasarım Sürecinde Malzeme Seçim Kriterlerine İlişkin Bulgular ve İrdemeler	97
4.	SONUÇLAR VE ÖNERİLER	110
5.	KAYNAKLAR.....	117
6.	EKLER	122
	ÖZGEÇMİŞ	

Doktora Tezi

ÖZET

İÇ MEKAN TASARIM MODELİNDE MALZEMENİN YERİ VE SEÇİM KRİTERLERİ

Elif SÖNMEZ

Karadeniz Teknik Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalı
Danışman: Doç. Dr. Filiz TAVŞAN
2016, 121 Sayfa, 2 Sayfa Ekler

Her tasarlama eylemi, kendisine ait bir geçmişe ve sürece sahiptir. Tasarımcının, tasarımı düşlerken uyguladığı tasarlama süreci, yarım yüzyıldan uzun süredir birçok bilim adamının gündemindedir. Bu çalışma, “tasarlama süreci, gerçekleştiği alanın içeriğine göre çeşitlilik gösterir ve belirli bir disiplin adı altında ele alınabilir” temel varsayımından hareketle iç mekan tasarım sürecine odaklanmakta olup, birincil olarak iç mekan tasarım sürecine hizmet edecek bir model önerisinin oluşturulmasını, ikincil olarak ise oluşturulan iç mekan tasarım süreci model önerisinin de malzemenin yeri ve temel seçim kriterlerinin irdelenmesini amaçlamaktadır. Bu doğrultuda kuramcı Alexander’ın (1977) “örüntü” modeli üzerinde durularak, deneyimli tasarımcıların deneyimleri ile iç mekan tasarım sürecinde izlenen zihinsel adımlar örüntü kavramı ile cevaplanarak ortaya konmaktadır. Önerilen model ile iç mekan tasarım sürecinde izlenen yolu ve bu yolda malzemenin yerini açıklamaya yardımcı çıkarımlar yapmak hedeflenmektedir. Birinci bölümünde çalışmanın amacı, kapsamı, yöntemi ve kuramsal çerçevesi ortaya konmuştur. Kuramsal çerçevede tezin amacı doğrultusunda “tasarım” ve “malzeme” konuları öncelikli olarak kavramsal yönleriyle tanımlanmıştır. İkinci bölümde ise, literatürde ön plana çıkmış deneyimli tasarımcılardan oluşan örneklem grubunun belirlenmesi, kullanılan görüşme tekniğinin tanıtımı, görüşme sorularının hazırlanması ve örüntü model kurgusuna yönelik çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Daha sonra görüşmelere bağlı olarak iç mekan tasarım süreci modelinin geliştirilmesi ve malzemenin süreçteki yeri tespit edilmeye çalışılmış, genel olarak iç mekan tasarımında malzeme seçimini etkileyen temel kriterler belirlenmiştir. Son bölümünde ise elde edilen bulgular ve veriler ışığında sonuçlar ortaya konmuştur. Çalışmanın, tasarım araştırmaları içindeki yeri ve gelecekte yapılacak tasarım araştırmalarına ilişkin öneriler tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tasarım, İç Mekan Tasarım Süreci, Malzeme, Malzeme Seçimi, Örüntü

pHd THESIS

SUMMARY

THE PLACE OF MATERIAL AND ITS SELECTION CRITERIA IN INTERIOR DESIGN
MODEL

Elif SÖNMEZ

Karadeniz Technical University
The Graduate School of Natural and Applied Sciences
Architecture Main Science

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Filiz TAVŞAN
2016, 121 Pages, 2 Appendix Pages

Each design action has a past and process that are belong to it. Design process has been in agenda of many scientists for a long time since the mid of the 20th century. This study focuses on interior design process based on the assumption that the design process slightly varies according to the content of its field and can be investigated under the name of a specific discipline. The study aims at creating and proposing a model that will guide the interior space design process with special emphasis on the place of material and its main selection criteria in this model. In this direction, by means of experiences of experienced designers, following mental steps in interior space design process and correlating them with existing patterns based on the pattern model of theoretician Alexander (1977). The proposed model targets at finding out inferences to explain the route that is followed in interior space design process and the place of selection of materials in this route. In the first section, aim, content, method and theoretical framework of this study are explained. Topics of ‘design’ and ‘material’ are described with their conceptual aspects in theoretical framework in line with the aim of this thesis. In the second section, studies with the selected sample of experienced designers having a significant role in literature. The interview technique is introduced. Upon the analyses of the interviews, interior space design process model is developed, the place of material in this process is determined and the main criteria effecting material selection in interior space design are disposed. In the last section, results are displayed in the light of obtained findings. The place of this study among design studies in literature and suggestions about design studies that can be performed in future are discussed.

Key Words: Design, Interior Space Design Process, Material, Material Selection, Pattern

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 1. Kara kutu ve saydam kutu	12
Şekil 2. Tasarım sürecinde soyuttan somuta gidişte aşamalar.....	14
Şekil 3. Archer'e göre tasarım süreci	15
Şekil 4. Jones'un tasarım süreci.....	15
Şekil 5. J. Luckman tasarım süreci	16
Şekil 6. Bayazıt'ın başlıca tasarım süreci	16
Şekil 7. Cross'a göre tasarım süreci	18
Şekil 8. Roozenburg ve Eekels tarafından geliştirilen tasarım süreci modeli	19
Şekil 9. Rittel'in tasarım süreçleri diyagramları.....	20
Şekil 10. Gür'ün genel mimari tasarım modeli	20
Şekil 11. Tokman'ın genel mimari tasarım modeli	22
Şekil 12. Dodsworth'a ait tasarım süreci diyagramı.....	23
Şekil 13. Alexander'ın tasarım süreci modelleri	24
Şekil 14. Tasarım süreci aşamaları	25
Şekil 15. Seçilen örüntü modeli.....	27
Şekil 16. Notre Dame, Paris, 1250	29
Şekil 17. Floransa'da yer alan Medici Şapeli, 1520-1536.....	30
Şekil 18. Kristal Sarayı, Joseph Paxton, 1851	31
Şekil 19. Kelmscott House yemek odası	32
Şekil 20. Victor Horta Müzesi ve Hector Guimard'ın Paris Metro Girişi.....	32
Şekil 21. Eileen Gray iç mekan tasarımı	33
Şekil 22. Barcelona Pavyonu, Miesvan der Rohe, 1929.....	34
Şekil 23. Glass House, Philip Johnson,1949	34
Şekil 24. Chisholm Institute's Dandenong Campus	35
Şekil 25. Switch Restaurant, Karim Rashid.....	36
Şekil 26. Elastika, Moore Buildings, ZahaHadid	37
Şekil 27. Tasarım sürecine yön verici malzeme özellikleri.....	42
Şekil 28. Tasarımcı-Tasarım-Malzeme ilişkisi.....	44

Şekil 29. Genel olarak iç mekanda malzeme seçim kriterleri	45
Şekil 30. Yapılan çalışmalar şematik anlatım.....	47
Şekil 31. Örüntü kavramı ile bütün-parça ilişkisi.....	56
Şekil 32. Modelin saf hal kurgusu	57
Şekil 33. Modelde örüntü kümesi isim kurgusu	58
Şekil 34. Modelde önem atfedilmiş örüntülerin gösterim kurgusu	58
Şekil 35. Modelde geribildirim kurgusu	59
Şekil 36. Modelde kümeler arası süreç kurgusu	59
Şekil 37. Modelde kümeler arası bağlantı kurgusu	60
Şekil 38. Atelye 70 Tasarım Süreci Modeli.....	63
Şekil 39. Autoban Tasarım Süreci Modeli	64
Şekil 40. B Design Tasarım Süreci Modeli	65
Şekil 41. CM Mimarlık Tasarım Süreci Modeli	66
Şekil 42. Katak Mimarlık Tasarım Süreci Modeli	66
Şekil 43. Kreatif Mimarlık Tasarım Süreci Modeli.....	67
Şekil 44. Kg Mimarlık Tasarım Süreci Modeli	68
Şekil 45. Mars Mimarlar Tasarım Süreci Modeli.....	69
Şekil 46. MDArch Mimarlık Tasarım Süreci Modeli.....	69
Şekil 47. NSMH Tasarım Süreci Modeli.....	70
Şekil 48. Pimodek Tasarım Süreci Modeli	70
Şekil 49. Suyabatmaz Demirel Tasarım Süreci Modeli.....	71
Şekil 50. Toner Mimarlık Tasarım Süreci Modeli.....	72
Şekil 51. Yalın Tan+Partners Tasarım Süreci Modeli.....	73
Şekil 52. Zoom TPU Tasarım Süreci Modeli	74
Şekil 53. İç Mekan Tasarım Sürecine ait 15 modelin üst üste karşılaştırılması	75
Şekil 54. Renkli modellerin üst üste karşılaştırılması	83
Şekil 55. İç Mekan Tasarım Süreci Örüntü Modeli Değerlendirmesi	88
Şekil 56. Bilgi edinme aşaması şematik anlatım	90
Şekil 57. Analiz aşaması şematik anlatım	90
Şekil 58. Konsept proje aşaması şematik anlatım	92
Şekil 59. İç Mimari proje aşaması şematik anlatım.....	93
Şekil 60. “Malzeme” başlığının üst üste karşılaştırılması	96
Şekil 61. İç mekan tasarım sürecinde malzeme seçim kriterleri	102

Şekil 62. Malzemenin görsel zenginliği, Yalın Tan+Partners, Lowe İstanbul Ofis	104
Şekil 63. Malzemelerin iletişimi ve birleşimi, Atelye 70, Gabriel Evi.....	105
Şekil 64. Malzemenin tarihi yapıda kullanımı, Atelye 70, Gabriel Evi	106
Şekil 65. Malzemenin sıra dışı kullanımı, Autoban, Haydar Aliyev Uluslararası Havalimanı	107
Şekil 66. Leed sertifikalı tasarım, BB Design, Özyeğin Üniversitesi Öğrenci Merkezi ..	109
Şekil 67. Teori ve pratikte tasarım süreci karşılaştırması.....	111
Şekil 68. İç mekan tasarım süreci içeriğini anlatan diyagram	112
Şekil 69. Malzeme ve örüntü ilişkisi	113
Şekil 70. İç mekan tasarım sürecinde malzemenin yeri	114
Şekil 71. Teori ve pratikte malzeme seçim kriterleri karşılaştırma.....	115

TABLolar LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1. Çalışmanın amaçları.....	3
Tablo 2. Çalışmada kullanılan yöntem ve adımlar	6
Tablo 3. Örneklem grubu	50
Tablo 4. Görüşme sorularının hazırlanmasında izlenen süreç	55
Tablo 5. Görüşmeler sonucu iç mekan tasarım sürecine ait bulguları	62
Tablo 6. “Müşteri” modellerde üst üste karşılaştırma	77
Tablo 7. “Bilgi edinme” modellerde üst üste karşılaştırma.....	78
Tablo 8. “Analiz” modellerde üst üste karşılaştırma.....	79
Tablo 9. “Sentez” modellerde üst üste karşılaştırma.....	80
Tablo 10. “Değerlendirme” modellerde üst üste karşılaştırma	81
Tablo 11. “Uygulama” modellerde üst üste karşılaştırma	82
Tablo 12. Tasarım süreci aşamalarının sınıflandırılması	86
Tablo 13. Görüşmeler sonucu tasarım sürecinde malzemenin yerine ait bulgular	94
Tablo 14. Tasarım sürecinde malzemenin yeri sorusuna alınan cevaplar	95
Tablo 15. Görüşmeler sonucu tasarım sürecinde malzeme seçim kriterlerine ait bulgular	98
Tablo 16. Tasarım sürecinde malzeme seçim kriterleri	100

1. GENEL BİLGİLER

1.1. Giriş

En yalın şekliyle ‘mekan yaratma sanatı’ olarak tanımlanan mimarlık mesleğinin, insanın var olduğu günden bu yana gerçekleştirdiği en eski meslek olduğu söylenebilir. Bunun yanında Türk Dil Kurumu sözlüğünde mimar “yapıların planını yapıp bunların gerçekleşmesini sağlayan kimse” olarak tanımlanırken, iç mimar ise “bir yapıyı, kullanım ve estetik bakımından ele alıp insanın fiziksel ve ruhsal özelliklerine uygun olarak tasarlayan kimse” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2005). Bu tanımlamalardan da anlaşıldığı gibi bu meslekler ve meslek insanları, insan ihtiyaçları ve istekleri yönünde mekan tasarımını yöneten ve uygulayan disiplin alanları ve öznelere dir.

Tasarım kavramı çok geniş bir kullanım yelpazesine sahip olmakla beraber Ertürk'ün (1981) de belirttiği gibi, insan beyninin çevresini düzenlemek üzere yaptığı etkinliklerin tümü tasarlama yeteneği olarak tanımlanmıştır. Ancak her tasarlama eylemi, kendisine ait bir geçmişe ve sürece sahiptir. Zaman içinde tasarım adımları ve her bir adım içinde yenilenen karar verme işlemleri, tasarım sürecinin yapısını meydana getirmektedir. Bayazıt'a (1994) göre bir proje başlatılır, geliştirilir ve kronolojik bir düzen içinde bir örüntü olarak yer alır; bir olaylar dizisi olarak tekrarlanır. Hemen hemen bütün projeler için bu süreç aynı şekilde devam eder. Bu örüntüler tasarlama sürecinin kendisini oluşturur (Bayazıt, 1994).

Tasarımcının tasarımı düşlerken uyguladığı tasarlama süreci, yarım yüzyıldan uzun süredir birçok bilim adamının gündemindedir. Bu süreci ele alış tarzı, bütün alanlar için aynı şekilde üzerinde durulan bir konudur. Özellikle psikolojide yapılan varsayımlar ve kuramlar, bu sürece bakış için ilk temelleri oluşturmuştur (Bayazıt, 1994). Her ne kadar tasarım sürecinin modellenmesine yönelik çok sayıda araştırma mevcut olsa da ve hatta çeşitli tasarım metotları kabul edilse de; tasarım sürecinin gerçek ve kesin bir tanımını yapmak göreceli hale gelir. Bununla birlikte, tüm tasarım disiplinlerinde yapılan araştırmalar, tasarımın insanoğluna özgü bilişsel bir eylem olduğu şeklinde bir temel varsayımı da paylaşmaktadır.

Mimarlık, endüstri alanları veya mühendislik disiplinleri literatüründe, katılımcıların tasarım süreçlerini açıklayan araştırmalar üzerine yapılan birçok çalışmaya

rastlanmaktadır. İç mekan tasarımı ise yirmi birinci yüzyılın başında, mekanın oluşturulma biçimi üzerinde faydalı etkisi olabilecek, tarihsel ve teorik açıdan zengin bir konu olarak görülmeye başlanmıştır. Buna rağmen günümüzde, konuyla ilgili mevzuat ya da tanımlamalar çok azdır; konunun problemlerini, süreç ve teorilerini irdeleyen akademik yayınlar sınırlı sayıdadır (Brooker ve Stone, 2011).

Bu nedenle tez çalışması, birincil önemde iç mekan tasarım süreci ve süreci oluşturan bir model üzerinde durmaktadır. Bu modelde ise, tez çalışmasının ikincil konusunu oluşturan “malzeme” konusu özel bir yer tutmaktadır. Çünkü iç mekan tasarımında malzemelerin seçim ve kullanım şekilleri “sonsuzdur”. Malzemelerin bu çeşitliliği, iç mekanlarda oldukça sıra dışı ama yine de uyumlu ve istenilen atmosferi yakalamaya yarar seçenekler sunmaktadır (Brooker ve Stone, 2011). Tasarımda malzemeye bu rolü veren ise tasarımcının kendisidir. Bu doğrultuda tasarımcı malzemeyi anlamlı ve mutlak bir esere kavuşturmayı nasıl başardığı sorusu akla gelmektedir. Tasarımcılar, tasarım süreci boyunca gerçekleştirdikleri her adımda, yani ilk eskizden sonuç ürüne kadar, çeşitli kararlar alarak adım adım ilerlemektedir. Tasarımcı tarafından tasarım sürecinde yapılan uygun seçim ve doğru kullanım ile tasarım mutlak bir esere dönüşmektedir. Zihinde başlayan ve somut bir ürün ile sonuçlanan bütün bu sürecin hangi aşamaları içerdiği ve nasıl geliştiği, günümüzde hala geçerli olan merak uyandırıcı araştırma konuları arasındadır. Tasarımı ilgilendiren tüm disiplinlerde olduğu gibi iç mekan tasarımında da değişen tasarım yaklaşımları ve malzemelerin kullanımı; duvar, tavan ve zemin görünümleri ile obje-mekan ilişkilerindeki değişime en çok katkıda bulunan faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Günümüz şartlarında tasarımcı, tasarım, tasarım süreci ve malzeme seçiminin paralel bir süreç izlemesi olasıdır. Tasarım sürecinde malzeme seçiminde izlenen tutum, tasarıma yön veren önemli değerlerden biridir. Tasarım sürecinde malzeme seçimini işlev, konsept, fiziksel özellikler, doku, yapım yöntemi, ekonomik boyut, tasarıma kattığı anlam, diğer malzemeler ile ilişkiler gibi sayısı arttırılabilecek birçok kriter; tasarımda malzeme seçiminde önemli bir yer tutar. Malzeme konusu birçok yönüyle incelense de, bu çalışmada söz konusu olan iç mekan tasarımında malzeme seçiminde temel kriterler ve bu kriterlerin önemi üzerinde durulmaktadır.

Günümüz tasarım koşullarında malzeme kullanımı uluslararası bir boyut kazanmıştır. Bu nedenle tasarımcı-malzeme-tasarım arasındaki ilişki ağı, önemli bir çalışma alanı haline gelmiştir. Özetle tez çalışması kapsamında tasarımcı açısından iç mekan tasarım süreci ve tasarım sürecinde malzeme seçim kriterleri konusu, çalışmaya büyük ölçüde yön vermiştir.

Özellikle iç mimari alanında yapılan çalışmalarda; tasarım süreci ve tasarım sürecinde malzeme seçim kriterleri üzerine kapsamlı çalışmaların yetersizliği görüşünden hareketle, çalışmanın söz konusu alana katkı sağlamayı hedeflediği söylenebilir.

1.1.1. Tezin Amacı ve Varsayımlar

İç mekan tasarım sürecinin nasıl ele alındığı, sürecin hangi aşamaları içerdiği, tasarımcının tasarım sürecinde malzemeye verdiği önem ve malzeme seçiminde temel kriterlerin ne olması gerektiği sorularından yola çıkan bu çalışmanın ana amacı; birincil olarak iç mekan tasarım sürecine hizmet edecek bir model önerisinin oluşturulması, ikincil olarak ise oluşturulan iç mekan tasarım süreci model önerisi ile iç mekan tasarım sürecinde malzemenin yeri ve temel seçim kriterlerinin belirlenmesidir (Tablo 1).

Tablo 1. Çalışmanın amaçları

BİRİNCİL AMAÇ	İKİNCİL AMAÇ
İç mekan tasarım sürecine yönelik örüntü modelinin ele alınması	İç mekan tasarım sürecinde malzemenin yerinin belirlenmesi İç mekan tasarım sürecinde malzeme seçimini etkileyen temel kriterlerin belirlenmesi

Tasarımcıların, tasarlama süreçlerindeki düşünsel ve pratik tutumları, tasarım konusuna göre yaklaşımların çeşitliliği ve zenginliği, tasarım üretimlerinde farklılık ve çeşitliliğe olanak vermektedir. Çünkü tasarım süreci, her tasarımcı için farklılık göstermekle birlikte aynı zamanda değişerek dönüşmektedir. Bu amaç doğrultusunda, uygulamacı tasarımcıların deneyimleri bir araya getirilerek; iç mekan tasarım süreci modeli, tasarım sürecinde malzemenin yeri ve tasarım sürecinde genel malzeme seçim kriterleri bilimsel veriler ile ortaya konmuştur.

Belirtilen amaçlar göz önüne alındığında, tez çalışması konusunu sınırlandırmak amacıyla, görüşme yapılan tasarımcıların iç mekan projelerine yaklaşım süreçlerinin tasarım-malzeme ilişkisi ekseninde yorumlanması hedeflenmiştir. Bu doğrultuda seçilen tasarımcıların iç mekan kurgusu ve malzeme seçimini etkileyen temel kriterleri irdelenerek; iç mekan tasarım süreci ile malzeme seçim kriterlerinin belirlenmesi ve

tanımlanması amaçlanmıştır. Bu nedenle tez kapsamında ilerleyen aşamalarda detaylıca ortaya konan "örüntü" kavramı/modeli, bu yolu derinleştirecek bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tasarım süreci, bütün-parça ilişkisini esas alan kompleks bir zihinsel planlama durumudur. Ana hedefler bu planlama durumunda iç mekan tasarımı sürecini bir bütün olarak görürken; ikincil hedefler bu bütüne hizmet edecek parçaların görünür hale getirilmesini sağlayacaktır. Sonuç olarak iç mekan tasarım süreci ve malzeme arasında bazen dolaysız bazen de dolaylı ilişkiler kurarak, düşünsel süreci belirgin hale getirecek bir model önerisi yapılmış olacaktır.

Çalışma sonucunda, aşağıda yer alan varsayımların geçerliliği, yapılan literatür çalışması ve görüşmelerden elde edilen bulgularla test edilmiştir.

- Yapılan araştırmalara ait bulgular bir disiplinden diğerine genellenmesine neden olmaktadır. Ancak her disiplin için bu yaklaşım şekillerini, tasarımı belirleyen metot ve süreç planlaması olarak kabul etme olanağı yoktur. Tüm bunların yanında tasarım eylemi, gerçekleştiği alanın içeriğine göre de çeşitlilik gösterir. Çünkü tasarım süreci, bu tür kesin ve net tanımlara varılamayacak kadar karmaşıktır. Bu açıdan bakıldığında, tasarım geniş bir insan eylemi olarak ele alınabileceği gibi, belirli bir disiplin (mimari tasarım, moda tasarımı, grafik tasarımı, iç mekan tasarımı vb.) adı altında da ele alınabilir.
- İç mekan tasarım süreci bir model ile açıklanabilir.
- 'İç mekan tasarım süreci hangi ardışık adımlarla ortaya çıkabilir' sorusu, örüntü kavramının sunabileceği zihinsel adımlar ve her bir adımın yenilenerek kendini kurması yoluyla cevaplanabilir.
- Tasarım süreci ile ilgili olarak literatür bilgileri ile uygulama (teori-pratik) farklılık gösterebilir.
- Malzeme, tasarım sürecini etkileyebilir. Malzeme, tasarımı etkileyen önemli bir etken olabilir.
- Malzeme seçiminde belli kriterler öncelik gösterebilir ve malzeme seçimi belli kriterler çerçevesinde ele alınabilir.

1.1.2. Tezin Kapsamı

Çalışma; kuramsal ve uygulama olmak üzere iki adımdan oluşmaktadır. Tez çalışmasının ilk adımını oluşturan kuramsal bölümde literatür taraması ve model tespiti ele alınırken, ikinci adımını oluşturan uygulama bölümünde ise yapılan çalışmalar ve model geliştirme ele alınmıştır.

Kuramsal bölüm kurgulanırken temel olarak iki kavram ele alınmıştır. Bu kavramlar; “tasarım süreci” ve “malzeme”dir. Tasarım, tasarlama, mekan tasarımı gibi konu ve kavramların değerlendirilme süreci sonunda merkeze alınan “tasarım süreci” ve “malzeme” kavramlarının; iç mekan tasarım sürecinin hangi aşamasında yer almaktadır sorusuna yanıt arayan veya bu soruyu düşünerek içeriği derinleştirmek üzere seçilmiş özellikli kavramlar olduğu belirtilmelidir. Genel bilgiler bölümünde “tasarım” ve “malzeme” konuları öncelikli olarak kavramsal yönleriyle tanımlanmaktadır. Bunun için de literatürde tasarım başlığı altında tasarım süreci ile ilgili yapılan bilimsel araştırmalar incelenip, bölüm sonucunda iç mekan tasarım sürecinin anlatımında kullanılacak bir model seçimi yapılmıştır. Malzeme başlığı altında ise literatürde tasarımda malzemenin rolü ve malzeme seçim kriterleri ile ilgili yapılan bilimsel araştırmalar incelenip, bölüm sonucunda iç mekan tasarım sürecinde malzeme seçimini etkileyen kriterler belirlenmiştir.

Uygulama bölümünde ise literatür araştırmasından elde edilen bilgiler ışığında seçilen model uygulamasına ilişkin model geliştirme çalışmaları yapılmıştır. Bu bağlamda gerek görüşme sorularının oluşturulması, gerekse görüşmelerin yapılacağı örneklem grubunun belirlenmesine yönelik çalışmalar eş zamanlı olarak gerçekleştirilmiştir. Daha sonra belirlenen örneklem grubu ile görüşmeler yapılmış, görüşmelerde tasarım süreci ile malzemenin süreç içerisindeki yeri ve malzeme seçiminde temel kriterler ele alınmıştır. Görüşmeler sonucu elde edilen veriler düzenlenerek iç mekan tasarım süreci modeli ile malzemenin bu model içerisindeki yeri belirlenmiş ve malzeme seçiminde temel kriterler ortaya konmuştur. Böylece iç mekan tasarım sürecinde tasarım-malzeme-tasarımcı ilişkisi irdelenerek; bilimsel çalışmalar ile tasarımcı deneyimlerini harmanlayarak iç mekan tasarım sürecine hizmet edecek bir model önerisinin oluşturulması hedeflenmiştir. Yapılan irdelenmeler sonucunda ise çalışmanın başlangıcında ortaya konan varsayımların geçerliliği araştırılmıştır.

1.1.3. Tezin Yöntemi

Mimarlık, geçmiş birikimi ile önemli bir meslektir. İç mimarlık mesleği ise yirminci yüzyıl başlarında kurumsallaşan bir meslektir (Brooker ve Stone, 2011). Birçok disiplinde olduğu gibi bu disiplinlerinde temelinde tasarım ve tasarlama kavramları yatmaktadır. Bu nedenle tez çalışması kapsamında meslek ayrımı yapılmaksızın; tasarım kavramı temelinde iç mekan tasarımı konusu sorgulanmaya çalışılmıştır. Çalışmada iki ana aşamalı bir araştırma yöntemi kullanılmaktadır (Tablo 2).

Tablo 2. Çalışmada kullanılan yöntem ve adımlar

I. ADIM		II. ADIM	
Literatür Taraması	Tespit	Yapılan Çalışmalar	Model Geliştirme
Amaç Çalışma ile ilgili kavramlar hakkında kuramsal altyapı oluşturmak	Literatür incelemesi sonucu iç mekan tasarım süreci için bir model seçimi	Amaç İç mekan tasarım süreci, süreçte malzemenin yerinin ve malzeme seçim kriterlerinin belirlenmesi	Tasarım ofisleri/ tasarımcılar ile yapılan görüşmeler sonucu; * iç mekan tasarım süreci modelinin geliştirilmesi * malzemenin süreçteki yerinin belirlenmesi * malzeme seçiminde temel kriterlerin ortaya konması
Yöntem Literatürden çalışma ile ilgili kavramların incelenmesi		Yöntem Görüşme Tekniği Model Kurgusu	

Tasarım ve tasarlama konusunun önemli bir alt dalı olan iç mekan tasarımı; bu tez çalışma konusunun önemine vurgu yapmak amacıyla iç mekan tasarım süreci ve tasarım sürecinde malzeme seçim kriterleri bağlamında bir yöntem önerisi oluşturmayı hedeflemektedir. Bu doğrultuda tasarım sürecine ait çok sayıda bilgi olmasına rağmen, özellikle iç mekan tasarımında sürece yönelik kuramsal bilgi birikiminin yeterli olmadığı ortadadır. Bu nedenle ilk olarak bu zihinsel süreci daha iyi anlayabilmek adına bir kavram veya model önerme zorunluluğu gündeme gelmiştir. Bu doğrultuda çalışmayı bilimsel verilere dayandırabilmek adına; iç mekan tasarım sürecine dayalı bir yöntem modeli oluşturulması ve bu model üzerinde malzemenin yerinin tespit edilmesi uygun görülmüştür. Çünkü model; gerçeğin bir türlü temsil edilme şeklidir. Temsil edilme ise gözlenen gerçeğin ilgili belirli özelliklerini açıklama şeklidir. Gerçek sistemlerle uğraşma güçlükleri, model kullanmayı gerektirmekte ve insan eylemlerine yardımcı bir gösterim

aracı olarak modeller kullanılmaktadır. Bir modelin görevi, gerçeği daha iyi anlamak için, onun basitleştirilmiş ve kolay anlaşılır bir açıklamasını yapmaktır (Bayazıt, 1994).

Bu doğrultuda daha önce söz konusu edilen Alexander'ın (1977) "örüntü" modeli üzerinde durularak farklı ölçeklerde iç mekan tasarım süreci altında incelenmiştir. Örüntü kavramı, İngilizce'de 'pattern' olarak karşımıza çıkmaktadır ve Türk Dil Kurumu'na göre, 'belirli bir kuralı takip eden şekil veya sayı dizileri' anlamına gelmektedir. Olay veya nesnelerin düzenli bir biçimde birbirini takip ederek gelişmesi olarak tanımlanan kavram; çoğunlukla uzaysal ve geometrik karaktere sahip, ilgilenilen varlıkla ilgili gözlenebilir veya ölçülebilir bilgilere işaret etmektedir (TDK, 2005).

Hafta içindeki ardışık günler bir örüntü olarak kabul edilirken; matematikteki Fibonacci serisi veya DNA çözümlemesine dair algoritmalar gibi karmaşık düzenler de örüntü olarak adlandırılabilir. Örüntü'nün geniş anlam açımları, bu yönüyle özellikli araştırma konularında bir model olarak ortaya konabilecek kapasiteye sahip bir kavram olduğunu göstermektedir. Örüntü, içinde barındırdığı tekrar etme, ardışık olma mantığı ile tasarım süreci adımları ile benzerlik göstermektedir. Çünkü bir süreçten söz edebilmek, ardışık olma halini gerektirmektedir. Tez kapsamında gerçekleştirilen model kurgusuna ilişkin kapsamlı bilgilere Yapılan Çalışmalar bölümünde yer verilmiştir.

İç mekan tasarım sürecinin bir model ile ortaya konması amaçlanan tez kapsamında model kurgusuna temel oluşturmak için Cross'un (1999) belirlediği yöntemlerden ilk sırada yer alan tasarımcılarla yapılan görüşmelere dayalı bir çalışma tekniği kullanılması uygun görülmüştür. Görüşme tekniği esas alınarak biçimlendirilen yöntemsel kurguda, tanınmış tasarımcılar ve tasarım ofislerinin çalışmaları irdelenmiştir. Çünkü öğrenmenin en iyi yolu, literatürde yer alan ve tanınmış çalışmaların arkasındaki fikri, süreci ve düşünme biçimini incelemektir. Dolayısıyla tez çalışmasının yöntemi; iç mimarlık ve mimarlık çalışmalarına yer veren tasarım ofislerindeki tasarımcılar ile görüşmeler yapmayı esas almaktadır. Belirli kriterlere¹ göre belirlenen tasarım ofislerinden oluşan bir örneklem grubu içinde, tasarım süreci ve tasarım sürecinde malzeme seçim kriterlerinin öncelikleri ve bu önceliklere bağlı nedenler üzerine kurulu soru anketi ile görüşme tekniğinin kullanılacağı bir yöntemsel strateji belirlenmiştir. Tezde gerçekleştirilen görüşme tekniği ve kullanılan yöntemlere ilişkin kapsamlı bilgiler, Yapılan Çalışmalar bölümünde verilmiştir.

¹ Bu kriterler, bazı durumlarda disiplinlere bazı durumlarda nitelikli projelere, bazı durumlarda da kişilere göre seçilmiş olup; ortaklıkları ve farklılıkları üzerinden belirlenerek yorumlanmıştır.

1.1.4. Tezin Önemi

Bu çalışmanın önemi; iç mekan tasarım sürecinin nasıl ele alındığı, sürecin hangi aşamaları içerdiği, tasarımcının tasarım sürecinde malzemeye verdiği önem ve malzeme seçim kriterlerinin ne olması gerektiği sorularından hareketle yola çıkan bir araştırma probleminin yanıtında saklıdır. Çalışma belirli kriterlere göre seçilmiş tasarım ofislerinin/tasarımcıların, söz konusu süreci nasıl değerlendirdiği ya da ortaya koyduğunu irdeleyen bir girişimdir.

İç mekan değerlendirmesi/analizi çalışmalarının oldukça zor ve göreceli yanlar barındırması, çalışma kapsamının belirlenmesinde önemli bir hatırlatıcı niteliğindedir. Bu yönüyle tez konusu, kuramsal ve yöntemsel açılımlara yer vermenin gerekliliğini göz önüne sermektedir.

İç mekan tasarım sürecini anlamının yalnızca bir alternatifi olarak seçilen “örüntü” modeli, çalışmanın öneminde bu yönüyle daha etkili hale gelmektedir. Bu çalışma kapsamında ortaya konan 'iç mekan tasarım süreci hangi ardışık adımlarla ortaya çıkabilir' sorusu, örüntü kavramının sunabileceği zihinsel adımlar ve her bir adımın yenilenerek kendini kurması yoluyla cevaplanacaktır. Ayrıca ikincil hedefte belirlenmiş malzeme konusu, örüntü modeli ile ortaya konması sebebiyle literatürdeki diğer çalışmalardan farklılık göstermektedir.

Tanınmış tasarımcıların deneyimleri ile iç mekan tasarım süreci temel kavramları, tasarımcıların kendi görüşleri doğrultusunda mantıklı bir model üzerinde kurgulanmaya çalışılmıştır. Bu model örüntü kavramı ile açıklanarak, malzemeyi görünür bir örüntü olarak açıklamayı hedeflemiştir. Çalışma kapsamında kurgulanan iç mekan tasarım süreci modeli ile iç mekan tasarımda izlenebilecek bir yol göstererek, iç mekan tasarım sürecine daha bilinçli yaklaşılacağı ve modelin tasarımcı adaylarına kaynak oluşturacağı düşünülmüştür. Önerilen model ile tasarımcı adaylarına tasarım yolculuğu boyunca süreçle ilgili işe yarayacak temel bilgileri sağlamak ve uygulamacı tasarımcı deneyimlerini paylaşmak amaçlanmıştır. Sonuç olarak bu çalışmanın iç mekan tasarım süreci üzerine yapılacak çalışmalara aydınlatıcı olacağı ve çalışmalar için temel bir bilgi taşıyacağı düşünülmektedir.

1.2. Tasarım Kavramı ve Tarihsel Gelişimi

Bütün canlı türleri gibi insan da yaşamını devam ettirebilmek için birtakım temel ihtiyaçlarını karşılamak zorundadır. Çünkü insanlar; beslenme, barınma, düşmanlara karşı korunma gibi ortak temel amaçlar için birlikte hareket etmek durumundadır. Bu da, gereksinim ve amaçları için birlikte yaşama ve ortak kararlar alma zorunluluğu olarak doğal çevrenin yanında sosyal çevrenin oluşmasına neden olmuştur. Böylelikle, benzer ihtiyaçlardan kaynaklanan alet yapabilme yeteneğini; basit korunma ve avlanma aletlerinden daha karmaşık araçlara doğru geliştirmiştir (Owen, 1993).

Tunalı (2009) tasarımın bu dönemde başlayan yaşamsal önemini ve gerekliliğini “İnsan, diğer canlılarla karşılaştırıldığında, sahip olduğu biyolojik donanım bakımından bir yoksunluklar varlığıdır. İnsan öncelikle yaşamda kalabilmek için bir güvenlik gereksinimi içindedir. Bu gereksinimin itilimiyle, hazır olarak bulunduğu ve içinde yaşadığı doğayı akıyla değiştirme zorunluluğu duyar. Bu gereksinim ve zorunluluk onu doğaya alternatif bir varlık arayışına sevk eder. İnsan bu varlığı tasarım dünyasında bulur. Bireysel el becerisiyle yaptığı bıçak, balta, ok gibi savunma gereçleri insanın ilk tasarım modelleridir. Bunları, yine el becerisiyle yaptığı kaşık, su kabı, kap kacak gibi gereçler izler. Bütün bunlar, insanın doğaya alternatif olarak ortaya koyduğu en basit tasarım modelleridir” şeklinde ifade etmektedir.

‘Tasarım’ kavramı, Türkçe’de bir yapı veya aygıtın kısımlarının kağıt üzerine çizilmiş şekli anlamında kullanılan “tasar” kökünden türetilmiş olan “tasarı” kelimesine dayanmaktadır. Tasarı bir kimsenin yapmayı düşündüğü şey, olması veya yapılması istenen bir şeyin tasarlama sonucu zihinde aldığı biçim olarak Türkçe’de kullanılmaktadır. Tasarım, “tasarı” kökünden “tasarı-m” olarak türetilmiştir. Tasarım; tasarımlama eylemi veya zihinde canlandırılan biçimdir (Bayazıt, 2008). Batı dillerinden Latince “designare” (göstermek) kökünden türeyerek İngilizce “design” terimi ile en yaygın anlatımını bulmaktadır (Aksoy, 1975). Arapça ‘suret’ kökünden gelen ‘tasavvur’ sözüyle eşanlamlı olan sözcük, ‘göz önünde canlandırmak, zihinde canlandırmak, düşünmek’ anlamlarına gelmektedir (Bayazıt, 2008).

Felsefe, sanat, bilim, mimarlık ve bu alanlara bağlı çeşitli disiplinlerde kullanılmakta olan ‘tasarım’ kelimesinin benzer olmakla birlikte birçok tanımı bulunmaktadır. Türk Dil Kurumu’nda (TDK, 2005) anlam karşılığı “bir şeyin nasıl gerçekleşeceğini düşünmek,

zihinde biçimini canlandırmak” ya da “bir sanat eserinin, yapının veya teknik ürünün ilk taslağı, tasar çizim” olarak yer bulmaktadır.

Yukarıdaki tanımlarından farklı olarak tasarımın; işaret etme, plan, proje, amaç anlamlarında kullanılışı on altıncı yüzyılda; resim heykel, mimarlık, oyma sanatı olarak ele alınışı ise on yedinci yüzyılda ortaya çıkmaktadır (Bayazıt, 1997). Tasarım araştırmaları, on sekizinci yüzyıldan günümüze uzanan süreçte ilgi çeken bir konu olmuştur. Tasarımın bugün anladığımız biçimiyle, yaratıcı bir insan eylemi olarak ele alınışı ise on dokuzuncu yüzyıl ortalarına rastlamaktadır. Bu yüzyılda tasarımda ürüne ait çizimler ve modeller kullanılmaya başlanmıştır; böylelikle ürünün gerçekleşmesinden önce, ölçekli çizimler ve modeller yardımıyla biçimini görme, deneme ve değişiklik yapabilmek imkanları sağlanmıştır.

Çağdaş tasarım kavramının temelleri ise yirminci yüzyıl başlangıcında Bauhaus tasarım okulu ile atılmıştır. Tasarım araştırmalarının gelişiminde Bauhaus’un (1919-1933) önemli bir yeri vardır (Bayazıt, 2004). Çünkü tasarımı bilimselleştirme, 1960’larda yeniden hız kazanmıştır. Jones’un (1970) “Design Methods”, Broadbent’in (1973) “Design in Architecture”, Alexander’in (1977) “Notes on the Synthesis of Form” başlıklı kitapları bu araştırmalara örnek verilebilir.

Günümüzde ise tasarım; planlama, eskiz yapma, biçimlendirme ve kurgulama gibi değişik ifadelerle karıştırılmakta, hatta tanımlanmasında çoğu zaman güçlükler yaşanmaktadır. Ancak kavram, gündelik yaşamdan felsefi düşünceye uzanan çok geniş bir kullanım alanına sahip olmakla birlikte; kalemden masaya, tablodan bilimsel araştırmalara kadar her şey birer tasarım ürünü olarak kabul edilmektedir (Tunalı, 2009). Bu genel tanımlamalar ile tasarım “düşünme, biçimi canlandırma işi” olarak bir eylemi ifade edebildiği gibi, bunun sonucunda oluşan ürünü tanımlayıcı bir isim olarak da ele alınmaktadır. Bu nedenle, genel ve kapsamlı bir tasarım kavramına ulaşabilmek için öncelikle tasarım eylemini detaylıca açıklamak gerekmektedir.

Bazı tasarım kuramcıları, tasarım ile ilgili kabullerini aşağıdaki gibi açıklamaktadırlar:

- “Tasarım, bir amaca yönelik problem çözme etkinliğidir” (Archer, 1965).
- “Tasarım, bir sorunun çözümü için geliştirilmiş plan ya da fikirdir. Tasarım, öncelikle, zihinde var olan bir fikirdir; ama bu fikir bir biçim (form) verme dinamiğini içerir ve bu oluşum süreci içinde biçim kazanmış bir nesne (object)

olarak dışlaşır, somutlaşır. Buna göre, her tasarım olgusunda bir fikir ve o fikre göre biçimlenmiş bir nesne bulunur” (Tunalı, 2009).

- “Tasarımın fiziksel sebebini “kendi kişisel ya da kolektif amaçlarını gerçekleştirmek” oluşturur. Tasarımın konusu, hedefi, bakış açısı ve uygulanması, insanların eylemleri, ihtiyaçları ve özlemlerinde bulunmaktadır. Bu tanım tasarımı, insan yaratımı her ürüne uygulanabilecek evrensel bir kapsamı olan, bir keşif (buluş) ve düzenleme sanatı olarak göstermektedir” (Buchanan, 2001).
- “Tasarım yapılacak bir şeyin biçimi belirleyen şekilleri, boyutları, malzemeleri ve renkleri seçme işlemidir” (Pile, 1979).
- “Tasarım çeşitli aşamalarında amaçlara ulaşmak için verilen kararlardan oluşan problem belirleme ve problem çözme yaratıcı eylemi” (Bayazıt, 2004).

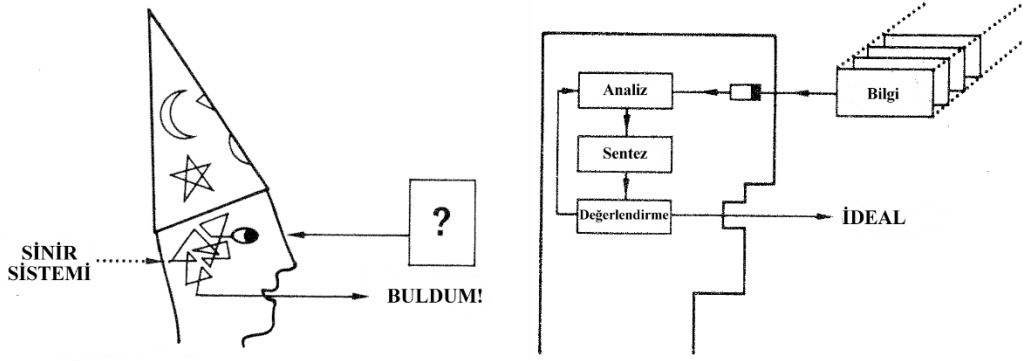
İnceoğlu’da (2004) tasarımda denenmiş ve geçerliliği kabul edilmiş yöntemler yerine, probleme ve çözüme bireysel yaklaşımların egemen olduğunu şöyle ifade etmektedir: “Tasarım problemlerine çözüm ararken, o problemlere ilişkin kavramları analiz etmek ya da kavramlar seti oluşturmak çözümleri kolaylaştırır”.

Christopher Alexander (1977) ise, tasarımı bir fiziksel yapının doğru bileşenlerini bulmak olarak tanımlarken, tasarımcının zihninde ve eylemlerinde belirli bir programlayıcı açıklık olmadan, biçimde bir açıklığa ulaşamayacağı görüşündedir.

Yukarıda ortaya konan tanımlamalar ve ilişkiler; tasarımı zihinsel bir işlem ile açıklamanın yetersizliği, tasarım olgusunun zihinde tam olarak nasıl gerçekleştiğinin bilinmemesi ile ilgilidir, denebilir. Günümüzde de tasarım için, her duruma uyacak klişe bir yöntemden söz edilmesi güçleşmektedir. Tasarım çözümleri bazen akıl yürütme ve analize dayalı mantıksal süreçler yoluyla gerçekleşmekte, çoğu zaman da tasarımcının yaratıcılığının, bilgi ve deneyimleri altında biçime dönüşmektedir (İnceoğlu, 2004).

Günümüzde kişisel tasarım sürecinde ana iki yaklaşımdan söz edilmektedir; kara kutu (black boxes) yaklaşımı ve saydam kutu (glass boxes) yaklaşımı (Jones, 1970; Bayazıt, 1994), (Şekil 1). Tasarımcıları bir kara kutu olarak kabul eden süreç yaklaşımında, tasarımın tamamen tasarımcının özgür düşünme ve yaratma bilincinden oluşan bir eylem olduğu öne sürülmektedir. Tasarlama sürecinin tasarımcının zihinsel aktivitesi olduğu kabul edilir; öznellik ön plandadır ve tasarımcının zihninde neler olduğu konusunda bilgi yoktur. Tasarımcıları saydam kutu olarak kabul eden süreç yaklaşımında ise, tasarımın akıl ve bilim yoluyla açıklanabileceği, araştırmalardan yararlanılarak ortaya konulabileceği

savunulmaktadır. Bu yönüyle tasarım süreci, tümüyle açıklanabilir bir durum olarak kabul edilmektedir.

Şekil 1. Kara kutu ve saydam kutu (Jones, 1970)

Yirminci yüzyıl, tasarım ve teknoloji kavramlarının bütünleşmesine sahne olmuştur. Özellikle yüzyılın ikinci yarısında bilgisayar teknolojisinin ve yüksek teknolojinin gelişmesi, tasarım ve tasarlama kavramlarının anlamlarını değiştirmiştir. Kısaca; yaşam biçimi, koşullar, bilgi birikimi ve ihtiyaçların çeşitlenmesi/karmaşık hale gelmesi üretim ilişkilerini de dönüştürmüştür; avcı-toplayıcı dönemden yerleşik tarım toplumuna, ardından endüstri devrimi ile doğadan kopuk kent yaşantısına geçilmiştir. Tüm bu değişimler üretim ve üretim ilişkilerini ve aynı zamanda üretim yöntemlerini değiştirmiş, geliştirmiş ve daha karmaşık hale getirmiştir. Bu durum, üretimde ve tasarımda çeşitli yöntem ve araçların kullanılmasını da zorunlu hale getirmiştir.

Modern felsefede Geştaltçılık, tasarımın birdenbire ortaya konan niteliksel bir bütün olduğunu ileri sürer. Bir ürünün tasarımında genel bazı temel öğeler göz önünde bulundurulur. Bunlar kullanılan malzeme ya da malzemelerin olanakları, bu malzemelerin amaçlanan işleve uygun uyarlanmasında kullanılan teknikler, parçaların bütün içinde yan yana geliş biçimi, bir başka deyişle yapısı ve ürünün onu izleyecek ya da kullanacak olanlar üzerindeki olası etkisi, yani tasarımın amaçları ve ürünün işlevidir (Bayazıt, 1997).

Tüm açıklamalardan anlaşılacağı üzere tasarım eylemi, bir gereksinimin ortaya çıkması ya da bir problemle karşılaşılması ile başlamaktadır. Tasarım eyleminin amacı; problemi gidermeye yönelik uygun çözümün, tüm koşullar gözetilerek oluşturulmasıdır.

Tasarım, nesnenin biçimini ve işlevini ortaya koymaktır. Bu anlamıyla tasarım, koşullar içerisinde işleyen bir araştırma ve problem çözme eylemidir. Söz konusu eylemin

hedefinin, problem tanımında belirtilen ihtiyaçları karşılayan gerçekleştirilebilir çözümler bulmak ve sunmak olduğu söylenebilir (Giaccardi ve Fischer, 2008).

Günümüzde yaşanan sosyal, ekonomik ve kültürel gelişmelerle neredeyse hemen her tür ürünün üretiminde yer alan tasarım eylemiyle birlikte tasarım kavramı evrim geçirmiştir. ‘Kentsel Tasarım’, ‘Mimari Tasarım’, ‘İç Mimari Tasarım’, ‘Endüstri Ürünleri Tasarımı’ gibi birçok alanda karşımıza tasarım kavramı çıkmaya başlamıştır. Tam da bu nedenle tasarım sürecinin ne olduğuna dair daha geniş açıklamalara ihtiyaç olduğu duyulmuştur.

1.2.1. Tasarım Süreci ve Tasarım Sürecine Yönelik Araştırmalar

“Yaşamak İçin Tasarım” başlıklı yazısında Norman Foster (2000) tasarım sürecinin önemini şöyle ifade etmektedir: “Batı kültürümüzde hemen hemen gördüğümüz, dokunduğumuz ve kokladığımız her şeyi ifade eden, insan tarafından yapılan her şey, dikkatli seçimleri ve kararları gerektiren tasarım sürecine bağlıdır.”

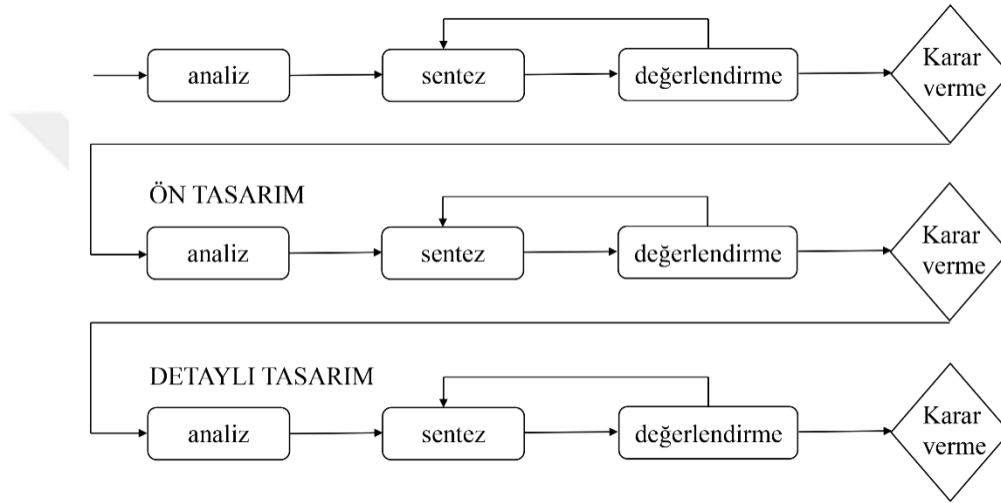
Her tasarlama kendine ait bir kurguya ve sürece sahiptir. Süreç, “aralarında birlik olan veya belli bir düzen veya zaman içinde tekrarlanan, ilerleyen, gelişen olay ve hareketler dizisi” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2005). Bu nedenle tasarım süreci; tasarım probleminin ilk ortaya çıkışından tamamlanışına kadar olan tüm faaliyetleri kapsamaktadır.

Her mimari tasarım ürünü farklı sorun ve çözümler barındırdığı için ürüne ulaşmakta kullanılan araç, yöntem ve buna bağlı olarak izlenen süreç de farklı olmaktadır. Bu nedenle mimarların tasarım süreçleri ile ilgili tek ve sabit bir açıklama yapılamamaktadır. Tasarımcıların tasarım süreçlerinin olabildiğince şematik ve başkaları tarafından algılanabilir duruma getirilmesi önemlidir. Çeşitli araştırmacıların birbirlerine benzer, fakat farklı şekillerde açıkladıkları tasarım yaklaşımları ya da yöntemlerinin mevcut olduğu bilinmektedir.

1960’lı yıllarda, “tasarlama yöntemlerinde birinci kuşak” diye adlandırılan, tasarım sürecini sayısallaştırarak sistematik bir şekilde açıklamaya çalışan ve genellikle akademik ortam dışına çıkmayan bir yaklaşım ortaya çıkmıştır (Ertürk, 1987). 1960’lar ve 1970’lerin ilk dönemlerinde yapılan tasarım araştırmalarının önemli ortak özelliği, bir kuram ortaya koymadan önce, tasarımı kendi içinde parçalara ayırarak tanımlamalarıdır (Türkyılmaz, 2010). 1970’lerin ortalarına doğru, toplumun kararlara katılma isteğinin etkisiyle, Rittel’in

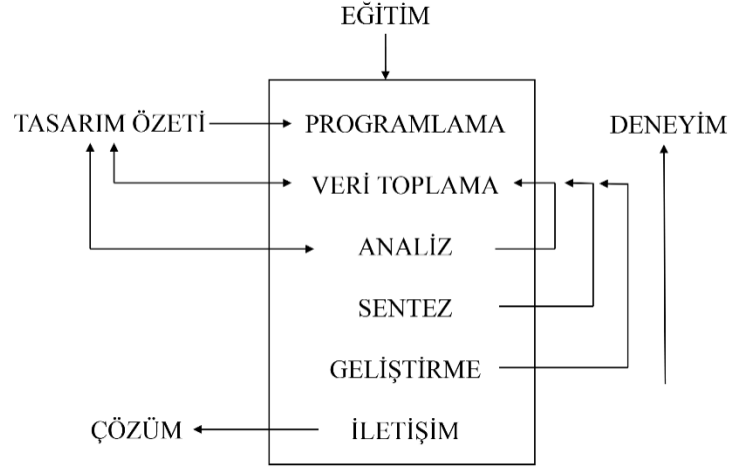
(1973) “ikinci kuşak tasarım yöntemleri” diye öne sürdüğü, kullanıcıların tasarım yapma eylemine katılmasını öngören teknikler üzerinde çalışmaların hız kazandığı görülmüştür (Ertürk, 1987).

Tasarım sürecinin modellenmesine yönelik çok sayıda araştırma yapılmıştır ve yapılmaktadır. Bu bölümde mevcut yaklaşımlardan bazılarına yer verilmiştir. D.G. Thornley (1963) de ilk mimari tasarım metodunu ortaya koyanlardan biri olup, analiz-sentez-değerlendirme aşamalarını eğitimde ilk uygulayanlar arasındadır (Şekil 2).

Şekil 2. Tasarım sürecinde soyuttan somuta gidişte aşamalar (Bayazıt, 1994)

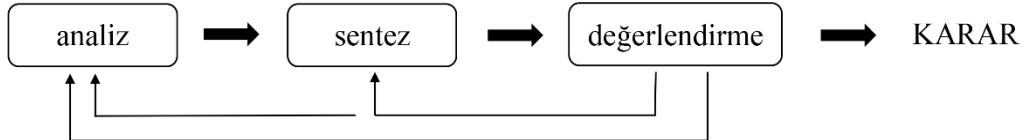
Archer’ın (1965, 1984) tasarım sürecini sistemli bir şekilde ele alan yaklaşımında her aşama çok ayrıntılı bir şekilde listelenmiştir (Şekil 3). Tasarımcı kendisi için gerekli olan eylem adımlarını bu listeler içinden çıkarmaktadır. Problemin özelliğine göre bu çerçeveye dayanarak tasarımcı kendisine yeni bir yöntem şeması çıkarabilmektedir (Bayazıt, 1994). Uygulamada belirsizlikler ya da zorluklarla karşılaşıldığında geri dönüşler olabildiğini belirtmekte ve modelde veri toplama, analiz, sentez ve geliştirme süreçleri arasında döngüsel bir yapı önermektedir. Ortaya konan bu süreç ise “analitik”, “yaratıcı” ve “gerçekleştirme” olmak üzere üç ana evrede ele alınmıştır. Programlama ve veri toplama analitik etkinlik içinde yer alırken; analiz, sentez ve geliştirme yaratıcı etkinlik içinde, iletişim ise gerçekleştirme etkinliği içinde yer almaktadır (Cross, 2008).

Şekil 3. Archer'e göre tasarım süreci (Cross, 2008)

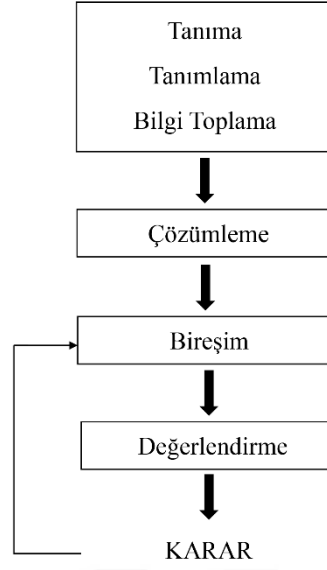
Benzer şekilde Christopher Jones (1970), tasarlama sürecinin üç temel aşaması olduğunu belirtmektedir (Şekil 4). Bunlar;

- Analiz (Divergence)
- Sentez (Transformations and Convergence)
- Değerlendirme (Evaluation) olarak sıralanır.

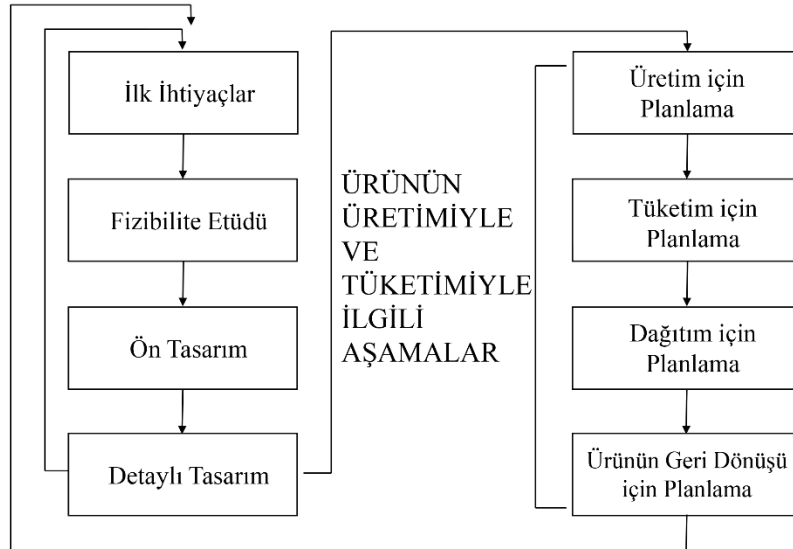
Şekil 4. Jones'un tasarım süreci (Jones, 1970)

Luckman (1970), temel haberler, tecrübe, teknoloji ile daha önceki tasarım aşamalarının kararları ve sınırlamalarını girdiler olarak gösterip tasarım süreci içinde başlıca üç çalışma türü önermektedir. Bunlar; çözümlenme, bireşim ve değerlendirme olarak isimlendirilmiştir (Aksoy, 1975), (Şekil 5).

Şekil 5. J. Luckman tasarım süreci (Aksoy, 1975)

Bayazıt (1994) tasarım sürecini, tasarlama eylemi sırasında kullanılan teknik ve araçlardan kurulu eylem düzeni olarak kabul etmektedir (Şekil 6). Bu eylem düzeni, tasarım tanımlarından anlaşılacağı üzere problemi çözmek amacıyla problemi algılama, tanımlama, belirleme eylemlerinden; çözümü araştırma, bulma ve keşfetmeye yönelik tüm zihinsel eylemleri kapsamaktadır.

Şekil 6. Bayazıt'ın başlıca tasarım süreci (Bayazıt, 1994)

Tasarım sürecinin yapısı, bilim alanında basit sistemlerin dışında, kompleks sistemler içerisinde değerlendirilmektedir. Fonksiyonel gereksinimlerin, tasarım görevlerinin ve kısıtlayıcılarının açık bir şekilde tanımlanamaması; ilgili olduğu alanların ve aktörlerin sonsuz genişliği, belirli bir başlangıç noktasının bilinmezliği ve basit sistemlerde olduğu gibi doğrudan modellenememesi sebebiyle karmaşık sistemler içerisinde kabul edilmektedir (Weijnen vd., 2008).

Lawson (2005), tasarım sürecinin özellikleri ile ilgili birtakım saptamalarda bulunmaktadır:

- Tasarım süreci sonsuzdur,
- Hatası olmadan doğru bir tasarım süreci yoktur,
- Tasarım süreci problemleri çözümlerin yanında bulmayı da gerektirir,
- Tasarım kaçınılmaz şekilde öznel değer yargılarını içerir,
- Tasarım kuralcı bir faaliyettir,
- Tasarım süreci bir ihtiyacı karşılamak amacıyla çalışır.

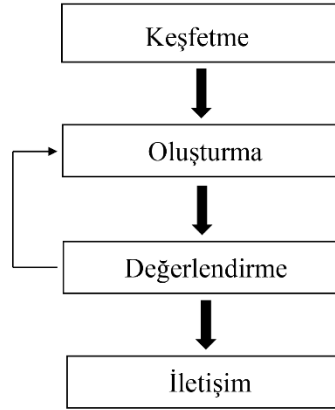
Mimari tasarım süreci de benzer şekilde, algılama, akıl yürütme, veri analizi, geçmiş deneyimlerin hatırlanması, zihinde oluşan biçimlere ait temsillerin iki ve üç boyutlu düzlemlerde göz önüne getirilmesi gibi benzer pek çok zihinsel etkinlik içeren yoğun ve karmaşık bir düşünme süreci olarak kabul edilmektedir. Mimarların tasarım süreci, çok katmanlı ve çok aktörlü zihinsel bir süreç olarak da değerlendirilmektedir. Süreç boyunca çok sayıda kararın ilgili aktörlerle aynı anda ve birbirleri ile iletişim halinde alınması gerekmektedir.

Ancak bu süreç, diğer tasarım süreçleri ile çok yakın benzerlikleri göstermesi yanında birtakım farklılıklar da barındırmaktadır. Vries (1991), mimari tasarım sürecini diğer tasarım süreçlerinde bulunmayan üç karakteristik özellik ile açıklanmaktadır. İlki, tasarım sürecinin iyi bir yapısının olmadığıdır. İstenen bir mimari çözüme ulaşacak iyi tanımlı basamaklar serisi kurma çabası, tasarım süreci boyunca gerçekleşecek her olası yolu tahmin etmenin mümkün olamaması sebebiyle pratik ve anlamlı değildir. Her adımda daha az ya da daha çok işlem, daha az ya da çok daha fazla araç gerektirebilir. Bazı işlemler çizimler, bazıları maketler, bazıları ise bilgisayar destekli tasarım sistemleri ile daha iyi uyum sağlayabilmektedir. İkinci özelliği, mimari tasarım sürecinin açık uçlu oluşudur. Özellikle erken tasarım evresinde olmak üzere tasarımın belirlenen amaçlara ulaşmasında tasarımcının kendisine ait özel tasarım prensiplerinin etkisi görülebilmektedir. Tasarım hiçbir zaman tam olarak bitmez ve pek çok safhasında daha fazla ve farklı

gelişmelere açıktır. Üçüncüsü ise, tasarımcının değişmez, belirlenmiş ve uygun bir başlangıç noktasının olmayışıdır. Tasarım sürecinin başlangıcında yer alan tasarım amaçlarının ve varsayımların belirlenmesi; süreç boyunca kullanılan değerlendirme ölçütleri ve tasarımın kendisi, tasarım sürecinin sonuna kadar değişiklik gösterebilmektedir (Vries ve Wagter, 1991).

Grant (1975) tasarım sürecini, tasarlama eyleminin ve sorunlarının yapısının herhangi bir tasarımcının eylemine uyabilecek şekilde incelenmesi olarak tanımlanmaktadır. Bilgilerin elde edilme biçimi, özel problem durumlarına uyacak şekilde bu bilgilerin yorumlanması ve uygulanması, proje amaçlarını gerçekleştirirken tasarımcıların vermek zorunda oldukları kararlar dizisi ve karar verme tarzı, tasarlama eylemi sonucunda elde edilen tasarımın nasıl etkilendiğinin belirlenmesi tasarlama aşamaları kapsamında görülmektedir (Bayazıt, 1994).

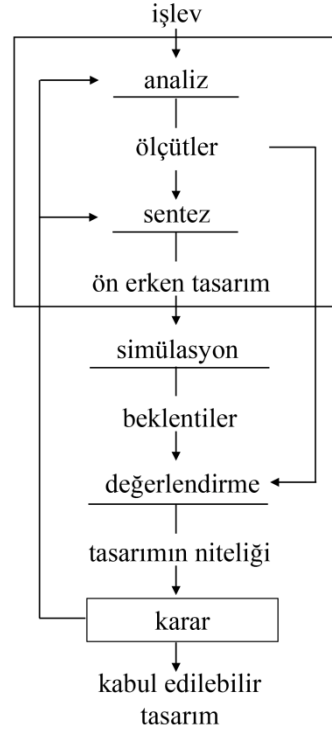
Cross (2008), tasarım sürecinin sırasıyla keşfetme, meydana getirme, değerlendirme ve iletişim aşamalarından oluştuğunu kabul etmekte, meydana getirme ile değerlendirme aşamaları arasında ise döngüsel bir yapı olduğunu vurgulamaktadır (Şekil 7).

Şekil 7. Cross'a göre tasarım süreci (Cross, 2008)

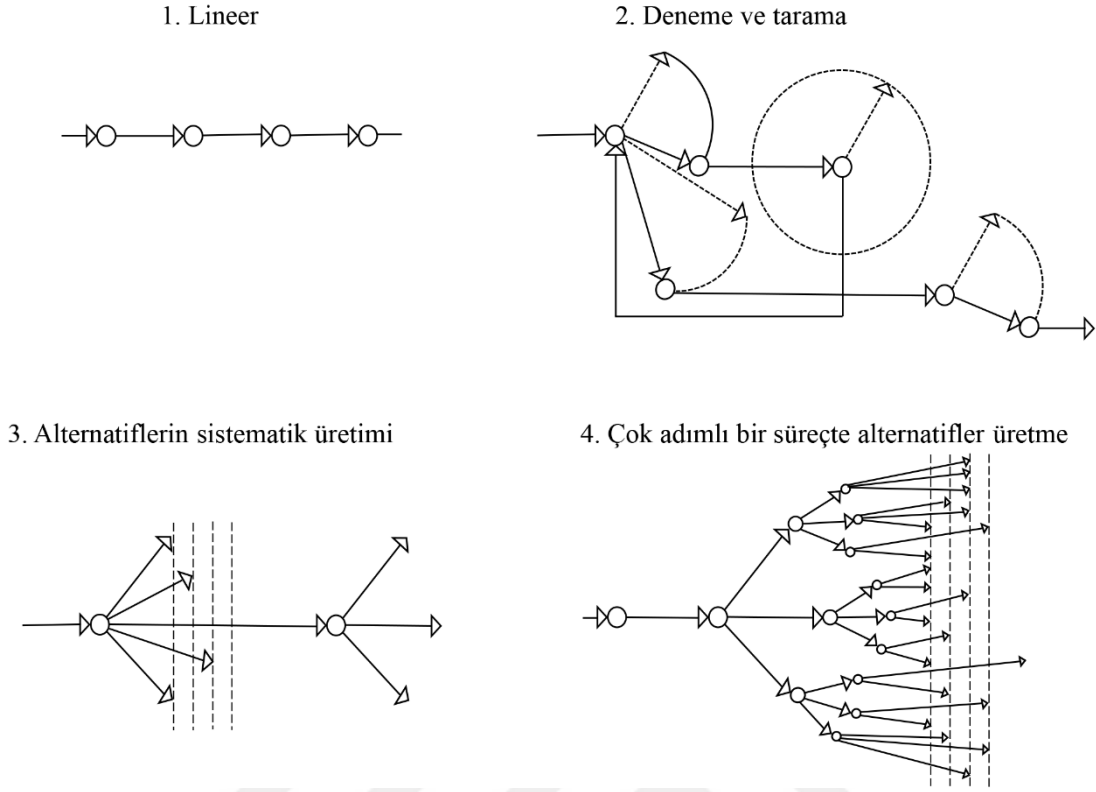
Rozenburg ve Eekels (1991) temel tasarım sürecinin karmaşık teknik veya sosyo-ekonomik gelişim problemleri için kullanılan problem çözümü döngüsü ile büyük ölçüde ortak özelliklere sahip olduğunu belirtmektedir. Modele, sentez ve değerlendirme arasına “simülasyon” adını eklemiştir. Simülasyon ile anlatılmak istenen, gerçek üretim başlamadan önce tasarım ürününün özellikleri hakkında bir yargıya ulaşmak için kullanılan modeller ve bu modelin değerlendirmeleridir. Rozenburg ve Eekels tasarım sürecini;

“Problemi Tanımlama, Hedefleri Belirleme, Çözümleri Ortaya Koyma, En İyi Çözümü Seçme ve Uygulama” olarak beş evrede açıklamaktadırlar (Türkyılmaz, 2010), (Şekil 8).

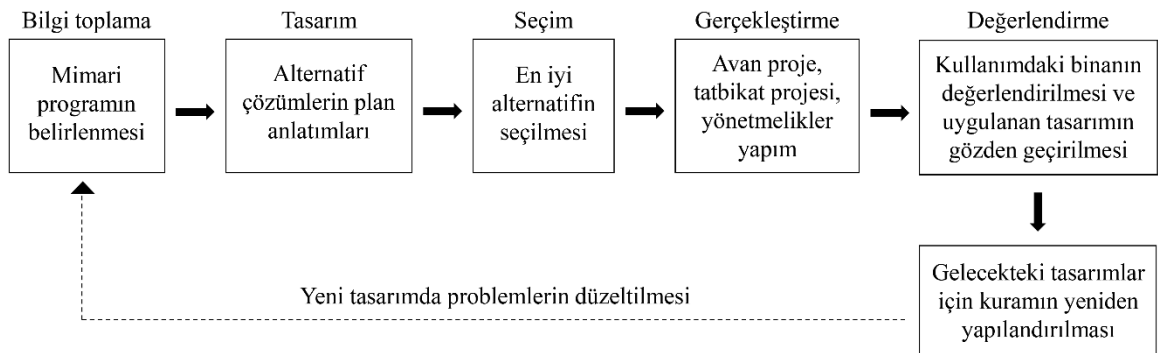
Şekil 8. Roozenburg ve Eekels tarafından geliştirilen tasarım süreci modeli (Türkyılmaz, 2010)

Christian Granshirt (2007) Hors Rittel “Tools for Ideas: Introduction to Architectural Design” adlı kitabında tasarım sürecini tanımlamak için kullandığı dört alternatifli diyagrama yer verir (Şekil 9). İlk ve en basit diyagram; bir fikrin ardından gelen eylem ve onu takip eden daha çok üretim ve arada yine verilen kararların yer aldığı lineer bir şekildir. İkinci diyagram, “deneme ve tarama”; tasarımcının aklına gelen ilk çözümü deneme girişimini gösterir. Bu deneme istenilen çözüme ulaştırmıyorsa tasarımcı başa dönüp farklı bir çözüm dener. Üçüncü diyagram olan “alternatiflerin sistematik üretimi”; tasarımcının bilinçli bir şekilde alternatifler üretip hepsini araştırarak eleştirel bakışla aralarında karara varması yaklaşımını ifade eder. Dördüncü diyagram olan “çok adımlı bir süreçte alternatifler üretme” ise; belli kısıtlama ve sınırları göz önüne alarak üretilen alternatif sayısını kontrolünde tutan bir tasarımcıyı ifade eder (Andersan, 2011).

Şekil 9. Rittel'in tasarım süreçleri diyagramları (Andersan, 2011)

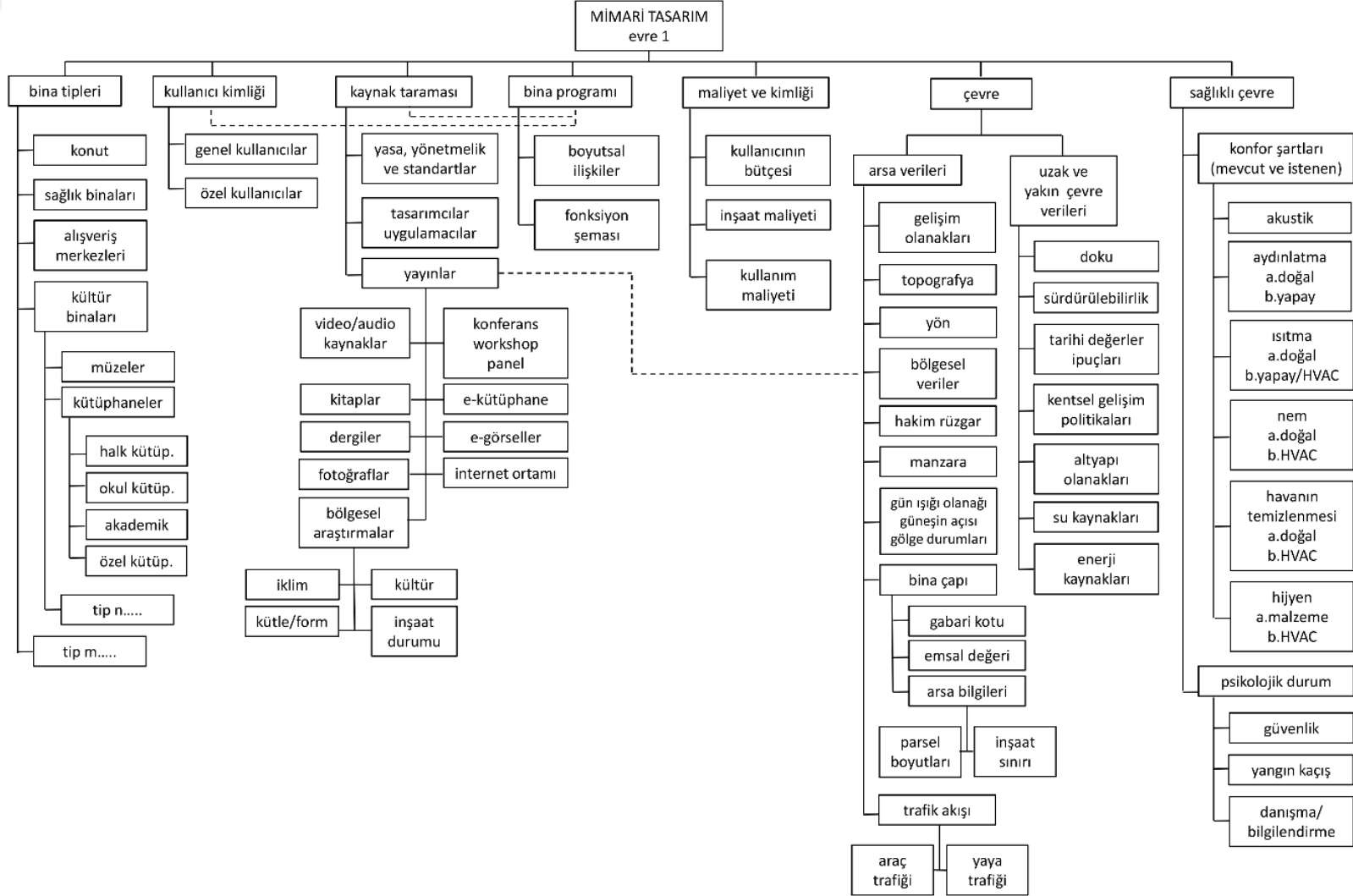
Gür'e (1978) göre, mimari tasarım süreci bilgi toplama, tasarlama, seçenek üretme, seçim yapma/geliştirme, uygulama ve değerlendirme gibi aşamaları kapsar ve bu aşamalar kendi içinde problemi belirleme, erekleri belirtme ve programlama gibi önemli adımlardan oluşur (Şekil 10).

Şekil 10. Gür'ün genel mimari tasarım modeli(Gür, 2014)

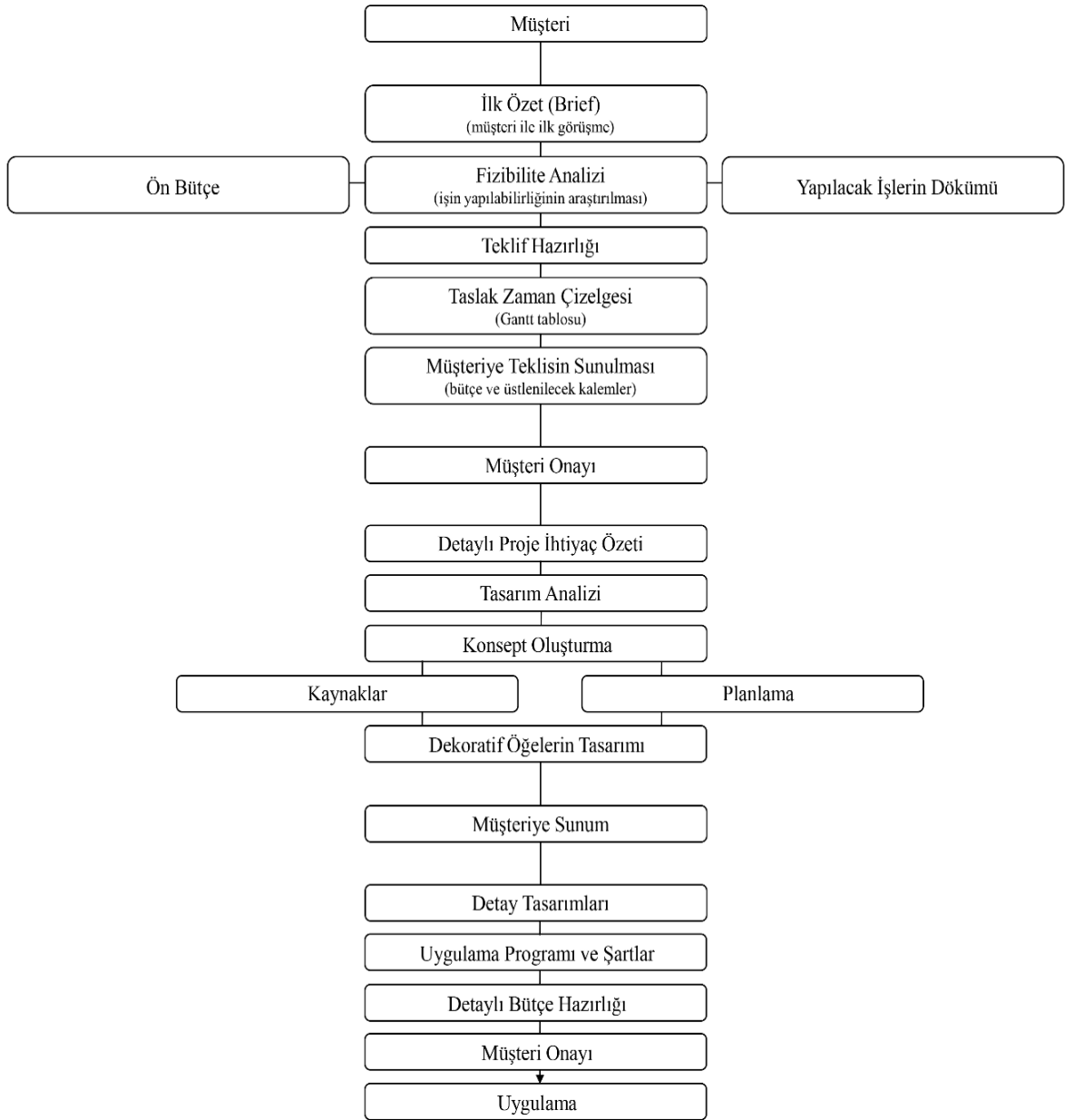
Tokman (2012) mimari tasarım sürecini “katmanlaştırma yaklaşımı” ile açıklamaktadır. Yani büyük bir problemi olabildiğince küçük parçalara ayırarak ve bir düzene bağlı olarak çözmek bir yöntem olarak ele alınmıştır (Şekil 11). Tokman’a göre mimari tasarım süreci, her evrenin içerdiği bilgi katmanlarına göre farklılaşmaktadır. Her evreden alınan sonuç bir sonraki evrenin içerdiği bilgi katmanlarına ulaşmakta ve ait olduğu katmanın kararlarını oluşturmaktadır. Son evrede her bir bilgi, katmanlarına göre farklılaşmaktadır. Son evrede her bir bilgi katmanına ait olan kararlar önem sıralamasına göre sıralanmakta ve bu sıralamaya göre birer birer bir sonraki katmanla çakıştırılmaktadır. Son olarak optimuma ulaşmada kolaylık sağlayacak bir kararlar katmanı üzerine proje geliştirilerek sonuçlandırılmaktadır (Tokman, 2012).

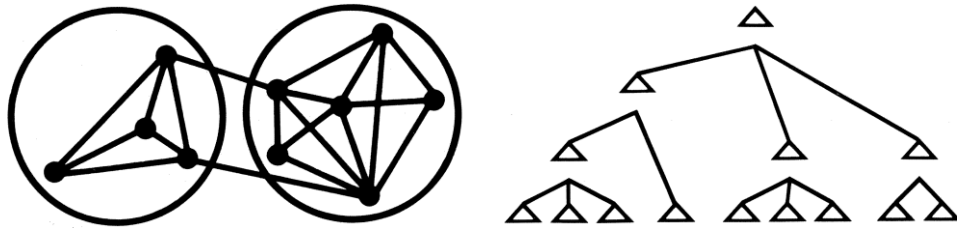
Şekil 11. Tokman'ın genel mimari tasarım modeli (Tokman, 2012)

Dodsworth (2012) “İç Mekan Tasarımının Temelleri” adlı kitabında tasarım sürecinin ana evrelerini içeren bir diyagram sunmaktadır (Şekil 12). Dodsworth’a göre “tasarım süreci” tasarımın geliştirilmesi için yürütülen bir dizi eylemi içermektedir ve eğer tasarımcı bu süreci dikkatli yönetirse sonuçta müşterinin beklenti ve ihtiyaçlarını karşılayan, iyi çözülmüş bir tasarım elde etmektedir. Bu süreç, aralarında iç mimarlığın da yer aldığı tüm tasarım alanlarında belli farklılıklara rağmen aşağı yukarı benzerdir.

Şekil 12. Dodsworth’a ait tasarım süreci diyagramı (Dodsworth, 2012)

Alexander (1977), tasarlama metotlarında devrim denebilecek yaklaşımları gerçekleştiren bir tasarlama kuramcısıdır. Fonksiyonla ilişkili olarak fiziksel strüktürlerin ayrılabilir parçalarının bulunması esasına dayanan bir metot getirmektedir. Kullanılan metot, çeşitli eylemler arasındaki fonksiyonel ilişkileri ‘grafik’ ve ‘küme’ kuramıyla açıklamaya çalışırken; fonksiyonel ilişki çevre ihtiyacı akustik, aydınlatma vs. gibi ihtiyaçlar olabilmektedir. Birbirleriyle uyum içinde olan değişkenlerin bir arada çözülebileceğini ve bunların birleşerek problemleri oluşturduğunu ortaya koyar. Dolayısıyla Alexander, çevreyi bir takım örüntülerden oluşan bir sistem olarak görür (Şekil 13). Bu örüntüler birbirlerinden tamamen bağımsız olabileceği gibi, tamamen ya da kısmen birbirleri içinde de yer alabilirler. Büyük karmaşıklık yer alan problemlerde, özellikle parçalara ayrılma konusu önem taşımaktadır. Söz konusu ayrılma sayesinde parçalar üzerinde kontroller kurulması ve geliştirme yapılması olanağı bulunabilir. Bu doğrultuda ihtiyaçların bir listesinin yapılması gerekmektedir. Bu listeleme işlemi yapıldıktan sonra, ihtiyaçlar arasında ilişkili olanlar belirlenerek; bu ilişkiler (+) ya da (-) olarak, yani “var” ya da “yok” olarak gösterilir. Her bir grup ihtiyaç, bir fiziksel parçayla bağlanarak fiziksel parçanın tasarımı yapılır. Fiziksel parçaların tasarımı bitimi ardından parçaların birbirleriyle ilişkileri ortaya konmaktadır. Bu sayede tasarımcı, ayrılabilir alt çözümleri ve aralarındaki ilişkileri görebilmekte; ayrıca problemin mümkün olabilecek bir kalıbı ya da strüktürü konusunda bilgi sahibi olabilmektedir (Alexander, 1977; Bayazıt, 1994).

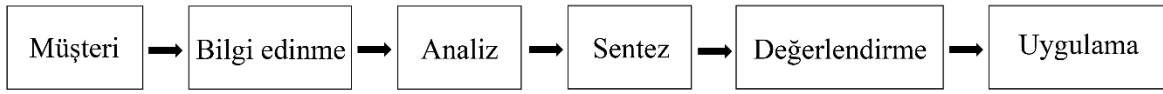

Şekil 13. Alexander'ın tasarım süreci modelleri (Alexander, 1977)

1.2.2. Bölüm Sonucu

Yapılan literatür araştırması sonucunda, tüm kuramcıların tasarımı bir problem çözme olarak tanımladığı görülmektedir. Tasarım süreci ile ilgili söylenenler farklı olsa da, sürece ait basit bir sıralama yapabilmek mümkün görünmektedir.

Tasarım süreci yaygın olarak, “bilgi edinme, analiz, sentez, değerlendirme ve uygulama” olmak üzere temelde beş ana aşamada olup, diğer işlemlerin çoğunun içinde tekrarlandığı görülmektedir. Son yıllarda yapılan çalışmalara bakıldığında, bu aşamaların daha detaylı ve kapsamlı incelendiği açıktır. Özellikle Dodswort’un (2012) tasarım süreci çalışmalarına bakıldığında “müşteri” süreçte önemli bir yer almaktadır. Literatür araştırması sonucu tasarım süreci aşamaları; müşteri, bilgi edinme, analiz, sentez, değerlendirme ve uygulama olarak adlandırılabilir (Şekil 14).

Şekil 14. Tasarım süreci aşamaları

Müşteriler; herhangi bir yerden herhangi biri olabilir, bir kurum ya da şirket olabileceği gibi bir birey de olabilir. Müşteri profili, müşteri kavramını veya isteklerini belirlemek tasarım sürecinin gelişimi açısından önemlidir. Bilgi edinme süreci, tasarım probleminin çözümüne yönelik uygun bilgilerin toplanmasını kapsamaktadır. Bu aşamada her türlü bilgi kaynağına ulaşılmaya çalışılır. Analiz süreci, elde edilen bilgilerin ilişkilendirilmesi ve şematik hale getirilmesi aşamasını kapsar. Bu aşamada mevcut incelemeler yapılır ve ilk tasarım hedefleri belirlenir. Sentez süreci, çözüm önerilerinin oluşturulma sürecidir. Analiz sürecinde belirlenen tasarım problemi ve elde edilen bilgiler, tasarımcının bilgi ve deneyimleriyle yorumlanarak kullanılmaktadır. Bu süreç, daha çok çözüme yönelik biçim arayışlarının gerçekleştiği bir aşama olarak karşımıza çıkar. Belirlenen ve analiz edilen tasarım problemine ait uygun tasarım önerileri, bilgilerin ve verilerin zihinde işlenmesiyle oluşturulmaktadır. Söz konusu işlem, çeşitli biçimleri kapsamaktadır (Achten, 2008). Bu yönüyle analiz süreci, tasarım amaçları doğrultusunda belirlenen hedeflere ve çözümlere uygun biçimlerin oluşumunda etkili olmaktadır.

Değerlendirme süreci, analiz sürecinde elde edilen bilgiler ile analiz ve sentez sürecinde kabul edilen ölçütlerle seçim yapılarak denenmekte; gerektiğinde bu seçim geliştirilebilmektedir. Tasarım sürecinin genel yapısı ve çözüme yönelik eylemler içermesi sebebiyle sentez sürecinden çok net ayrılamamaktadır. İstenmeyen bir durumla karşılaşıldığında ya da tatmin edici bir çözüm olmadığına karar verildiğinde tekrar sentez sürecine dönelebilmektedir.

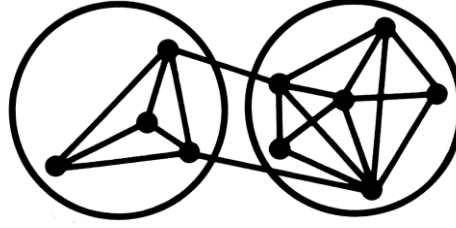
Tasarımcının tasarımı yaparken uyguladığı tasarlama süreci, yarım yüzyıldan uzun süredir birçok bilim adamı tarafından uğraş haline getirilmiştir. Bu süreci ele alış tarzı, neredeyse bütün disiplinler için aynı şekilde üzerinde durulan bir konudur. Özellikle psikolojide yapılan varsayımlar ve kuramlar, bu sürece bakış için ilk temelleri oluşturmuştur denebilir. Temelde birçok ortaklık olsa da, alt disiplinlerde çeşitli farklılıklar olması mümkündür. İç mekan tasarımı da bu alt disiplinlerden biridir.

Lawson (1994) deneyimli tasarımcıların tasarım sürecini kendi yaklaşımlarına göre yorumladıklarını belirtmekte, problemi belirleme ile başlayıp detaylandırma ile sonlanan süreç yaklaşımının deneyimsiz ya da az deneyimli tasarımcılar tarafından benimsendiğini belirtmektedir (Türkyılmaz, 2010).

Günümüzde mimari yapı içinde yer alan iç mekanların ve yüzeylerin; kullanıcı gereksinimlerini karşılayacak biçimde örgütlenmesi, mekan konforunun sağlanması, form, doku, renk, malzeme, aydınlatma, donatı vb. öğelerinin düzenlenerek tasarlanması gerekmektedir. İç mekan tasarımı ise, tasarım eylemine ait olsa da neredeyse tüm diğer tasarım disiplinlerinden kendini ayrı tutan ayırt edici yanlar barındırmaktadır. İç mekan, konumuyla sınırlı iken; içinde bulunduğu binayla, bina da kendi bağlamıyla sınırlanmıştır. Bu mevcut durumun sorgulanması ise, tasarım sürecinin temelini oluşturmaktadır (Brooker ve Stone, 2011).

Bütün alanlardaki hızlı bilimselleşme davranışı, akademik eğitimle yetişen ve uygulamadan uzaklaşan tasarımcıyı, daha zor durumlarla karşı karşıya getirmektedir. Eğitim ve öğretim sonrasındaki kuram ve uygulama; bilim, teknik ve uygulama arasındaki ilişkileri kuvvetlendirici metotlar gerektirir (Bayazıt, 1994). Bu tez çalışması kapsamında kuvvetlendirici bir metot olarak; mevcut literatür bilgisindeki tasarım süreci analizi sonucunda, iç mekan tasarım sürecinde alternatif bir model üretiminin mümkün olup olamayacağı sorgulanmıştır.

Alexander, örüntülerle, kentlerden yapı detaylarına kadar her ölçekten nesnelere arasındaki ilişkileri kastederek. Örüntüler, alışılmış bir tasarım problemi için belli bir çözüm modeli sunar (Jormakka, 2010). Söz konusu model, Alexander'ın (1977) örüntü modelini ve örüntü kavramını esas alarak, iç mekan tasarım sürecine entegre edilmeye çalışılmıştır. Bu yönde belirlenen tasarımcılar doğrultusunda, iç mekan tasarım süreci ve malzeme arasındaki ilişki sorgulanarak; bu model üzerinden detaylandırılmaya çalışılmıştır (Şekil 15).

Şekil 15. Seçilen örüntü modeli (Alexander, 1977)

Tasarım literatüründe “örüntü”, detaylı işlevsel bir analizi ve tipolojik yaklaşımı olumlu yanlarıyla birleştirme çabası veya tasarlamaya ilişkin bir problemin çözümünün özünü belirleyen öge olarak tanımlanmaktadır (Alexander, 1977). Çünkü örüntü veya örüntüler, her sürece özgü olarak yeniden şekillenebilir. Bu çalışma kapsamındaki yeri ise, iç mekan tasarım sürecinde malzemenin yerini görünür hale getirmektir. Bu doğrultuda iç mekan tasarım sürecinde tasarımcıların malzemeye yaklaşımları, yaklaşım biçimleri, süreçte malzemeye verdikleri önem ve değer gibi soru alanlarına hizmet edecek açılımlar yapılması kolay hale gelmiştir.

1.3. Malzeme ve Tarihsel Gelişimi

Türkçe sözlüklerde “gereç” karşılığında kullanılan malzeme sözcüğü, Arapça kökenli bir kavramdır. Hasol (2008), malzemeyi bir şey yapmak için kullanılması gereken madde, gereç olarak tanımlamaktadır (Hasol, 2008: 306). En genel tanımıyla tasarımda malzeme ise bir tasarımın bünyesine giren ve o tasarımın oluşum süreci içinde biçimlenişini sağlayan ve tasarımı kullanan insanın sağlık ve konforunu düzenleyen her türlü işlenmemiş, yarı veya tam işlenmiş madde olarak tanımlanır (Eriç, 1994). Şüphesiz yaratıcılık veya soyutlama yetisi tasarımın ana damarlarından, ama malzeme ise bu kurgunun yapıtaşıdır. Çünkü kavramsal biçimlenme ile tasarım kararları arasındaki sonuç ilişkisi kaçınılmaz bir biçimde malzeme ile kurulmaktadır. Bu ilişki nedeniyle malzeme fiziki varlığı ile tartışmasız olarak tasarımda soyutun altlığıdır denilebilir.

Pamir (2001) ise malzemeyi; yapıdan veya mekandan gözünüzü alamamanızı sağlayan, çoğunlukla belli bir tasarım fikrini yansıtan ve iyi detaylarla uygulanmış olan olarak tanımlamaktadır.

İç mekanı oluşturan bileşenler genellikle malzemeleri ile tanımlanır ve her bileşen için seçilen malzemenin o bileşenin hizmet ettiği amaca uygun özellikler taşıması

gereklidir. Benzer amaçlara hizmet eden farklı malzemeler mevcuttur. Başka bir ifadeyle bileşen ile malzeme arasında doğal ve dolaysız bir ilişki mevcuttur. Karmaşık bir bileşen karmaşık bir malzeme kullanımını gerektirebilir (Kuban, 2007). Malzeme, iç mekan tasarım sürecinde mekansal öğelerin görselliklerine etki eden, onlara canlılık veren ve üçüncü boyutta tasarım sürecinin biçimlenmesini sağlayan, kendi özelliklerine bağlı olarak oluşturan bir öğedir.

Tarihsel sürece bakıldığında insanın, doğa verisi madde ve malzemeleri akli ile kullanmaya başladığını ve kendi gereksinmesini yanıtlayacak barınaklar kullanmaya yöneldiğini izleyebiliyoruz. İlk insanlar malzemeleri doğadaki şekilleri ile olduğu gibi kullanmışlardır. Ağaç dalları, çamur ve taş yığınlarından oluşturulan yapılar bunlara en iyi örneklerdir. İnsanlık yeryüzüne yayıldıkça toplumsal yapı karmaşık bir hal almış ve bu karmaşık toplumların ortaya çıkışı yeni malzemeler ve inşaat tekniklerinin bulunması ve geliştirilmesini sağlamış, yeni yapılar ve biçimler oluşmuştur.

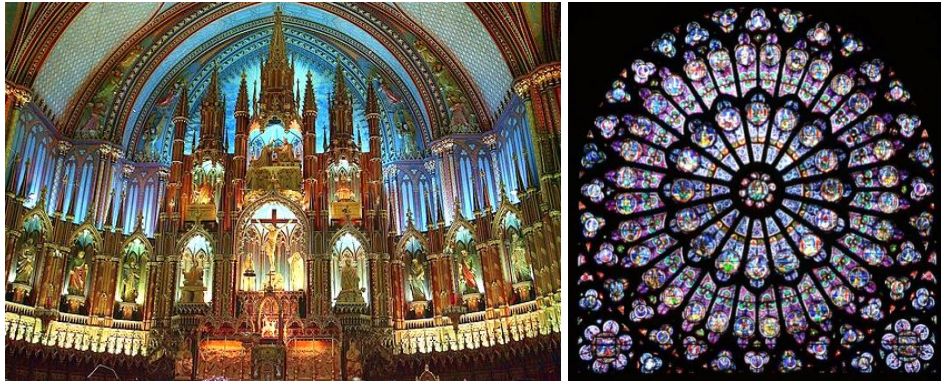
İnsanoğlunun ilk olarak yerleşik düzene geçtiği Neolitik dönemde (MÖ 8000-5500), insanlar tahıl üretimine ve hayvanları evcilleştirmeye başlamışlar ve bu nedenle verimli topraklar aramak için mağaralardan uzağa ormanlık bölgelere göç etmişlerdir. Bu göçler sonunda barınakların niteliği değişmiş ve farklı malzemeler kullanmak gerekliliği doğmuştur. Bu dönemde kullanılan ilk yapı malzemeleri; toprak, orman ürünleri, saz ve saman türü bitkiler ve dere yataklarından toplanan taşlar olmuştur (Boyla, 2012). Neolitik dönemde, tarım ve hayvancılıktaki gelişmeler paralelinde sosyal yaşamdaki değişimler, adını taşın kullanımı dışında bakırında ilk kez bu dönemde kullanılmasından alan kalkolitik dönemde (MÖ 5500-3000), yeni yerleşmelerin kurulmasına ve anıtsal mimarinin biçimlenmesine imkan sağlamıştır. Bu dönemde yapılarda seramik ve kerpiç kullanılmaya başlanmıştır. Kalkolitik dönemde yeni madenlerin bulunması ve işlenmesinin öğrenilmesi, Tunç döneminde (MÖ 3000-1200) tunç, altın, gümüş gibi madenlerin bulunmasını ve iç mekanda dekoratif amaçlarla kullanılmasını sağlamıştır.

İnsanlığın başlangıcından Tunç döneminin bitimine kadar yapılarda ve yapıların iç mekanlarında taş, toprak, orman ürünleri, saz ve saman türü bitkiler ve kerpiç gibi doğal malzemeler, malzemelerin işleme yöntemlerinin bilinmeyişiinden dolayı doğada var olduğu şekliyle kullanılmıştır. Malzeme işleme yöntemleri buldukça, insan yapımı yeni malzemeler üretilmiştir. Tarihte ilk insan yapımı malzeme tuğla olarak kabul edilir. Tuğla özellikle eski Mezopotamya'da MÖ 1200 yılından sonra tapınak duvarlarındaki rölyeflerde ve tabletlerde kullanılmaya başlanmıştır. İç mekanda dekoratif amaçlarla kullanılan cilalı

tuğlaya ise ilk olarak MÖ 575 yılında Babil şehrinde Ishtar kapısı süslemelerinde rastlanılmıştır.

MÖ 575 yılına kadar yapıların doğal aydınlatmanın yeterli düzeyde sağlanamaması ve iç mekandaki görsel etkinin artırılma isteğine yönelik çalışmalar sonucunda MÖ 250 yılında pencere camı keşfedilmiş, yapılarda ve iç mekan bileşenlerinde kullanılmaya başlanmıştır. Doğal taş, ahşap, kerpiç, tuğla ve cam malzemeler yukarıda anlatıldığı üzere çok eski tarihlerden beri yapılarda ve iç mekanlarda kullanılmaktadır. Günümüzde iç mekan tasarımlarında önemli yapı malzemeleri olan beton ve plastik malzemeler ise on sekizinci yüzyıldan sonra yapılarda ve iç mekanlarda kullanılmaya başlanırken, metal malzemeler on dokuzuncu yüzyıldan sonra kullanılmaya başlanmıştır.

Onuncu yüzyıl ve yirminci yüzyıla kadar malzeme teknolojisindeki yenilikler ve ilerlemeler paralelinde iç mekanda kullanılan malzemelerde yeni gelişmeler olmuştur. On birinci yüzyılda iç mekânın görsel etkisini arttıran ve pahalı bir malzeme olan camın içerisine katkı maddeleri katılarak renkli cam üretilmiş ve on ikinci yüzyıldan itibaren katedraller ve kiliselerin iç mekânlarında vitray sanatından faydalanılarak dekoratif amaçlarla kullanılmıştır. Orta çağa ait bu katedraller ve kiliselerde renkli camların vitray pencerelerde kullanılması ve taşıyıcı iskeleti etrafında oldukça büyük ve ağır taşların kullanılması görkemli iç mekânların oluşturulmasına büyük katkı sağlamıştır (Gagg, 2013) (Şekil 16).

Şekil 16. Notre Dame, Paris, 1250 (URL-1, 2014)

Rönesans dönemine (13.yy-17.yy)gelindiğinde zanaatkarlar, işçilikleri ile kendilerini göstermeyi başarmıştır. Bu döneme ait iç mekânlarda taş, mermer ve tuğla gibi

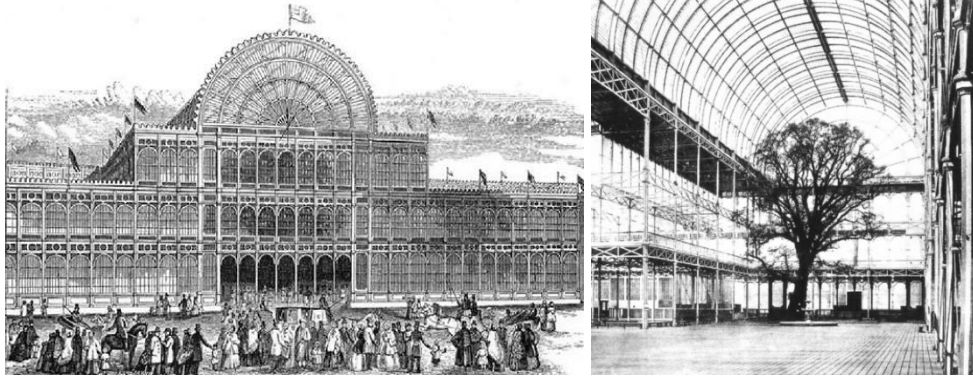
malzemeler, klasik etkilere sahip mekanlarda birbirini tekrar eden geometrik şekiller halinde kullanılmıştır (Şekil 17).

Şekil 17. Floransa’da yer alan Medici Şapeli, 1520-1536 (URL-2, 2014)

On dokuzuncu yüzyılda teknolojik, sosyo-ekonomik ve kültürel yapılanmalarda büyük değişimleri ifade eden endüstri devrimi ile birlikte yeni üretim teknikleri, yeni malzemeler ve yeni tasarım anlayışları belirmeye başlamıştır. Endüstri döneminde, endüstrileşmenin sağladığı imkanlar ile çok sayıda yeni malzeme ortaya çıkmıştır. Endüstrinin gelişimi malzeme çeşitliliğini ve kullanımını etkilemiştir. Bu dönemde üretim süreçleri giderek makineleşmiş, kömür yakıtlı buhar gücü kabul edilmiş ve taşımacılık gelişmiştir. Gelişen sanayi, mineral ve hammaddelere erişim imkanı vermiştir. Bu değişiklikler özellikle demir ve çelik üretimi için de önemlidir. İnsan yapımı malzeme çeşitliliği bu dönem de artmıştır (Brown ve Farrelly, 2012). Demir ve çelik, dönem yapıları ile birlikte tüm tasarımlarda kullanılmaya başlanmış ve yeni bir akımın malzemesi olmuşlardır.

Prefabrik demir yapılar, özellikle 1851’de Joseph Paxton tarafından Londra fuarı için yapılan Kristal Sarayı’nın inşasından sonra yaygınlaşmıştır (Boyla, 2012; Uzunarslan, 2006), (Şekil 18). Artık bu dönemde iç mekanlarda değer ve zenginliğin simgeleri olarak kullanılan gümüş ve altına yönelik tarihi saplantıya karşılık, metallerin işlenmesi ve uygulanması gündeme gelmiştir. Binaların çelik yapısının giderek daha rasyonel bir hal almasıyla metallerin esas niteliklerinin en iyi sergilendiği yerler iç mekanlar olmuştur (Gagg, 2013).

Şekil 18. Kristal Sarayı, Joseph Paxton, 1851 (URL-3, 2014)

On dokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru birçok önemli binanın yapı iskeleti için dökme demirin ve çeliğin geliştirilmesi sonucunda ahşap; neredeyse sadece iç bölmeler, döşemeler ve dekorasyon için kullanılır bir hal almıştır. Nitekim Victoria döneminde evlerde ahşap panel kullanımı popüler olmuştur. Binalar ahşap panelli galerileriyle görkemli ve gösterişli evlere benzer. Aynı şekilde bu dönemde camın kullanımı da tam anlamıyla göklere çıkmıştır. Camın sağladığı şeffaf olanaklar dönemin inşaatçıları için mutlu etmiştir. Tabii tüm tasarımcılar bu değişimi kabul etmemiştir. Örneğin William Morris (1834-1896), Victoria dönemine ait karışık üslup dilini reddeden Arts and Crafts hareketinin kurucusu olmuştur (Gagg, 2013).

Cam ve demirin kullanımında görülen değişim yine makineleşmenin etkisiyle tekstil ve duvar kağıdı üretiminde de görülmüştür. Eskiden el baskı ile yapılan tekstil ürünlerinin yerine; böcek, yaprak ve çiçeklerden çıkarılan doğal pigmentlerin yerini alan ucuz anilin boyalar kullanılmaya başlanmıştır. Bu değişiklikler duvar kağıdı ve tekstil ürünlerinin çeşitli renk ve doku ile üretimini ve iç mekanda değişken kullanımına imkan tanımıştır. Ancak Arts and Crafts hareketi endüstrileşmenin aksine el yapımı ürünlerin gerçek değerine inanmıştır. Örneğin William Morris bugün bile halen kullanılabilen el baskısı duvar kağıtları üretmeye devam etmiştir (Brown ve Farrelly, 2012), (Şekil 19).

Şekil 19. Kelmscott House yemek odası (URL-4, 2014)

On dokuzuncu yüzyıl sonlarında ortaya çıkan Art Nouveau tasarım ise, disiplinler arası bir yaklaşımı savunmaktaydı. Sanayi devriminin beraberinde getirdiği değişiklikleri özellikle yeni malzeme üretimini kucaklayan akım olmuştur. On dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında demir konstrüksiyon yapımındaki ilerleme Art Nouveau iç mekan tasarımlarının gelişimi içinde önemli bir yerdedir (Massey, 2008). Lake ahşap, dekoratif metal ve bitkisel formların birlikte kullanımı özellikle Victor Horta Müzesi'nde ve Hector Guimard'ın Paris metro girişinde kendini göstermektedir (Şekil 20).

Şekil 20. Victor Horta Müzesi ve Hector Guimard'ın Paris Metro Girişi (URL-5, 2014)

Yirminci yüzyıla gelindiğinde ise tasarımlarda Modernizm ilkeleri ortaya konmuş ve tasarımlar bu kurallara uygun malzemeler ile üretilmeye başlanmıştır. Bu nedenle tasarımlara baktığımızda malzeme seçeneklerinin arttığı, malzeme türevlerinin de yeni yöntemlerle tasarımın her alanında kullanılmaya başlandığı görülmektedir. 1917 yılı, modernist hareketin ortaya çıkması sebebiyle iç mekan tasarımının etkilendiği bir tarih olmuştur. Art Deco tasarımların görüldüğü bu dönemde Eileen Gray tüm iç mekan elemanlarını beraber tasarlamıştır (Şekil 21). Japonlardan lakeleme tekniğini öğrenip iç mekanda kullanımını gerçekleştirmiştir.

Şekil 21. Eileen Gray iç mekan tasarımı (URL-6, 2014)

1919 yılında kurulan Bauhaus Okulu ise tasarım eğitime; mimarlık, iç mekan tasarımı, baskı, tekstil, seramik, ışıklandırma ve mobilya alanlarını kapsayan, endüstriyel süreçler ile modern malzemelerden tam anlamıyla yararlanan bir yaklaşım getirmiştir. Malzemelerin samimi kullanımı, modern üretim yöntemleriyle bir araya gelmiş ve bu dönem süresince ortaya çıkan eserleri nitelendirmeye başlamıştır (Gagg, 2013). Örneğin Mies van der Rohe tarafından 1929 yılında yapılan Barcelona Pavilyonunda yoğun desenli taşların, dikkati binayı çevreleyen çelik kolonlar ve camlardan başka yöne çeken etkileyici kullanımı göze çarpmaktadır (Şekil 22).

Şekil 22. Barcelona Pavyonu, Mies van der Rohe, 1929 (Sönmez, 2014)

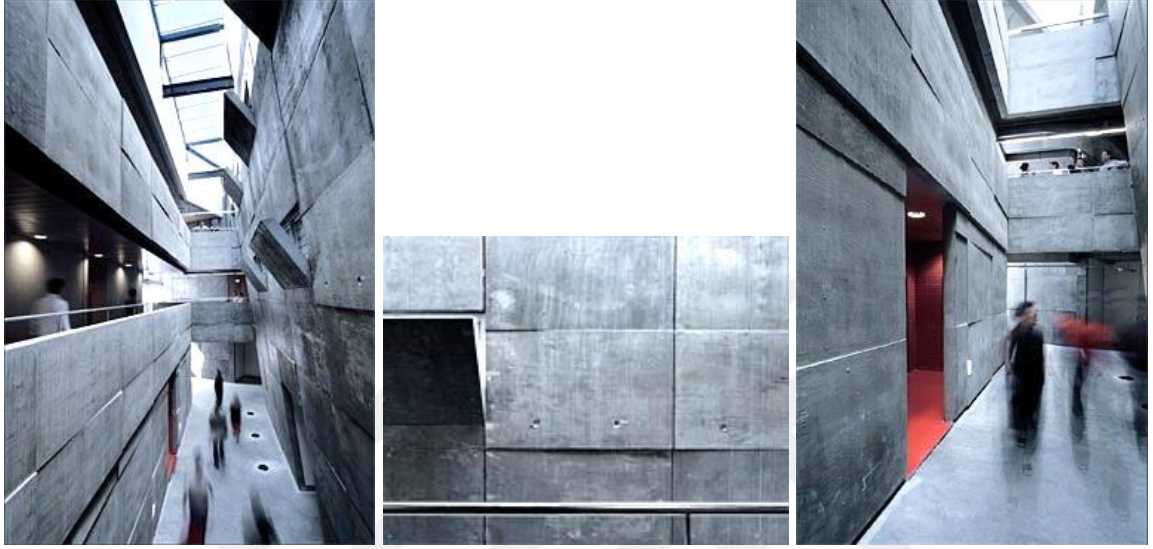
Modernizm ile birlikte birçok eserde cam, çelik ve betonun bir arada kullanıldığı eserleri çokça görmek mümkündür. Malzemelerin tanıdığı imkanlar ile artık mekanın iç kısmı ile binanın çevresini ayıran ağır kütleler yok edilmiş yerine arada sadece ince bir cam tabakası bırakılmıştır. İç mekan ve dış mekan arasındaki duvarın varlık ve yokluğunu sorgulayan bu tavırla, aynı zamanda doğal ışık iç mekanı önceden hiç olmadığı kadar aydınlatacak şekilde içeri alınmıştır. Artık cam sadece bir pencere değil başlı başına bir malzeme olarak kullanılmaya başlanmıştır. Böylelikle cam malzeme, çağdaş tasarımcıların birçoğunun yenilikçi tasarımlar yaratmasına olanak sağlamıştır (Şekil 23).

Şekil 23. Glass House, Philip Johnson, 1949 (URL-7, 2014)

Ancak modernist akımı önemli ölçüde tanımlayan malzeme hiç kuşkusuz betondur. Bu dönemde betonun kendi doku ve renkleri ön planda iken, yapının tekil ve eşsiz bir

kimlik ortaya koymasına imkan verdiği görülmektedir. Günümüzde ise malzeme olarak beton; stadyumlar, köprüler, müzeler, dini yapılar vb. gibi sıra dışı büyük ve görkemli yapılar başta olmak üzere geniş bir yelpazede yapı ve iç mekanlarında kullanılmaktadır (Şekil 24).

Şekil 24. Chisholm Institute's Dandenong Campus (URL-8, 2012)

Yirminci yüzyılın başına gelindiğinde ise ahşabın kullanımı, makine çağının modernist idealine paralel olarak geleneksel malzeme olan ahşabın kullanım şeklide değişmiştir. Bu dönemde özel tasarlanmış ahşap çeşitleri geliştirilmiştir. Bunların en bilindiği, ince ahşap katmanların yapıştırıcıyla lamine edilerek bir araya getirilmesiyle oluşturulan kontrplaktır. Kontrplağın kıvrımlar ve üç boyutlu şekiller oluşturmak için sağladığı fırsatlar, hem iç mekanda bir sonlandırma çeşidi olarak hem de mobilya yapımında kullanımı ile dikkat çekmiştir (Gagg, 2013).

Bu yüzyılda iç mekan tasarımı etkileyen en önemli teknolojik gelişmelerden bir diğeri ise plastik ve ilgili materyallerin üretimi olmuştur. Ahşap gibi başka malzemeleri taklit ederek tasarımda yaygın olarak kullanılmaya başlanan plastik şu an her alanda, her yerde, her üründe, “plastik” olarak bin bir farklı çeşidiyle karşımızdadır (Karana, 2006). Plastik malzemelerin gelişiminin izlendiği yıllarda, bu malzemelerin üretimi ile esnek bir tasarım anlayışının endüstriye taşınmış olduğu görülmektedir (Uzunarslan, 2006).

Yirminci yüzyılda keşfedilen plastik, o günden bu güne çok büyük aşama kaydetmiştir. Sentetik seri üretilen (nylon, ilk insan yapımı elyaf, diğer sentetik

polimerler, PVC, polistiren, kalıplanmış plastik, plastik laminat vb.) plastik malzemeler; çok çeşitli nesnelere, ürünler, yüzeyler ve sonlandırmalar oluşturacak biçimde şekillendirilip kalıplanabilir ve artık her yerde görülmektedir (Gagg, 2013). Hafif ve saydam bir malzeme olması, istenilen şekli alabilmesi veya mekanik olarak uygulanabilmesi gibi özellikleri nedeniyle plastiğin kullanıldığı önemli tasarımlara rastlamak mümkündür (Erbil ve Akıncıtürk, 2009).

İç mekan tasarımlarında yoğun olarak plastik kullanan Rashid'in (2014) de söylediği gibi plastik; uzun ömürlü, dayanıklı, geri dönüşümlü, yumuşak ve şekillendirilebilir olma özellikleri ile bir çok tasarımda kullanılmaktadır. Plastik kullanımı tasarımların daha erişilebilir olmasını sağlamaktadır. "Plastiklerin dünyası" olarak tanımladığı günümüzde özellikle plastiğin her yerde oluşu ile değil aynı zamanda her şeyi de yapabilen malzemelerden biri oluşu ile önemli olduğuna vurgu yapar (Şekil 25).

Şekil 25. Switch Restaurant, Karim Rashid (URL-9, 2014)

90'lı yılların sonlarına doğru bilgisayar teknolojisinde yaşanan gelişmeler yeni tasarımları destekleyerek malzeme çeşitliliğinin artmasına katkı sağlamıştır. Sıkça kullanılan kompozit malzemeler, uygulama alanlarını genişletmiş; bunun yanında hafif, ince ve saydam bir malzeme olması sebebiyle tasarıma yeni bir boyut kazandırmıştır denebilir. Kompozitlerin tasarımda başlı başına birer malzeme olarak kullanımı ise, yirminci yüzyıldaki teknolojik gelişmelere kadar belli bir çerçevede kalmıştır.

Kompozitlerin yapım yöntemlerinin kullanımı sayesinde tasarımcılar, modüler ve köşeli nitelikteki geleneksel yapım malzemelerinin oluşturdukları biçim ve mekan kısıtlamalarından önemli oranda kurtulabilmişlerdir (Gagg, 2013).

Esnek kontrplak malzemeler, sürekli formların uygulanmasında kullanılırken, cam malzemenin de gelişen yeni tekniklerle dayanımı arttırılmıştır. Bunun yanında fiber optik plastik, fiber karbon gibi malzemeler farklı tasarımlara imkan tanıyan özellikleriyle son yıllarda öne çıkan malzemeler arasında yer almaktadırlar (Uzunarslan, 2006).

Günümüze gelindiğinde ise malzemenin yanı sıra dijital teknolojiler mekanların nasıl oluşturulduğu, tasarlandığı, yenilendiği ve inşa edildiği konularında devrim yaratmaktadır. Teknoloji, yapı malzemelerinin iç mekanda çok daha yaratıcı bir biçimde kullanımına olanak sağlamıştır. Malzeme teknolojisindeki gelişimlerin modelleme ve imalat tekniklerindeki ilerlemelerle bir araya gelmesiyle iç mekanların doğası, adeta yeniden tanımlanabilir hale gelmiştir (Şekil 26).

Şekil 26. Elastika, Moore Buildings, Zaha Hadid (URL-10, 2014)

“Bugünün dünyasının malzemelerinin çoğu, en basit tüketici ürününden en sofistike hava aracına kadar, tasarım, analiz, sunum, fabrikasyon ve kurulum aşamalarını içeren bir süreç kullanılarak tasarlanır ve bu süreç sadece tasarımdan üretime dijital süreci ifade eden dijital teknolojilere bağlı kusursuz bir işbirliği sürecini oluşturur” (Brown ve Farrelly, 2012). Tasarımın yanı sıra bilgisayar programları malzemelerin performanslarını da test etmek içinde kullanılırlar. Örneğin, bir malzemenin akustik özellikleri ve tasarlanan bir iç

mekan içerisinde oluşturulan işitsel deneyim, ışığın kalitesi ve malzemelerin yüzeyleri üzerindeki etkisi gibi. Bu dijital süreç, malzemelerin potansiyeline dönüşmektedir. Burada geleneksel mimari tasarımda kullanılan Öklid geometrileri ve fiziksel boşluklardan bir kaçış vardır ve giderek kompleks, eğrisel ve biyomorfik formlar ortaya çıkmaya başlamıştır.

Yirmi birinci yüzyılın başlarında birçok yeni malzeme üretilmiş ve geliştirilmiştir. Bu yeni malzemelerden bazıları geri dönüştürülebilir çevre dostu plastikler ve polimerler, ürün tasarımında kullanılan belleğe sahip metalik ve plastik malzemeler ve hafif, yarı saydam betonlardır.

Bugün tasarımcılar yenilenebilir kaynaklardan ahşap kullanımı konusunda güçlü bir farkındalığa sahiptir. Yüksek yenilenebilirliğe sahip bambu gibi malzemeler, yüzey ve mobilya yapımında bu yönüyle önerilmektedir. Veya tam plastik ve sentetik boyaların kullanımı, gündün güne farkındalık yaratan bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle malzemelerin sürdürülebilir ve geri dönüşüm döngüsü içinde olması konusuna özel önem verilmesi gerektiği açıktır (Massey, 2008).

Tarihsel süreç boyunca malzeme söz konusu edildiğinde, malzemenin kullanım biçimi ve alanlarının çağ dönümlerinde bilginin sunduğu imkanlar doğrultusunda çeşitlenebileceğini söylemek mümkündür. Tasarımcılar günümüzde, sadece tasarladıkları alanın oluşumuna ve tarzına değil aynı zamanda kullanılan malzeme ve çevre ilişkisine de önem vermek durumundadır.

1.3.1. Tasarımda Malzemenin Rolü

Bir tasarımın değerlendirilmesi ve sınıflandırılmasında biçimsel ve simgesel özellikleri baskın rol oynasa da, tasarımın fiziksel olarak oluşumunda en etkin rol malzemeye aittir. Malzemenin seçimi, bir araya getirilişi, detaylandırılışı ve bağlam içinde oluşturduğu süreklilik, tasarımın anlamsal ifadesinde doğrudan belirleyicidir ve malzemeye bu görevi veren tasarımcıdır (Güzer, 2001). Tasarımcının bakış açısı ve yorumu, teknik ile estetik görünümü aynı anda sağlamak zorunda olan malzeme seçiminde önemlidir. Tasarımın teknik anlamda başarılı olması ve estetik görünmesi tasarımcının sorumluluğundadır.

Tasarımcı önce gerçekliği hayale çevirerek işe koyulur, malzeme tasarımcının hayallerini bozmak için tüm varlığıyla mücadele verirken tasarımcı kimi zaman

malzemenin gerçekliğini deforme ederek kimi zaman ise malzemeyi stilize ederek hayalini gerçekleştirmenin köprülerini kurmaktadır. Güzelliği belirgin kılma aracı olarak malzeme, teknik ile estetik düşüncelerin uyumunu zorunlu kılmaktadır. Bu ilişki ele alındığında teknik olanakların yanı sıra tekniği uygulayan insanın bakış açısının ve yorumunun estetik süzgeçlerden geçmesi doğal bir gerekliliktir. Bu yüzden malzemenin estetik değeri, tasarımın içinde malzemenin kendisi aracılığıyla tasarımcının üstlendiği bir sorumluluktur (Arayıcı, 2008).

Hangi tasarım metodolojisi ile tasarlanırsa tasarlansın, sonuç ürünün oluşmasında, süreç boyunca farklı ölçeklerde ve karmaşıklıkta gerçekleşen çeşitli tasarım tercihleri rol oynamaktadır. Bu zincirleme mekanizmanın işlevsel etkinlik, plan kurgusu, mekan etkisi gibi genel ölçekteki kararları kapsayan bir bölümünde gelinen nokta ile tasarımın kağıt üstünde artık “bina” olmak üzere şekillendiği malzeme ve detay tercihleri aşaması arasında, sonucun başarısını büyük ölçüde etkileyecek bir “boşluk” olduğundan söz edilebilir (Öz, 2001). Malzeme kararları da iç mekan tasarımında; proje fikrinin oluşumundan son halini alıncaya kadar üzerinde düşünülen, araştırılan ve karar vermede geri dönüşlerin sıklıkla yaşandığı bir süreç sonucunda belirlenmektedir.

Tasarımcının mekan oluşturmadaki önemli araçlarından biri malzemedir. Mekandaki etkinliğin oluşmasında ve artmasında, malzemelerin özellikleri ve diğer malzemelerle olan ilişkisi, hatta malzemenin bütün içerisindeki davranışıyla doğru orantılıdır. Tasarlanan mekanın oluşması için ilk aşamadan itibaren malzemenin ve yapım yöntemlerinin diğer etkenlerle birlikte göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Mekan tasarımında, genellikle diğer etkenlerin etki ve baskısı ile tasarım sürecinin ilk aşamalarında, yaklaşık olarak bir biçim belirlenmektedir ve bu biçime uygun malzeme araştırmasına gidilmektedir (Ertemli, 2006). Malzeme kullanımı yaratıcılığı yansıtmalıdır. Mekanı sınırlayan yüzeylerin oluşturulması sırasında, insanın psiko-sosyal gereksinimlerine cevap verecek şekilde, malzemenin doku ve renk gibi özelliklerine göre seçim yapılması; malzeme kullanımını önemli kılmaktadır.

Farklı malzemelerin bir araya gelişlerinde ise ister geleneksel ister yenilikçi, ister standart ister özgün detaylar tercih edilsin, malzemelerin doğasından gelen özellikler mimari dilin kurgulanmasında anahtar bir rol oynamaktadır. Tıpkı Ando, Snozzi gibi mimarların bütün dili ve anlamı çıplak betonun neredeyse tek tektonik unsur olarak kullanılmasına yüklemeleri veya Botta'nın benzer biçimde tuğlayı kullanışı gibi (Güzer, 2001). Tasarım öncelikle pratik işleve sahip bir nesne olarak kullanıcıya işlevi ile ilgili

bilgi iletirken, kimi zaman biçimsel özellikleri, tasarımcıya dair pek çok mesaj aktarmaktadır. Bu noktada tasarımcı için malzemenin birer sembol olarak devreye girdiği görülebilir. Böylece tasarımcı ve tasarım özdeşleşmiş olur. Böylelikle tasarımcının kullandığı malzeme veya malzemeyi işleyiş biçimi de, kimliğinin tanımı olabilmektedir.

Güzer'e (2001) göre birçok tasarım için söz konusu olan, çizimle bitmiş ürün arasındaki nitelik ve anlam farkının açıklayıcı zeminini de malzeme oluşturmaktadır. Bir başka deyişle malzeme, çıkış noktasında tasarımı kuran unsur olabileceği gibi, anlamı tümüyle dönüştürecek bir son söz olma gücüne de sahiptir. Çizim ve biçim aracılığı ile özgün bir ayrıcalık sunmayan birçok tasarım, malzeme nitelikleri nedeni ile alternatif bir deneyim sunabilirken birçok tasarımda malzeme seçimi aşamasında anlamını yitirip, değer kaybına uğrayabilmektedir (Güzer, 2001).

Kısaca iç mekan tasarımında malzeme seçimi, o mekana kimlik ve anlam kazandıran bir etkiye sahiptir. Örneğin bir duvara karakterini, konumu ya da strüktürü kadar dokusu da verir, yüzeye o dokuyu veren ise malzemedir. Sert, kaba brüt beton bir yüzey ile cilalı mermer, plastik esaslı veya yumuşak bir yüzeyin konumları aynı olsa bile iç mekan tasarımına etkileri oldukça farklıdır. Malzeme çeşitliliği, tasarımcıya iç mekânlarda sıra dışı olduğu kadar uyumlu bir atmosfer yakalama fırsatı vermektedir. Bazen uzaktan gördüğümüz malzemenin yanına yaklaştıkça farklı bir malzemeye dönüştüğünü görebiliriz. Tuğla görünümlü bir duvar kağıdının uygulandığı bir yüzeyi uzaktan tuğla sanabilir yanına yaklaştıkça gerçeği fark edebiliriz. Semper her malzemenin kendisi gibi olması ve kendi özelliklerini yansıtmaması gerektiğini vurgulamaktadır (Brooker ve Stone, 2014).

Sonuç olarak tasarımcı tarafından verilen kararlar sadece estetik görünüşü değil, aynı zamanda mekânın kullanılabilirliğini de etkilemektedir (Slotkis, 2013). İyi düşünülmüş bir fikir yada konsept ve uygun malzeme seçimi hem fiziksel hem de psikolojik olarak mekânın ihtiyaçlarını daha verimli şekilde çözüme gücüne sahiptir, denebilir. Başka bir ifadeyle her tasarımcı tasarım sürecinin başından itibaren malzeme seçimi ile ilgili kararları düşünerek tasarlama sürecine devam etmelidir.

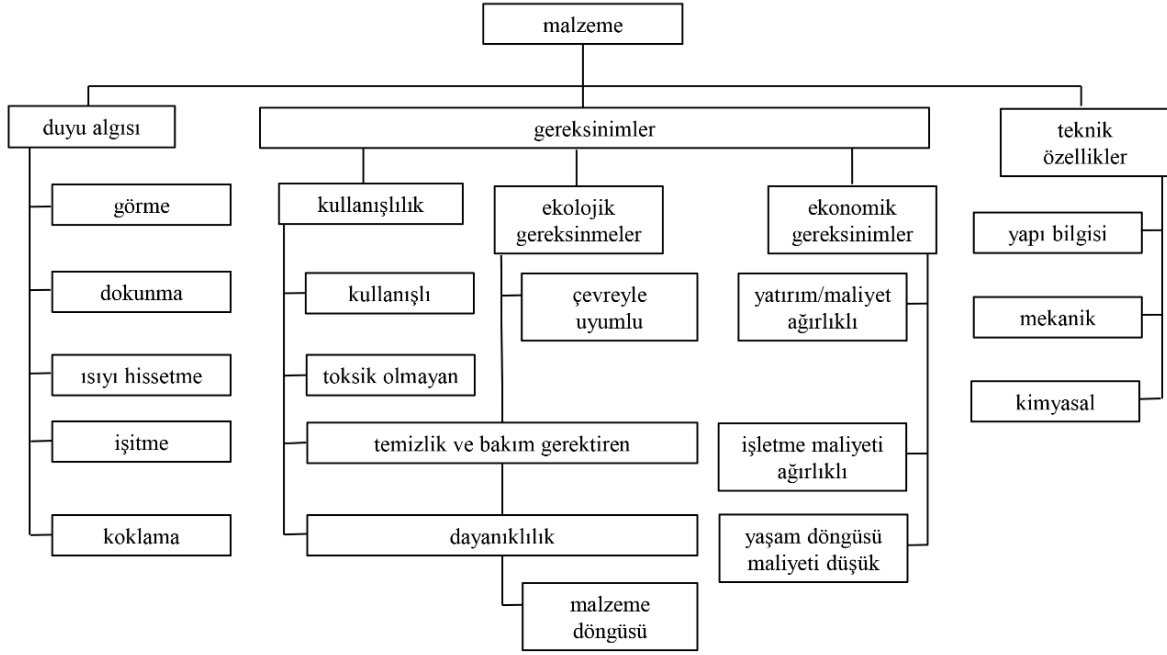
1.3.2. Tasarımda Malzeme Seçim Kriterleri

Tasarımcının seçtiği malzemeler projenin kimliğini ortaya koyabilir. Aynı zamanda malzemelerin seçimi, bir mekânın nasıl kullanılacağını belirleyebilir. Örneğin, güçlü ve sağlam bitişler, son kullanıcıların mekânı etkili ve etkin kullanmalarını sağlayacaktır.

Malzemeler ayrıca işlevin altını çizmek, amacın açıklanmasına katkı sağlamak içinde kullanılabilir. Malzemeler, projenin ardındaki fikri de doğrudan yansıtabilirler (Brooker ve Stone, 2014).

Malzemeler genellikle bir mekanın ana niteliklerini tanımlamaktadır. Bu nitelikler, genel olarak tasarımcının süreçle iletişim kurarken kullandığı ilk unsurlar olarak: kapıyı açmak için tuttuğunuz kapı kolu, koridorda yürürken yanından geçtiğiniz duvar, bir odaya girerken ayaklarınızın çıkardığı sesler, etrafınızı çevreleyen ahşabın ortama yaydığı koku ve camdan gözüne çarpan parlak yansımalar ve benzeridir. Tüm bunlar, tasarım süreci içerisindeki malzemelerin dikkatli bir biçimde seçilmesi, işlenmesi, konumlandırılması ve yerleştirilmesi sonucu ortaya çıkmaktadır (Gagg, 2012).

Tasarımcı için malzeme seçimi ve kullanımı önemlidir, önemsenmelidir. Tasarımcıların malzeme seçiminde gereksinimlerinin ne olduğu ve malzeme seçiminde hangi tür özellikler önemli ölçüde etkili olduğu gibi sorular; malzeme seçiminde tasarımcıların nasıl davrandığı üzerine ipuçları barındırabilmektedir. Literatürde yer alan temel bilimler ve mühendislik alanlarının birçoğunda, geçmişten günümüze malzeme konusu öncelikli hale gelmektedir. Bu konuda yapılmış ve yapılmakta olan çalışmaların varlığı çalışma konusunun şekillenmesinde önemli olmuştur. Var olan malzeme seçim kaynaklarının çoğunluğu, malzemelerin teknik özelliklerine yönelik verileri, başarılı bir biçimde yansıtmaktadır (Karana, 2006). Mimarlık alanında yapılan çalışmalarda ise yapı malzemesi seçimleri ile ilgili çeşitli sınıflandırmaların ve yöntemlerin mevcut olduğu görülmektedir. Hegger, Drexler ve Zeumer'in (2007, 2012) "Adım Adım Yapı Malzemeleri" kitabı ile yapı malzemeleri seçimini sistematik hale getirme konusuna önemli bir katkı sağladığı görülmüştür (Şekil 27).

Şekil 27. Tasarım sürecine yön verici malzeme özellikleri (Hegger vd., 2012:11,12)

Arıoğlu (1993) ise “Yapı Ürünlerinin Seçimi İçin Bir Yöntem” adlı doktora çalışmasında yapı malzemelerinin seçiminde kullanılabilecek yaklaşım ve yöntemleri sıralamıştır. Aynı şekilde Taş (2002) “Yapı Malzemesi Seçiminde Mimarların Davranış Biçimleri” adlı çalışmasında yapı malzemesi seçim kaynakları ve ölçütleri üzerinde durmuştur. Yine endüstri ürünleri tasarımı konusunda da malzeme seçimi ve malzeme bilgisi üzerine çeşitli kaynaklar olduğu görülmektedir (Karana, 2004; 2009; Bayazıt, 1994; Fındık, 2010, vd.).

Elde edilen ve ulaşılan çalışmalara/kaynaklara göre; yapı malzemelerinin seçiminde izlenen ilkeler en genel sınıflandırma ile malzeme algısı, malzemelerin karşılaması gereken gereksinimler ve teknik özellikler olmak üzere üç ana başlıkta toplanmaktadır.

Örneğin Nigan Bayazıt “Tasarımı Anlamak” adlı kitabında tasarımın dört özelliğinin malzeme seçiminde etkili olduğunu söylemektedir: “Malzemeyi, üretim yöntemini ve biçimini tasarımcıların hep beraber düşünmesi gerekir. Biçimin imalat yöntemiyle yakın bir ilişki içinde tasarlanması gerekir. İşlev, biçim ve malzeme ile birlikte meydana getirilmelidir. Malzeme özellikleri biçim ve işlev açısından önemlidir. Tasarımın fiyatı biçimine, kullanılan malzeme miktarına ve mukavemetine bağlıdır” (Bayazıt, 2008: 292). Yani Bayazıt’a göre malzeme seçiminde imalat yöntemi, işlev, malzeme özellikleri ve fiyat olmak üzere dört etken etkilidir.

Karana (2006) ise; malzeme seçiminde tasarımcının pek çok ölçütü göz önünde bulundurması gerektiğini belirtmiştir. Bunlar; malzemelerin teknik özellikleri (sertlik, yoğunluk, su geçirmezlik, gün ışığına dayanıklılık vb.); malzemelerin duyuşal özellikleri (parlaklık, pürüzsüzlük, saydamlık vb.); malzemelerin kullanımına (hijyenik ortamlarda kullanılır vb.); malzemelerin nasıl algılandığı (modern, klasik vb.); malzemelerin yarattığı çağrışımlar (peynir, top vb.); malzemelerin yarattığı duygular (şaşırtıcı, sıkıcı vb.) gibi ölçütlerdir. Malzemelerin deneyimlenmesinde önemli olan bu altı başlık ayrı ayrı incelendiğinde hepsinin üç ana ögenin etkisi altında şekillendiği söylenebilir. Bunlar; malzemeler (malzemenin fiziksel varlığı; bir başka deyişle teknik ve duyuşal özellikleri); ürünler (malzemenin kullanıldığı ürün ve bu ürüne dair biçim, kullanım, çevre gibi özellikler) ve insanlardır (malzemeyi kullanan kişinin kişisel özellikleri, yaş, cinsiyet, kültür, eğitim seviyesi vb.) (Karana, 2006: 82).

Yirminci yüzyıla gelindiğinde, teknoloji ve bilginin serbest dolaşımı ile iç mimarlık ve iç mekan tasarımı üzerine yapılan çalışmalarda artış olduğu gözlenmektedir. Örneğin Rachael Brown ve Lorraine Farrelly'nin (2012) "Materials and Interior Design" adlı kitabına göre malzeme seçimi müşteri (görsel kimlik, maliyet), mekan (tarihi yapı, yeni yapı, yapım aşamasında, geçici mekan), konsept ve malzemenin özellikleri ile ilgilidir. Yazarlara göre malzeme özellikleri; fonksiyonel özellikler, göreceli özellikler, duyuşal özellikler (görme, rengi anlama, dokunma, koku ve tat, işitme), çevresel özellikler (bilgi edinmek, sorumlu olmak, yaratıcı olmak) ve öznel özellikler (kişisel okuma, sosyal ya da politik yapı okuma, kültürel okuma, üreticisinin okuması) olmak üzere dört ana başlıkta toplamıştır.

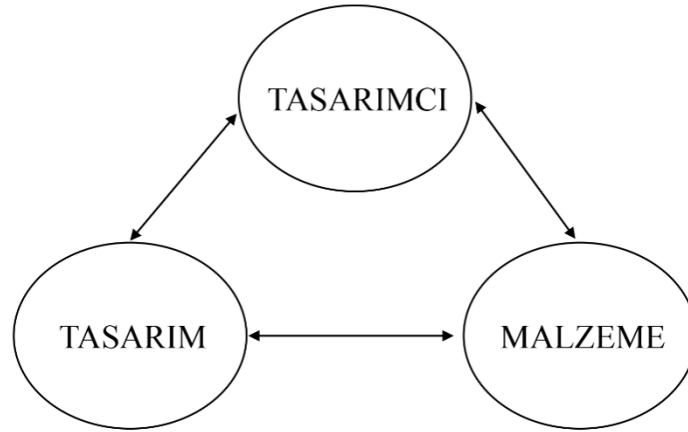
John Coles ve Naomi House (2012) ise "İç Mimarlığın Temelleri" adlı kitabında malzeme seçimlerini denetlemek için malzemenin niteliklerini; estetik nitelikler, performans tanımları, sürdürülebilirlik ve maliyet olmak üzere dört ana sınıfta incelemektedir.

Özetle tasarımcının malzeme seçimi sırasında pek çok ölçütü göz önünde bulundurması gerektiği söylenebilir. Artık tasarımcı, malzemenin uzun yıllardır süre gelen kullanımının dışında, malzemeye yeni anlamlar ve kullanımlar kazandırma eğilimindedir. Her geçen gün artan bu malzeme çeşitliliğinde, farklı deneyimlere imkan sunan malzeme çeşitliliği; tasarımcıyı daha ilerilere taşıyabilecek veya tasarımcıyı rakiplerinden farklılaştırabilecek en önemli araçlardan biri olabilme potansiyeline sahiptir. Bu durum

malzeme seçimi konusunu üzerinde durulması gereken özellikli bir konu haline getirmektedir.

1.3.3. Bölüm Sonucu

Tasarım, malzeme ile somutlaşır ve tasarımcı için malzeme seçimi aşamasında birçok farklı etken vardır. Malzeme ile mekana farklı nitelikler kazandırabilen tasarımcı; mekanı oluşturacak alanları ve bu alanların etkilerini zihninde canlandırmaktadır. Mekanda görmek istediği kimliği veya fikri düşünerek malzemeyi seçmeye koyulur. Çünkü tasarımı hayata geçirmekte atılması gereken en önemli adımlardan biri malzeme seçimidir. Mekandaki niyet, malzeme tanımlandıkça daha da somutlaşmaktadır (Şekil 28).

Şekil 28. Tasarımcı-Tasarım-Malzeme ilişkisi

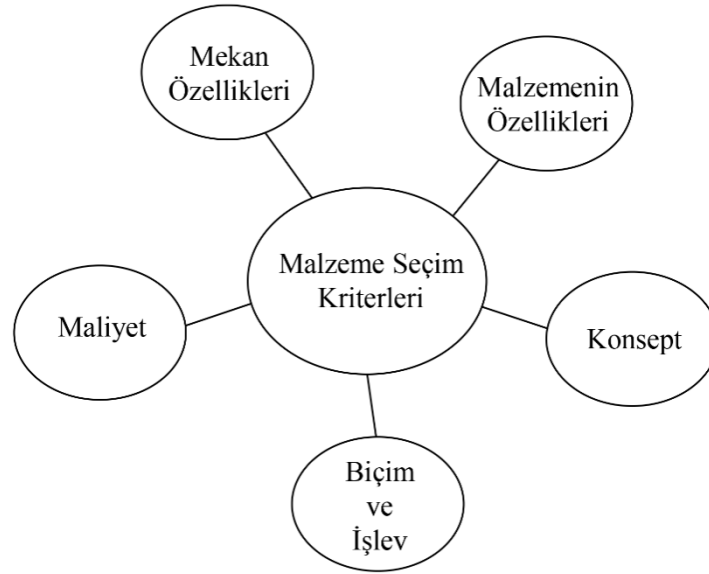
İç mekanı oluşturan tüm elemanların birer malzemeden oluştuğu düşünüldüğünde, malzemeyi tanımanın önemi, tasarlanacak bina parçası veya mekanda meydana gelecek sorunları önceden önlemek açısından önem taşımaktadır.

Dolayısıyla iç mekan tasarımında malzemelerin seçim ve kullanım şekilleri sonsuzdur. Ancak tasarımcı tarafından yapılan yerinde seçim ve doğru kullanım, etkileyici ya da detayları düşünülmüş bir etki ortaya koyabilir. Malzemenin hayal gücü yoluyla kullanılması ve yaratıcı bir şekilde ele alınması, sadece tasarımını yaptığımız mekânın işlevsel özelliklerini karşılamakla kalmaz; aynı zamanda elde etmeyi umduğumuz yerin, başka bir deyişle ortamın, daha soyut ve duyuşsal niteliklerini de ortaya çıkarmaya yarar.

İster geleneksel, ister yüksek teknolojiye dayanan, ister doğal ister yapay veya ister düşük ister yüksek bütçeli olsun sözü edilen malzemelerin her biri tasarımcının ana paletini oluşturmaktadır, denebilir (Gagg, 2012).

Malzeme seçiminde tasarımın biçimsel özellikleri de önemlidir. Biçime uygun malzeme seçerken, malzemede aranan şartlar tasarım aşamasında tanımlanıp açıkça belirtilmelidir. Malzemeyi istediğimiz şekilde şekillendirmek ise eldeki araçlar ve teknik bilgiyle doğru orantılıdır. İlerleyen teknik imkanlar yeni malzemelerin ortaya çıkmasını sağlayarak, yeni kullanım ve biçim olanakları sunmaktadır.

Tasarımcı malzeme seçimi yaparken farklı malzemeleri çeşitli tasarım ilkeleri çerçevesinde bir arada kullanmaktadır. Bu nedenle malzeme seçimi sırasında tasarımcının pek çok ölçütü göz önünde bulundurması gerekir. Literatürde malzeme seçiminde çeşitli sınıflandırmaların yapıldığı gözlenmektedir. Özellikle son dönemlerde yapılan sınıflamalar değerlendirildiğinde, iç mekanda malzeme seçimini etkileyen en önemli etkenlerin; malzemenin özellikleri (teknik ve duysal özellikler), konsept, biçim ve işlev, mekan özellikleri ve maliyet olduğu söylenebilir (Şekil 29).

Şekil 29. Genel olarak iç mekanda malzeme seçim kriterleri

Bir önceki başlıkta görülen literatür sınıflandırması sonucu anlaşılmaktadır ki malzeme seçiminde en önemli etkenlerden biri malzemenin özelliğidir. Malzeme seçiminde malzemenin teknik özelliklerinin yanında görsel özelliklerine de dikkat etmek

gereklidir. Çünkü estetik açıdan malzemenin renk, doku ve desen özellikleri bir temel oluşturmaktadır. İç mekanların tanımlanmasında ve görsel açıdan zenginleştirilmesinde kullanılan malzemenin en vurgulayıcı karakteristik özelliklerinden biri o malzemenin dokusudur.

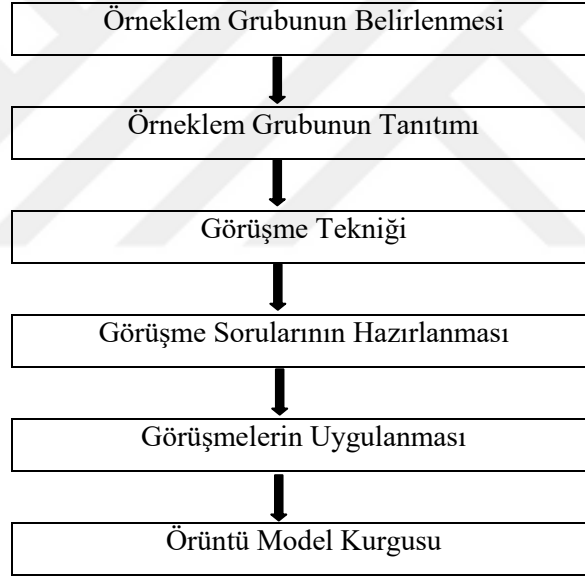
Aynı yüzeyde farklı malzeme kullanımı ile kullanıcıya değişik bilgiler verilebilir. Örneğin “ahşap ya da tekstil yüzeyler sıcak bir izlenim yaratırken, metal yüzeyler soğuk bir etki yaratabilir” genel kanısı mevcuttur. Ayrıca yüzey etkisi malzemenin parlak, düz, mat veya pürüzlü olmasına göre de değişkenlik gösterebilir.

Özetle tasarımcının var olan bir şeyi daha iyi bir şeye çevirmek için öneriler oluşturma çabasında en etkin araçlardan biri malzemedir. Etkin mekanların oluşturulmasında, malzemenin kullanım koşulları ile ilgili olarak; malzeme özellikleri, bir malzemenin diğer malzemelerle olan ilişkisi, bütün içindeki davranışı vb. deneyimlerin edinilmesine bağlı olduğunu söylemek pek de yanlış olmayacaktır. Malzeme olanaklarını bilmek yaratıcı mekanların oluşumunda olmazsa olmaz bir alt yapıdır. Mekan strüktürünün kurulmasında ve belirli bir forma girmesinde malzemenin fiziksel, kimyasal, mekanik özellikleri kadar renk, doku-desen gibi estetik etkisi olan özellikleri de önemlidir (Arıoğlu vd., 2004).

Malzeme ve mekan ilişkisini kurmak, malzeme seçiminde basit bir düşünce ile yetinmememiz gerektiğine dikkati çeker. Özellikle iç mekan tasarımında tasarımcı daha öznel kararlarla malzeme seçimini yapmaktadır. Ama tasarımcıların malzeme seçim ölçütleri ile ilgili yapılan kapsamlı çalışma eksikliği de ortadadır. Bu tez çalışması yoluyla, tasarımcının karar aşamasında malzeme seçiminin yerini sorgulama çabası, bu eksikliğe cevap verecek bir deneme niteliğinde görülebilir.

2. YAPILAN ÇALIŞMALAR

Yapılan çalışmalar bölümünde; iç mekan tasarım süreci, iç mekan tasarım sürecinde malzemenin yeri ve malzemenin temel seçim kriterlerini sorgulama amacına yönelik bir çalışma öngörülmüştür (Şekil 30). Bu doğrultuda Alexander'ın (1977) "örüntü" modeli kurgulanarak iç mekan tasarım süreci altında incelenmiştir. Örüntü kurgusuna bir arka plan oluşturması amacıyla örneklem grubunun belirlenmesi, seçilen görüşme tekniğinin yararları, görüşme sırasında sorulacak açık uçlu anket sorularının hazırlanması, görüşmelerin uygulanması, örneklem grubunda yer alan tasarım ofislerinin tanıtımı ve örüntü model kurgusu konularına detaylıca yer verilmiştir.

Şekil 30. Yapılan çalışmalar şematik anlatım

2.1. Örneklem Grubunun Belirlenmesi

Lawson (1994), deneyimli tasarımcıların tasarım sürecini kendi yaklaşımlarına göre yorumladıklarını; problemi belirleme ile başlayıp detaylandırma ile sonlanan süreç yaklaşımının deneyimsiz ya da az deneyimli tasarımcılar tarafından benimsendiğini belirtmektedir (Türkyılmaz, 2010). Literatür bölümünde daha önce yer verilen bilgiler ışığında, tez çalışması kapsamındaki deneklerden verimli cevapların alınabilmesi ve

analiz/değerlendirme aşaması için daha sağlıklı sonuçların elde edilmesi amacıyla görüşmeler yapılması gerekmiştir.

Tez çalışmasındaki örneklem grubu, literatürde ön plana çıkmış deneyimli tasarımcılardan oluşmaktadır. Tasarımcılara ait yapıtların veya yapıtlara ait tasarımcıların seçiminde; projeleri ile tasarım konusunda tanınan, uluslararası düzeyde birçok yazılı kaynakta proje ve söyleşileri ile yer alan isimlerin seçilmesine dikkat edilmiştir. Yapılan araştırmalar ışığında bu isimlerin çoğunun, İstanbul'da yer alan tasarım ofisleri/tasarımcılar olduğu gözlemlenmiştir. Bu nedenle çalışma sınırlarını oluşturabilmek adına çalışma alanı İstanbul iliyle sınırlandırılmıştır.

Tez çalışması konusunun iç mekan tasarım sürecine yönelik olması nedeniyle, örneklem grubunun sınırlarını belirleyebilmek için iç mekan proje uygulamaları yapan tasarım ofisleri öncelikli olarak tercih edilmiştir. Yukarıda da detaylı olarak yer verilen kriterler doğrultusunda örneklem grubu seçim kriterleri;

- İstanbul'da yer alan tasarım ofisleri olması,
- Tasarım ofislerinin literatürde yer almış olması,
- Yarışma ve benzeri bilimsel platformlarda jüri üyeliği kapsamında en az on yıl deneyim istenmesi göz önünde tutularak, tasarım ofislerinin en az on yıl deneyimi olması,
- İç mekan tasarımı konusunda uygulama yapmış olması, olarak belirlenmiştir.

Bu kriterler ışığında tasarımcı örneklem grubu belirlenirken; birincil kaynak olarak tasarım ofislerine toplu katalog bilgisi veren "ARKİTERA" (www.arkitera.com) sosyal ağı tercih edilmiştir. Arkitera, mevcut içeriğindeki tasarım ofisi sayısı dikkate alındığında; örneklem grubu tespiti için dikkat çekici ve etkili bir sosyal ağıdır. Bu nedenle Arkitera sosyal ağı; tasarım alanında ön plana çıkmış proje, yarışma, etkinlik, söyleşi, köşe yazılarına ve tasarım alanındaki birçok habere yer vermektedir. Tüm bu içeriklerin içinde adı geçen kişi ve kurumları tasarım ofisleri bölümünde katalog halinde izlemek mümkündür. Bu doğrultuda, projeleri ile literatürde yer alan tasarım ofislerine yer veren sosyal ağdaki ofisler taranmış; internet siteleri ziyaret edilmiş ve tasarım ofisleri ile ilgili gerekli bilgiler edinilmiştir.

İkincil kaynak olarak ise, tasarım alanında önemli bir yere sahip olan TASARIM dergisi tercih edilmiştir. Derginin 20. yılına özel 200. sayısında tasarımcılardan bir kesit sunulurken; bu kesitte yer alan 20 tasarımcı seçilmiştir. Bunlardan birçoğunun birincil kaynakta (arkitera) belirlenen tasarım ofisleri ile örtüştüğü gözlenmiştir. Örtüşmeyen

tasarımcıların ise, internet siteleri ziyaret edilerek tasarım ofisleri ile ilgili gerekli bilgiler edinilmiştir.

İki farklı kaynaktan (sosyal ağ ve yazınsal) yapılan taramalar sonucu yukarıda değinilen örneklem grubu seçim kriterleri sonucu mimari, endüstriyel ve mobilya ağırlıklı çalışan ofisler elenerek iç mekan tasarım projelerine yer veren toplamda 24 tasarım ofisi belirlenmiştir. Bu 24 tasarım ofisleriyle ilk yazışmalar yapılmıştır. Yazışmalar ışığında;

- Bazı tasarım ofisleri mimari ağırlıklı çalışmalar yaptıklarını, iç mekan tasarımında farklı tasarımcılarla çalıştıklarını belirterek ilgili kişiye veya kişilere yönlendirmişlerdir. Yönlendirilen tasarımcıların da, örneklem grubu içinde yer verilen diğer tasarımcı isimleri arasında olduğu gözlenmiştir.
- Örneklem grubu içinde yer alan bir tasarım ofisi kapanmıştır.
- Örneklem grubu içinde yer alan bir tasarım ofisi kurucuları ayrılarak, iki ayrı ofis halinde çalışmalarını sürdürmektedir. Söz konusu iki ofis; örneklem grubu seçim kriterleri arasında yer alan, en az 10 yıl deneyimi olma şartını sağlayamadığından kapsam dışında bırakılmıştır.
- Örneklem grubu içinde yer alan bir tasarım ofisi ile, yoğun iş temposu nedeniyle uygun takvim belirlenememiştir.

Sonuç olarak çalışma kapsamında 24 olarak belirlenmiş tasarım ofis sayısı, gerçekleştirilen görüşme sayıları dikkate alındığında 15 tasarım ofisi ile sonuçlandırılmıştır. Aşağıda yer verilen örneklem grubunda, tasarım ofisleri ve görüşülen kişilere yer verilmiştir (Tablo 3).

Tablo 3. Örneklem grubu

ÖRNEKLEM GRUBU	
TASARIM OFİSİ	TASARIMCI
Atelye 70	Doğu Kaptan
Autoban	Seyhan Özdemir
B Design	Bülent E. Güngör
CM Mimarlık	Cem Sorguç
Kataş Mimarlık	Erol Kataş/Melek Bozdoğan
Kreatif Mimarlık	Aydan Volkan
Kg Mimarlık	Kurtul Erkman
Mars Mimarlar	Cem Yücel
MDArch Mimarlık	Görkem Volkan
NSMH	Nevzat Sayın
Suyabatmaz Demirel	Hakan Demirel
Pimodek	Hasan Basri Hamulu
Toner Mimarlık	Mustafa Toner
Yalın Tan&Partners	Yalın Tan
Zoom TPU	Atilla Kuzu

2.1.1. Örneklem Grubunun Tanıtımı

- Atelye 70

Atelye 70, 1970 yılında Prof. Yüksek Mimar Hüseyin Kaptan başkanlığında kurulmuştur. İç mekan tasarımı ve kent mimarisi üzerine çalışan bu gruba 2004'de mimar Doğu Kaptan ve mimar Yonca Temizkan katılmıştır. Günümüzde grubun temel çalışma alanları; Türk kasabaları için değerlendirme ve planlama, metropolitan alanlarda kentsel projeler ve gelişen kentlerin planlanması, koruma planları, turizm ve rekreasyon alanlarının planlanması, özel ve kurumsal müşteriler için mimari ve iç mimari tasarımıdır.

- Autoban

Autoban, 2003 yılında Seyhan Özdemir ve Sefer Çağlar tarafından kurulmuştur. 2004'te ekibe katılan Efe Aydar'ın 2007'de 3. ortak olmasıyla gelişmesini sürdürmüştür. Autoban'ın iç mimari, mimari ve ürün tasarım anlayışı; modern mimari terminolojisinin başlıca prensiplerinden ilham alır. İç mimari anlamda kafe ve restoran tasarımları,

çalışmalarının ilk örneklerini oluştururken; bugün, konut, otel, perakende mağazası, ofis, sinema salonu ve öğrenci yurtları da çalışma alanına dahildir.

- B Design

B Design, 1997 yılında Bülent E. Güngör tarafından kurulmuştur. Türkiye'nin başlıca tarihi binalarının restorasyon ve uygulama kontrolörlüklerini üstlenmiştir. Günümüzde tasarım ofisi olarak B-Design konut yapıları, ofis binası, alışveriş merkezi, otel ve tatil merkezi gibi projeleri; konsept tasarımlarını, uygulama projelerini ve kontrolörlüklerini gerçekleştirmektedir.

- CM Mimarlık

CM Mimarlık, 2001 yılında Cem Sorguç tarafından kurulmuştur. CM Mimarlık bünyesinde birbirinden çok farklı ölçekteki konut yapıları, eğitim yapıları, karma kullanıma yönelik projeler, kentsel tasarım projeleri, kültürel yapılar, ofis yapıları, renovasyon ve restorasyon projeleri, turizm ve konaklama yapıları, ticari yapılar, endüstriyel yapılar ve yarışma projeleri hazırlanmaktadır.

- Kataş Mimarlık

Kataş Mimarlık, Erol Kataş Tarafından kurulmuştur. Tasarım ofisi olarak Kataş Mimarlık konut yapıları, işyeri ve otel gibi iç mimari projelerin; konsept tasarımlarını ve uygulama projelerini gerçekleştirmektedir.

- Kreatif Mimarlık

Kreatif Mimarlık, 1995 yılında İstanbul'da mimar Aydan Volkan, mimar Selim Cengiş ve inşaat mühendisi Mehmet Cengiş, tarafından kurulmuştur. Tamamlamış olduğu çok sayıdaki ulusal ve uluslararası projede, şehir planlama, mimari, iç mimari ve diğer ilgili mühendislik bilimlerini bir bütün olarak değerlendiren Kreatif Mimarlık'ın çalışmaları, tasarım, disiplinler arası koordinasyon, bütçe ve iş programı kontrolü, verimlilik esası ve en iyi mimari kalitenin sağlanması esaslarına dayanmaktadır.

- Kg Mimarlık

KG Mimarlık, 1990 yılında, Kurtul Erkmen ve Gürhan Bakırküre ortaklığında kurulmuş, 2013 yılı sonu itibariyle faaliyetlerini Kurtul Erkmen yönetiminde sürdürmektedir. KG Mimarlık Ofisi; ticari proje, ofis, karma kullanım, konut, otel, rekreasyon, eğitim, hastane gibi farklı mimari ve iç mimari proje alanlarında hizmet vermektedir.

- Mars Mimarlar

Mars Mimarlar, 1984 yılında Atilla Yücel tarafından kurulmuştur. Daha sonra Cem Yücel'in ortaklığı ile gelişimini tamamlamıştır. Bireysel, kurumsal projeler ve çeşitli tasarım işbirlikleriyle çeşitlenen ofisin çalışma alanı; kentsel tasarım ve rehabilitasyon, restorasyon ve yenileme gibi özel uygulama alanları ve konut, ticari kompleksler, turizm, kültür, büro, çok amaçlı kentsel kompleksler gibi farklı proje ve uygulamalarını kapsamaktadır.

- MDArch Mimarlık

MDArch Mimarlık 2005 yılında Görkem Volkan tarafından kurulmuştur. Mimari tasarım, iç mekan tasarımı, renovasyon çalışmaları, mobilya tasarımı, keşif, metraj ve ihale dosyası dokümanlarının hazırlanması ve ilgili konularda uzmanlaşan MDArch mimarlık ofisi; kurulduğu günden bu yana otel, konut, alışveriş merkezi, ofis ve ticari mekanlar konularında uzmanlaşmıştır.

- NSMH

NSMH, 1986 yılında Nevzat Sayın tarafından mimarlık hizmetleri verme amacıyla kurulmuştur. 1992 yılında yeniden yapılandırılarak, katılımcı bir yönetim ve yürütme anlayışına sahip olmuştur. NSMH bünyesinde birbirinden çok farklı ölçekte konut yapıları, eğitim yapıları, turizm ve konaklama yapıları, ticari yapılar, kültür yapıları, ofis yapıları, kentsel tasarım projeleri, karma kullanıma yönelik projeler ve endüstriyel yapılar üretilmektedir.

- Pimodek

Pimodek, 1996 yılında Hasan Basri Hamulu ve Filiz Hamulu tarafından kurulmuştur. Türkiye'nin ve dünyanın çeşitli yerlerinde birçok mimari-iç mimari proje ve uygulama alanında portfolyoya sahiptir. Pimodek bünyesinde konut, mağaza, otel, kafe-restoran, ofis-yönetim, kentsel tasarım, kamu yapıları, restorasyon ve sosyal sorumluluk projeleri üretilmektedir.

- Suyabatmaz Demirel Mimarlık

Suyabatmaz Mimarlık, 1995'te Arif Suyabatmaz tarafından kurulmuştur. 2008 yılında Hakan Demirel'in ortak olması ile birlikte ofisin adı Suyabatmaz Demirel Mimarlık olarak değişmiştir. Suyabatmaz Demirel'in daha çok konut, ticaret ve ofis fonksiyonlarında yoğunlaşan mimari üretimlerinde tek ailelik konutlardan yüksek katlı rezidanslara, tek bir dükkan biriminden alışveriş kompleksine dek uzanan geniş bir ölçek dağılımı görülmektedir.

- Toner Mimarlık

Toner Mimarlık, 2000 yılında Mustafa Toner tarafından kurulmuş olup İstanbul'da disiplinler arası mimari tasarım uygulamaları üzerine çalışmaktadır. Uzun süreli deneyimi ile şirket; hastane, perakende ve ofis tasarımından fuar ve konut tasarımına kadar birçok farklı ölçekte uygulama gerçekleştirmektedir.

- Yalın Tan+Partners

Yalın Tan+Partners, 2000 yılında Yalın Tan tarafından Jeyan Ülkü ile beraber kurulmuştur. Kurulduğu günden beri ağırlıklı olarak sırasıyla perakende, ofis ve konut projeleri üzerine yerli/yabancı birçok marka ve kuruma hizmet eden iç mimari tasarım ve uygulama firmasıdır.

- Zoom TPU

Zoom TPU, Atilla Kuzu ve Levent Çırpıcı tarafından 1994 yılında kurulmuştur. Zoom TPU; konut, hastane, otel, ofis gibi iç mekan tasarımlarının yanı sıra, mimari proje ve uygulama işlerinde de hizmet vermektedir.

2.1.2. Görüşme Tekniği

Görüşme tekniği ile denekler, açık uçlu sorulara verdiği özgür yanıtlar çerçevesinde düşünce, duygu ya da görüşleri daha doğru bir biçimde ortaya koyabilmektedir. Bir çok bilimsel çalışmada; insan gibi sosyal bir varlığın zamana, mekana ve bireye göre değişen duygu ve düşüncelerini daha derin ve ayrıntılı incelemek, herhangi bir konudaki görüş ya da duygularını öğrenmek için en uygun yöntemin adaya başvurarak görüşme tekniği ile bilgi almak olduğu savunulmuştur (Türnüklü, 2000). Bu çerçevede, çalışmanın en önemli yöntemsel adımının; diğer yöntemlere göre farklı nitelikte ve derinlikte veri sağlayacak bir araştırma tekniği olan “görüşme tekniği” olduğu söylenebilir.

Bu çalışma kapsamında görüşme tekniği seçiminin, önceden hazırlanmış soruların kılavuzluğunda tasarımcının düşüncelerini ve duygularını sistematik olarak ortaya çıkarma hedefi taşıdığı belirtilmelidir. Çalışmanın amacını ortaya koymaya yardımcı olacak sorular ışığında tasarımcılarla yapılacak görüşmeler kayıt altına alınarak; tasarımcının düşünme tarzı, konu ile ilgili duygu, yorum ve yaklaşımları açık uçlu sorular üzerinden öğrenilmeye çalışılmıştır.

Görüşme sonucu elde edilen veriler doğrultusunda ise, iç mekan tasarım sürecine yönelik bir model oluşturulmaya çalışılmış; bu süreçte malzemenin yeri ve temel malzeme

seçim kriterlerini belirleyen etkenler sistematik bir şekilde ortaya konmuştur. Değerlendirmeler ışığında elde edilen bilimsel veriler ile yöntemin 'Model Geliştirme' bölümü kurgulanmıştır.

2.1.3. Görüşme Sorularının Hazırlanması

Görüşme sorularının hazırlanması 4 adımdan oluşmaktadır (Tablo 4).

İlk adımda konu ile ilgili yapılan literatür çalışması kapsamında; görüşme tekniğinin kullanıldığı çalışmalar, anket çalışmaları veya röportaj soruları taranarak tasarım sürecine yönelik sorulabilecek genel sorular belirlenmiştir.

İkinci adımda tasarım süreci ve malzeme ile ilgili genel bilgilerin elde edilebilmesi için 4 uygulamacı tasarımcı ile görüşmeler yapılmıştır. Yapılan görüşmeler sırasında süreçle ilgili bilgiler edinilmiş, iç mekan tasarım sürecinde yer alan genel aşamalar hakkında bilgi alışverişi yapılmış; sorulması planlanan soru taslakları kapsamlı bir şekilde hazırlanmıştır.

Üçüncü adımda araştırma yöntem ve teknikleri konusunda uzman bir öğretim üyesi ile görüşülmüştür. Prof. Dr. Şengül Öymen Gür ile hazırlanan taslak sorular gözden geçirilmiş çalışmanın amacına yönelik sorulması gereken doğru sorular seçilerek yeniden düzenlenmiştir. Böylelikle çalışma amacına hizmet eden ve hedef esaslı soruların belirlenmesi sağlanmıştır.

Dördüncü adımda ise örneklem grubu dışında yer alan dört tasarım ofisi rastlantısal olarak seçilmiş ve bir pilot çalışma yapılmıştır. Bu tasarım ofisleri ile yapılan görüşme sonucunda çalışmanın amacına yönelik sorulan sorulara karşın anlamlı cevaplar alınıp alınmadığı test edilmiştir. Pilot çalışma sonucunda olumlu geri dönüşler ile sorular son haline getirilmiştir.

Tablo 4. Görüşme sorularının hazırlanmasında izlenen süreç

GÖRÜŞME SORULARININ HAZIRLANMASI			
I. ADIM	II. ADIM	III. ADIM	IV. ADIM
Literatür Taraması	Tasarımcılar ile görüşme	Uzman kişi ile görüşme	Pilot Çalışma
Konu kapsamında benzer çalışmaların araştırılması ve çalışmalarda yer alan soruların belirlenmesi	Tasarım süreci ile ilgili genel bilgi edinme ve ilk soru taslağının hazırlanması	Araştırma yöntem ve teknikleri konusunda uzman kişi ile soru taslağının gözden geçirilmesi	Çalışma amacına yönelik anlamlı cevaplar alınıp alınmadığının kontrolü ve soruların son halinin hazırlanması

Bu doğrultuda nihai görüşmeler için tasarımcılardan aşağıdaki sorulara yanıt vermeleri istenmiştir:

1. Genel olarak iç mekan tasarım sürecini nasıl ele alırsınız, izlediğiniz adımlar nedir?
2. Malzeme seçimi iç mekan tasarım sürecinin hangi aşamasında yer alır?
3. Genel olarak malzeme seçim kararlarınızı etkileyen etkenler nelerdir, seçim kriterleriniz nelerdir?

2.1.4. Görüşmelerin Uygulanması

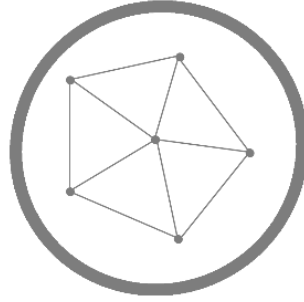
Örneklem grubunun belirlenmesi aşamasında yapılan ilk görüşmeler sonrası, belirlenen 15 tasarım ofisine çalışmanın kapsamı ve amacını anlatan bir mail atılmıştır. İç mekan tasarım süreci, bu süreçte malzemenin yeri ve seçim kriterlerini sorgulamayı hedefleyen sorular ışığında görüşme taleplerinde bulunulmuştur. Seçilen tasarım ofislerinde; ofislerin projelendirme süreci üzerine en doğru bilgilerin alınabilmesi adına, kurucu tasarımcı veya şirket ortağı tasarımcı ile iletişime geçilerek, bu kişilerden görüşme talebinde bulunulmuştur.

Mail dönüşleri sonucu alınan olumlu dönüşler sonrası ofisler ile yapılan telefon görüşmeleri ile tasarımcıların kişisel takvimlerine uygun zamanlar belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışma kapsamında öncelikli olarak yüz yüze görüşme tercih edilmiştir. Görüşmeler sırasında tüm konuşmalar kayıt altına alınmıştır. Ancak bazı tasarımcıların yoğun iş temposu nedeni ile yüz yüze görüşmeler ayarlanamamış, tasarımcıların isteği ile

telefonla veya yazılı olarak görüşmeler yapılmıştır. Tüm bu görüşmelerde kayıt altına alınmıştır. Çalışma sürecinde görüşmelerin tamamlanması bir yılı aşkın bir süreyi kapsamıştır.

2.2. Örüntü Model Kurgusu

Genellikle bir problem daha geniş bir problem alanının bir parçasıdır. Bir problem birçok parçaya ayrılabilir. O parçanın da altında başka bir takım parçalar yer alır. İnsan öğrenme ve kavrama kapasitesi ve sınırları nedeniyle bütünleri parçalara ayırtmak ve öylece algılamak durumundadır. Bir problemin detayları ne kadar azsa, kişiler için onu çözmekte o kadar kolay olur. Alexander bu sistemi açıklarken; her bir değişkenin nokta ile ifade edildiğini ve bu değişkenler arası bağlantıları (çizgi) belirtilerek değişkenler arası ilişkilerin ortaya konduğunu söylemektedir. Birbiri ile ilişkili değişkenlerin bir daire içerisine alımı ile de alt sistemlerin oluşturulduğunu söylemektedir. Örüntü kavramıyla açıkladığı bu sistem ile örüntüler arası ilişki adaptasyonu sağlanmaktadır. Alexander'ın felsefi düzeydeki bu açıklaması, çalışma kapsamında yöntem olarak iç mekan disiplini altında yeniden kurgulanmıştır. Bu nedenle Alexander'da olduğu gibi, bütün parçalara ayrıştırılıp uğraşılan parça sayısı azaltılarak çözüm kolaylaştırılmaya çalışılır (Şekil 31).

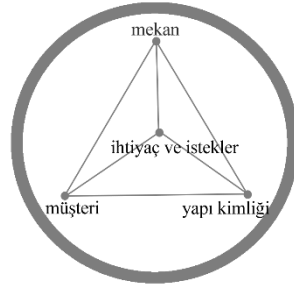
Şekil 31. Örüntü kavramı ile bütün-parça ilişkisi

Oluşturulan şema bir tasarlama probleminde bütün parça ilişkisini ortaya koymaktadır. Bu örnekte her parça kendi alt parçaları için bir bütün meydana getirmektedir. Esas örüntü modeline bağlı örüntüler kümesi ve örüntüler kümesine bağlı alt örüntüler şeklinde kurgulanmıştır.

Tasarım konusuna göre örüntüler çeşitli şekillerde gruplanabilmektedir. Ancak burada örüntüler probleme özgü bir yapı halinde gruplanmıştır. Tez çalışması kapsamında tasarımcılarla yapılan görüşmeler yorumlanarak iç mekan tasarımı konusunda örüntüler çeşitli şekillerde gruplandırılarak ortaya bir model önerisi konmaya çalışılmıştır.

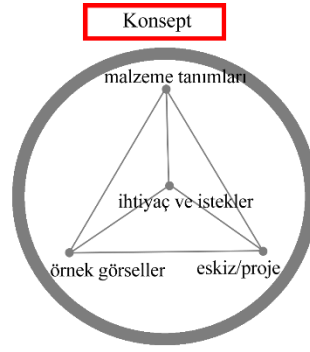
Tezin birincil amacı olan iç mekan tasarım sürecine yönelik modelin oluşturulmasında dikkat edilen noktalar aşağıdaki gibi özetlenebilir:

1. Alexander'ın (1977) tasarım süreci yaklaşımından yola çıkılarak, örüntü kavramı ile yeniden kurgulanan model, bir daire biçim yoluyla temsil edilmiştir. Bu biçim içinde çeşitli alt örüntülerden oluşan bir örüntü küme sistemi yer almaktadır. Yani her örüntü kümesi kendi içinde birbiri ile ilişkilendirilmiş alt örüntülerden oluşturulmuştur. Modelin en saf ve tekil hali budur. Örneğin tasarımcının “tasarım süreci ihtiyaç ve istekler doğrultusunda müşteriyi, yapı kimliğini ve mekanı anlamak ile başlar” tanımlaması bir örüntü kümesini barındırmaktadır. İhtiyaç ve istekler, müşteri, yapı kimliği ve mekanı anlamak ise bu kümenin alt örüntülerini oluşturmaktadır. Yapılan tanımlamada ihtiyaç ve isteklere yapılan vurgu ise bu alt örüntüyü, örüntü kümesinin merkezine alarak belirtilmektedir (Şekil 32).

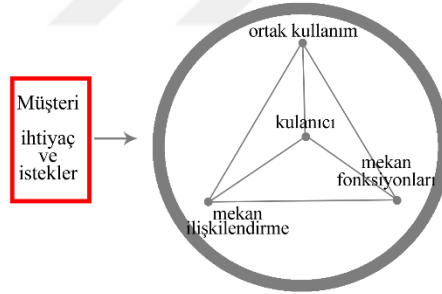
Şekil 32. Modelin saf hal kurgusu

2. Görüşmelere bağlı olarak, sürece doğrudan vurgu yapan tasarımcılarda, bu isim ile örüntü kümesi tanımlanmıştır. Eğer vurgu yok ise örüntü kümesi tanımlanmamıştır. İsmen vurgular için örneğin tasarımcının “konsept adımı; ihtiyaç ve talepler doğrultusunda konsepti esas alarak ilk eskizlerin ve projenin oluşturulduğu, konsepte yönelik malzeme tanımlarının ve örnek görsellerin hazırlandığı süreçtir” tanımlaması bir örüntü kümesini barındırmaktadır. Bu örüntü kümesi ise ismen konsept olarak tanımlanmıştır (Şekil 33).

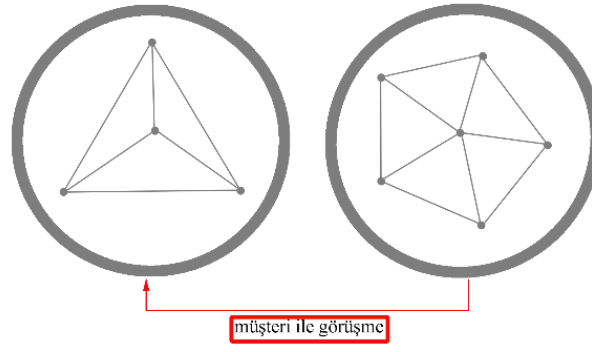
Şekil 33. Modelde örüntü kümesi isim kurgusu

3. Eğer modelde özellikle belirtilmiş, özel bir önem atfedilmiş olan kavramlar veya konular mevcut ise, örüntü kümesi biriminin dışında (yani daire dışında) tutularak vurgulanmıştır. Örneğin tasarımcının “tasarım sürecinin temelinde, müşteri ve müşterinin ihtiyaç ve istekleri konusunda bilgi almak yer alır” tanımlaması ile müşteri örüntüsüne özel bir önem atfedilmiştir. Bu nedenle örüntü kümesi dışında tekil tutularak bu vurgu belirtilmiştir (Şekil 34).

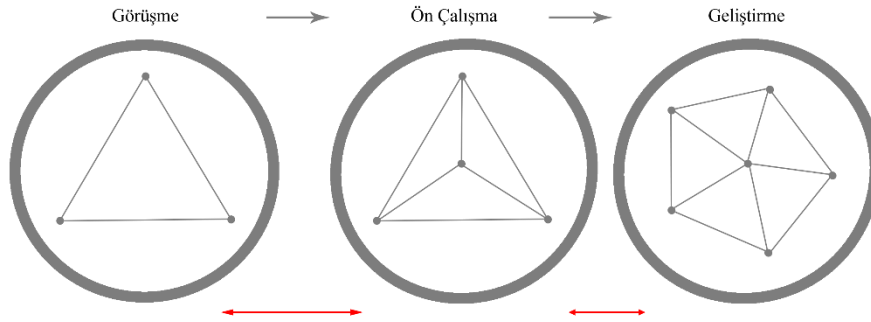
Şekil 34. Modelde önem atfedilmiş örüntülerin gösterim kurgusu

4. Özellikle belirtilmiş olan kavram veya konular yanında geri bildirimler de önemli bir adım olarak yer almıştır. Vurgulanan geri bildirimler ilgili örüntü dairelerinin arasında konumlandırılmıştır (Şekil 35).

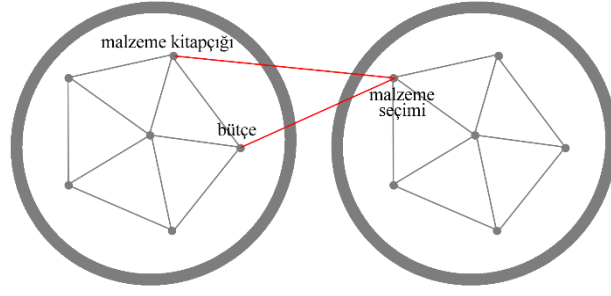
Şekil 35. Modelde geribildirim kurgusu

5. Tasarım süreci boyunca süreç aşamalarının önemi ve ayırdıkları zaman dilimi tasarımcılara göre farklılaşabilmektedir. Bu durumda örüntü daireleri arasındaki mesafeler, söz konusu benzerlik ve farklılığı vurgulamak için kullanılmıştır. Örneğin tasarımcının “tasarım sürecinde görüşme adımı büyük önem taşımaktadır, genelde tasarımı çizgiye dökmeden önce ilk uzun bir süreyi bu sürece ayırıp sonra diğer adımlara geçmek ve yapmak daha kolay” tanımlamasında görüşme kümesine yapılan kurgu, kümeler arası mesafe ile vurgulanmıştır (Şekil 36).

Şekil 36. Modelde kümeler arası süreç kurgusu

6. Tasarım süreç adımları arası geçişlerin varlığına işaret edilen durumlarda ise örüntü kümeleri arasında bağlantılara yer verilmiştir. Örneğin tasarımcının “mevcut malzeme kitapçığından bütçe kapsamında son malzeme seçimleri yapılır” tanımlaması ile farklı kümelerde yer alan malzeme kitapçığı ve bütçe ile son malzeme seçimleri arasındaki bağlantı vurgulanmıştır (Şekil 37).

Şekil 37. Modelde kümeler arası bağlantı kurgusu

Yukarıdaki her adımda yer verilen tüm durumlar/olasılıklar birlikte ele alındığında; her bir tasarım ofisi ve tasarım sürecine yönelik bir modelin kurgulanabileceği gerçeği ortaya konmuştur.

3. BULGULAR VE İRDELEME

Çalışmanın bu bölümünde iç mekan tasarım sürecine, iç mekan tasarım sürecinde malzemenin yerine ve iç mekan tasarım sürecinde malzeme seçim kriterlerine yönelik bulgulara yer verilmiştir. Bu bulgular ise çalışmanın örneklem grubu olan tasarımcılarla yapılan görüşmeler sonucu elde edilen bilgiler doğrultusunda yapılmış yorumlamalardan oluşmaktadır.

3.1. Tasarım Ofislerinde İç Mekan Tasarım Sürecine İlişkin Bulgular ve İrdelemeler

Tez çalışmasında belirlenen “Genel olarak iç mekan tasarım sürecini nasıl ele alırsınız, izlediğiniz adımlar nedir?” sorusunu cevaplamak amacıyla seçilen tasarım ofislerindeki tasarımcılar ile görüşmeler yapılmıştır. Bu cevaplar doğrultusunda tasarımcılar tarafından kullanılan tasarım süreci adımları, kendi söylemleri ile aşağıdaki tabloda yer alan kavram ve adımlar üzerinden okunabilir (Tablo 5). Bu bölümde yer alan kavramlar/adımlar; tasarımcıların kendi sözlü açıklamalarının metinsel dökümü sonucu ortaya çıkan bilgilerdir.

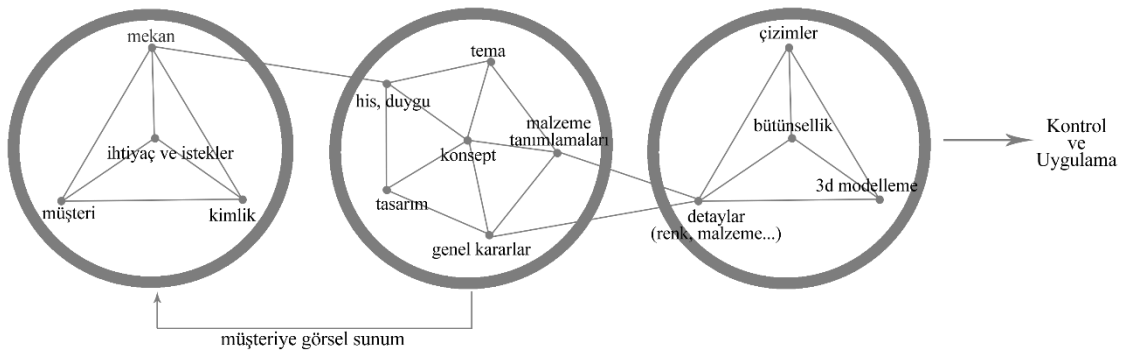
Tablo 5. Görüşmeler sonucu iç mekan tasarım sürecine ait bulguları

TASARIM OFİSİ/TASARIMCI	KAVRAMLAR/ADIMLAR
Atelye 70 / Doğu Kaptan	mekanı anlamak, müşteriye anlamak, ihtiyaç ve istekler, kimlik, konsept, tema, his, malzeme tanımlamaları, tasarım, genel kararlar, görsel sunum, çizim, bütünsellik, modelleme, kontrol ve uygulama
Autoban / Seyhan Özdemir	brief alma, mekanın özellikleri, mekanın geçmişi, araştırma, data toplama, malzeme ve form, bulgular, fiziksel ve kavramsal tasarım fikirleri, moodboard sunum, bütünsel yaklaşım, mekansal kurgu, mekan işleme, ince detay, tasarım, uygulama
B Design / Bülent E. Güngör	müşteri ile görüşme, konsept, ihtiyaç ve talepler, eskiz, malzeme tanımları, örnek görseller, kesin proje, planlar, görünüşler, bütçe, mahal listesi, 3d görseller, malzeme kitapçığı, uygulama proje, detay çizimler, logo ve grafik tasarımlar, mobilya/aksesuar/sanat eseri/bitki seçimleri, metraj/keşif, malzeme seçimleri, müşteriye sunum, 3d görseller, kontrol ve uygulama
CM Mimarlık / Cem Sorguç	yapı okuma, yapı öğeleri, yapı malzemesi, görsel haz, mekan kurgusu, tasarım, detaylar, uygulama
Kataş Mimarlık / Erol Kataş ve Melek Bozdoğan	müşteri istek ve talepleri, mekan analizi, rölöve, biçim/form, oran, mekan öğeleri, malzeme bileşenleri, taslak çizimler, donatı ve aksesuar seçimleri, perspektif, müşteriye sunum, ölçekli çizimler, malzeme/renk/doku kararları, bütçe, perspektif ve modellemeler, uygulama
Kreatif Mimarlık / Aydan Volkan	bilgi alma, müşteri ihtiyaç ve istekleri, mekan fonksiyonları, mekanlar ilişkilendirme, ortak kullanım, kullanıcı, müşteri görüşme, konsept, malzeme numuneleri, malzeme/doku/renk kararları, malzeme board, 1/50 çizimler, 3d görseller, revizyon, uygulama proje, detay çizimler, mobilya/aksesuar/sanat ürünü seçimleri, kontrol ve uygulama
Kg Mimarlık / Kurtul Erkmán	müşteriye anlama, yapı okuma, araştırma, konsept, tasarım geliştirme-eskiz, mekansal kurgu, 3d görsel, konsept sunum, malzeme kararları, detaylar, ölçekli çizimler, 3d görsel, uygulama
Mars Mimarlar / Cem Yücel	mekanı anlama, müşteriye anlama, ihtiyacı anlama, konsept, deneme yanılma, tasarım, malzeme ön seçimleri, müşteriye sunum, maliyet keşfi/bütçe, proje revizyonları, son kararlar, tasarımı dondurmak, uygulama projesi, imalat süreci ve son ürün
MDArch Mimarlık / Görkem Volkan	yapı bütünlüğü okuma, mekansal/hacimsel verim, işlevsel doğruluk, anlam, tasarım, çizim, görseller, malzeme, uygulama
NSMH / Nevzat Sayın	müşteri istekleri, proje gereklilikleri, ihtiyaçlar, sorunları belirleme, cevap üretme, mekan kurgusu, detaylandırma, tasarım, uygulama
Pimodek / Hasan Basri Hamulu	müşteri, mekan, data toplama, tasarım fikirleri, konsept, malzeme, tasarım, çizimler, kurgu, görseller, malzeme, teknik çizim, ince detay, 3d görseller, uygulama
Suyabatmaz Demirel Mimarlık / Hakan Demirel	Görüşme, müşteriye anlama, mekanı anlama, bilgi toplama, ön çalışma, his/duygu, ilk fikirler, ilk çizimler, konsept, müşteri ile görüşme, tasarım geliştirme, ölçekli çizimler, maket, 3d görsel, malzeme kararları, detaylandırma, uygulama
Toner Mimarlık / Mustafa Toner	müşteri istekleri, mekan, araştırma, bilgi toplama, kavramsal proje, kurgu, kavram, malzeme, çizimler, bütçe, 3d görseller, uygulama iç mimari proje, malzeme kararları, metraj/keşif, teknik çizimler, detaylar, seçimler, 3d görseller, kontrol ve uygulama
Yalın Tan+Partners / Yalın Tan	brief alma, beyin fırtınası, araştırma, moodboard sunum, yerli ve yabancı proje örnek görselleri, tasarım geliştirme, yerleşim planı, 3d çalışma, render, konsept sunum, malzeme numuneleri, revize ve uygulama
Zoom TPU / Atilla Kuzu	müşteriye, mekanı anlama, mekan verileri, bilgi toplama, ilk fikirler, konsept, 3d görsel, malzeme kitapçığı, konsept sunum, revize, metraj, malzeme son kararlar, teknik çizimler, detaylar, seçimler, 3d görsel, kontrol ve uygulama

Tasarımcıların tasarım süreci aşamalarını anlatırken aynı anlamı taşıyan farklı ifadeler kullandıkları açıkça görülmektedir. Ancak her bir tasarım ofisinin kendine özgü örüntü modelini ortaya koymak adına bu ifadeler için her hangi bir gruplandırma yapılmamıştır. Tasarımcıların kendilerine özgü kullandıkları ifadeler ile örüntü modelleri kurgulanmıştır. İlerleyen aşamalarda çalışmanın ana amacına yönelik ortaya koyulan iç mekan tasarım süreci örüntü modeli için Tablo 12’de bir gruplandırma yapılarak yoğun olarak kullanılan ortak ifadeler belirlenmiştir.

Bu çıkarımlar sayesinde, yapılan çalışmalar bölümünde yer verilen örüntü model kurgusu ile her tasarım ofisine/tasarımcıya ilişkin bir iç mekan tasarım süreci modeli oluşturulmuştur. Tez çalışmasının literatür bölümünde yer verilen Alexander’ın (1977) modelini ve örüntü kavramını esas alarak hazırlanan iç mekan tasarım süreci modeli, tasarım ofisleri bağlamında tasarımcıların açıklamaları ile aşağıdaki gibi bir şema ortaya koymaktadır.

Atelye 70’de Doğu Kaptan ile yapılan görüşmede, tasarımcının iç mekan tasarım sürecine yönelik sorulara verdiği yanıtlar doğrultusunda aşağıdaki gibi bir model oluşturulmuştur (Şekil 38).

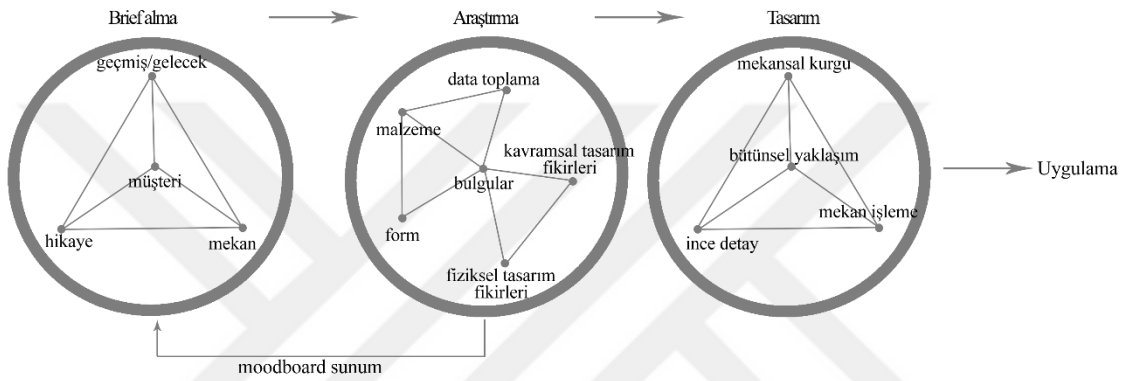

Şekil 38. Atelye 70 Tasarım Süreci Modeli

Modelde her bir örüntü kümesi kendi içinde birbirleriyle ardışık alt örüntülerden meydana gelmektedir. Bu örüntü kümeleri birbirlerine aynı uzaklıktadır yani her bir örüntü basamağı aynı önem ve değerdedir. İlk örüntü kümesi; ihtiyaç ve istekler doğrultusunda müşteriyi, yapı kimliğini ve mekanı anlamak olarak çözümlenmiştir. Mekan ile duyulan his ve duygu, beraberinde oluşturulan temayla ilk malzeme tanımlamalarının başlaması, mekan ile ilgili ilk tasarım ve genel kararların alınması ile oluşturulan konsept süreci

müşteriye bir görsel sunum olarak sunulur. Alınan genel kararlar ve malzeme tanımlarının detaylandırılması ile bir bütünsellik içinde hazırlanan çizimler ve modeller sonrası tasarım süreci tamamlanır ve uygulama aşamasına geçilir. İyi planlanmış bu tasarım süreci ile amaç bir bütünsellik içinde özgür ve özgün mekanlar tasarlamaktır.

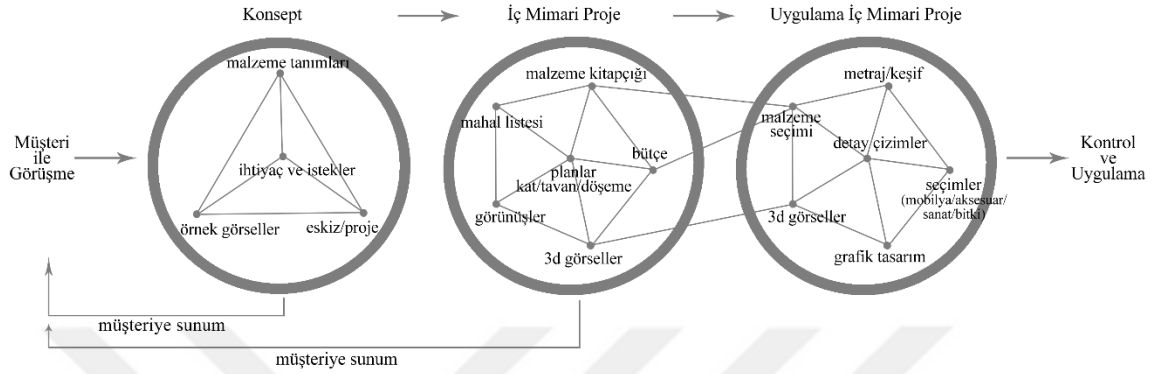
Autoban'dan Seyhan Özdemir ile yapılan görüşmede, tasarımcının iç mekan tasarım sürecine yönelik sorulara verdiği yanıtlar doğrultusunda aşağıdaki gibi bir model oluşturulmuştur (Şekil 39).

Şekil 39. Autoban Tasarım Süreci Modeli

Modelde her örüntü kümesi tek tek adlandırılarak tanımlanmıştır. Bu tasarım ofisinde yapılan görüşmede her bir örüntü kümesi kendi içinde birbirleriyle ardışık alt örüntülerden meydana gelmektedir. Bu modelde iç mekan tasarım süreci modelinde, örüntü kümeleri birbirlerine aynı uzaklıkta değildir, çünkü brief alma olarak tanımlanan ilk örüntü kümesi süreç için en önemli kümedir ve daha uzun sürmektedir. Bu sürece göre proje ölçeği ne olursa olsun, iç mekan tasarım süreci öncelikle müşteri brief'ini iyi kavramakla başlamaktadır. Müşteri odaklı bu süreç, mekanın özelliklerini, hikayesini, geçmişte ne olduğu ve gelecekte ne olması istendiğini kavramakla başlamaktadır. Ardışık olarak araştırma aşamasında data toplama, malzeme ve form araştırmalarını kapsayan bulgular ile fiziksel ve kavramsal tasarım fikirleri bir araya getirilerek, moodboard eşliğinde müşteriye sunulmaktadır. Mekan, müşteri onayının hemen ardından bütünsel bir yaklaşım ile kurgulanıp işlenirken, en ince ayrıntısına kadar tasarım yapılmakta ve uygulama aşamasına geçilmektedir.

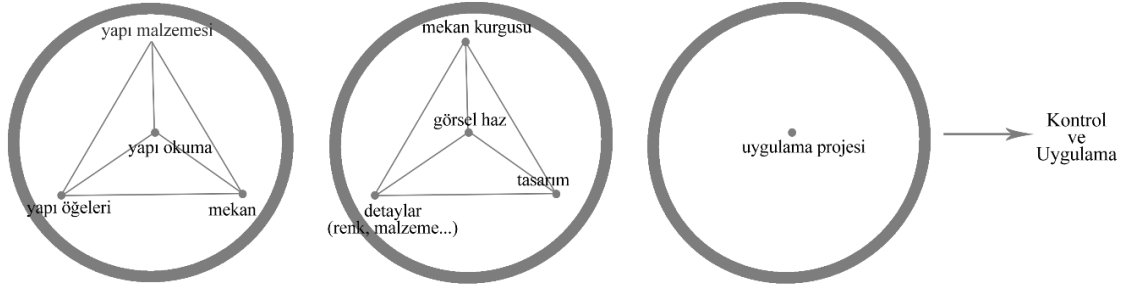
B Design'dan Bülent E. Güngör ile yapılan görüşmede, tasarımcının iç mekan tasarım sürecine yönelik sorulara verdiği yanıtlar doğrultusunda aşağıdaki gibi bir model oluşturulmuştur (Şekil 40).

Şekil 40. B Design Tasarım Süreci Modeli

Görüşmeye müşteri ile başlayan bu modelde her örüntü kümesi isimlendirilmiştir ve her bir örüntü kümesi de kendi içinde ardışık alt örüntülerden meydana gelmektedir. Müşteri ile görüşmenin önemini vurgulandığı bu modelde konsept adımı yapının tüm iç karakterini belirleyen bir temel örüntüdür. İhtiyaç ve talepler doğrultusunda konseptte esas olarak ilk eskizlerin ve projenin oluşturulduğu, konseptte yönelik malzeme tanımlarının ve örnek görsellerin hazırlandığı süreçtir. Konsept projenin müşteriye sunumundan sonra iç mimari proje hazırlık adımına geçilmektedir. Malzeme tanımlarını takiben malzeme kitapçığı hazırlanmakta, kat/tavan/döşeme planları ve mekan görünüşleri ile bütçe çalışmasına başlanmakta ve mahall listesi oluşturulmaktadır. Tüm bunlar 3 boyutlu görseller ile yeniden müşteriye sunulmaktadır. Hemen ardından iç mimari proje uygulaması adımında; detay çizimler ile mobilya/sanat eseri/aksesuar/bitki seçimleri tamamlanmakta, grafik tasarımlar ile 3d modeller hazırlanmakta, mevcut malzeme kitapçığından bütçe kapsamında son malzeme seçimleri yapılmakta ve son olarak metraj/keşif dosyaları oluşturulmaktadır. Tüm bu adımlardan sonra proje, kontrol ve uygulama için hazır hale gelmiştir.

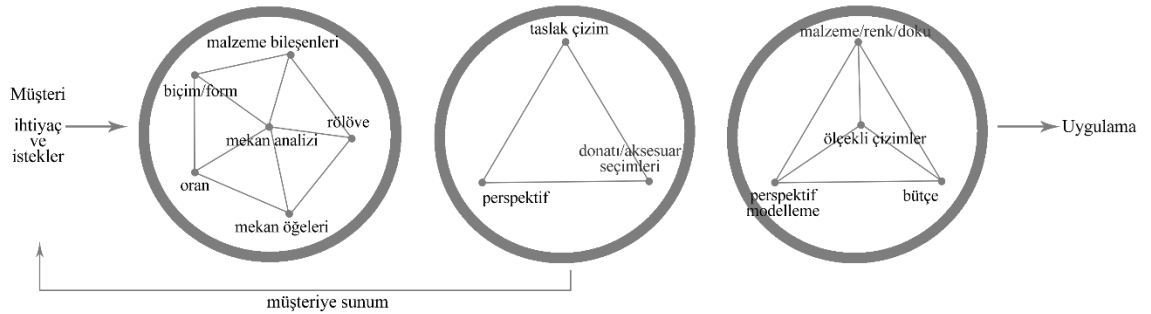
CM Mimarlık'tan Cem Sorguç ile yapılan görüşmede, tasarımcının iç mekan tasarım sürecine yönelik sorulara verdiği yanıtlar doğrultusunda aşağıdaki gibi bir model oluşturulmuştur (Şekil 41).

Şekil 41. CM Mimarlık Tasarım Süreci Modeli

Bu modelde mimari yapı ile beraber ele alınan bir süreç görülmektedir. İlk iki örüntü kümesi kendi içinde birbirleriyle ardışık alt örüntülerden meydana gelmektedir. Üçüncü örüntü içinde ise uygulama projesine hazırlık süreci tekil olarak ifade edilmiştir. Yapı okumanın temel alındığı modelde; yapı öğeleri, yapı malzemesi ve mekanın doğru okunması ile görsel hazzı doyuracak mekan kurgusu ve malzeme seçimi ile detaylandırılmış bir iç mekan tasarım süreci görülebilir. Uygulama projesi hazırlık süreci sonrasında ise, kontrol ve uygulama evresine geçilmektedir.

Kataş Mimarlık'tan Erol Kataş ve Melek Bozdoğan ile yapılan görüşmede, tasarımcının iç mekan tasarım sürecine yönelik sorulara verdiği yanıtlar doğrultusunda aşağıdaki gibi bir model oluşturulmuştur (Şekil 42).

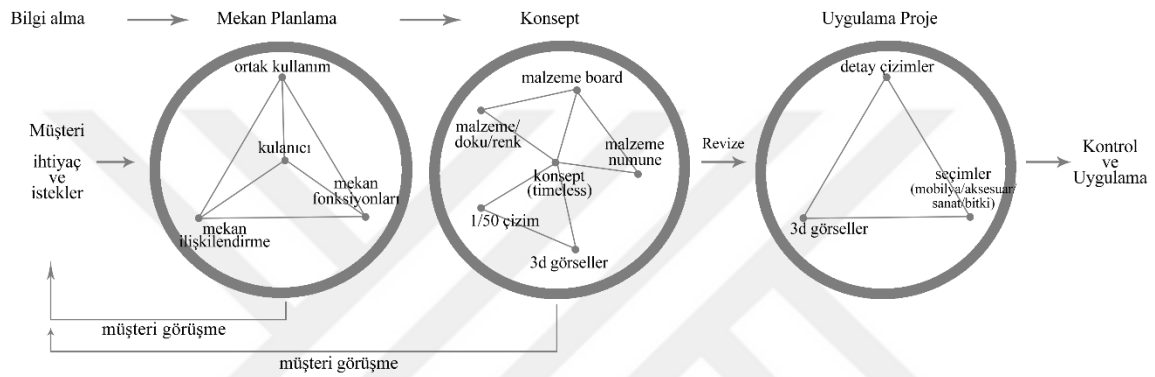

Şekil 42. Kataş Mimarlık Tasarım Süreci Modeli

Bu modelde öncelikli olarak müşteri istek ve talepleri ön planda olmuştur. İstek ve talepler doğrultusunda başlayan örüntüler kendi içinde ve birbirleriyle ardışık olarak alt örüntülerden meydana gelmektedir. Modele göre mekan analizi; mekanın oranı, biçimi, formu, boyutları ile mekan öğeleri ve malzeme bileşenleri birlikte ele alınarak

yapılmaktadır. Sonrasında müşteriye, oluşturulan taslak çizimler ve perspektifler ile mekanda yer alacak donatı ve aksesuar seçimleri sunulmaktadır. Müşteri beğenisi ardından bütçe verileri ele alınarak malzeme, renk ve doku kararları ile ölçekli çizimler ve perspektif/model anlatımları hazırlanarak, uygulama sürecine geçilmektedir.

Kreatif Mimarlık'tan Aydan Volkan ile yapılan görüşmede, tasarımcının iç mekan tasarım sürecine yönelik sorulara verdiği yanıtlar doğrultusunda aşağıdaki gibi bir model oluşturulmuştur (Şekil 43).

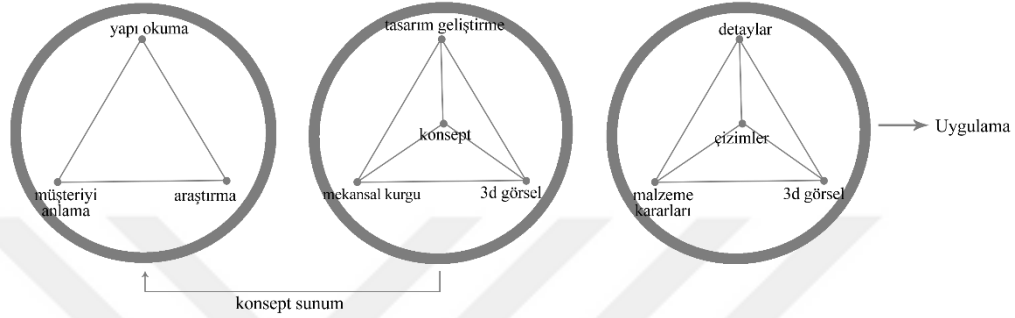

Şekil 43. Kreatif Mimarlık Tasarım Süreci Modeli

Modelin temelinde, müşterinin ihtiyaç ve istekleri konusunda bilgi almak yer almıştır. Tasarım sürecini anlatan bu modelde her örüntü kümesi isimlendirilmiştir. Bilgi alma, mekan planlama ve konsept aşamaları bu model içerisinde tasarım süreci adına büyük önem taşımaktadır. Mekan fonksiyonları ile mekanların doğru ilişkilendirilmesi, ortak kullanım alanlarının belirlenmesi konularında; kullanıcı merkezli bir düşünce ile mekan planlaması geliştirildiği söylenebilir. Bunların tümü, müşteri ile yapılan görüşmede netleştirilerek konsept aşamasına geçilmektedir. Bu aşamada yani eskimeyecek “timeless” (zamansız) bir konsept geliştirilmeye dikkat edilmektedir. Konsept aşamasında kullanılacak malzeme, doku ve renk kararları doğrultusunda malzeme numuneleri ile malzeme boardları hazırlanmaktadır. Konsept çizgisinde tüm mekanlar 1/50 ölçeğinde tasarlanarak 3 boyutlu görsel çalışmalar hazırlanmaktadır. Bu aşama sonucu model içerisinde örüntüler arasında vurgulanan bir revizyon süreci görülmektedir. Müşteri ile yapılan görüşmeler neticesinde gerekli revizyonlar yapılarak uygulama projesi aşamasına geçilmektedir. Uygulama projesi aşamasında, konsept aşamasında tasarlanan mekanların tüm detay çizimleri ile 3 boyutlu görseller hazırlanır. Mekanda yer alacak mobilya, sanat

eseri ve aksesuar ürünlerinin detaylı seçimleri de yine bu aşamada tamamlanmaktadır. Tüm bu aşamalar sonucu proje, kontrol ve uygulama için hazır duruma gelmektedir.

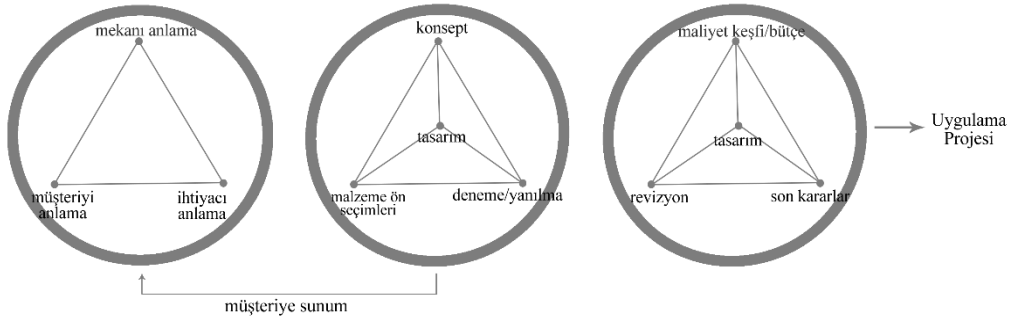
Kg Mimarlık'tan Kurtul Erkman ile yapılan görüşmede, tasarımcının iç mekan tasarım sürecine yönelik sorulara verdiği yanıtlar doğrultusunda aşağıdaki gibi bir model oluşturulmuştur (Şekil 44).

Şekil 44. Kg Mimarlık Tasarım Süreci Modeli

Tasarım süreci modelinde örüntüler ardışık olarak birbirini takip etmekte ve her bir örüntü kendi içinde önemli hale gelmektedir. Süreç; yapıyı okuma, müşteriyi anlama ve araştırma ile başlamaktadır. Bir konsept kurgusu ile başlayan tasarım geliştirme sürecinde mekânsal kurgu ve 3 boyutlu görsel çalışmalar yapılarak tasarım müşteriye sunulacak hale getirilmektedir. Konsept proje sunumu sonrası alınan malzeme son kararlar ve detaylar ile ölçekli çizimler ve 3 boyutlu görsel çalışmalar hazırlanarak tasarım oluşturulmaktadır. Hemen ardından gelen aşama uygulama projesi ile son ürüne ulaşılmaktadır.

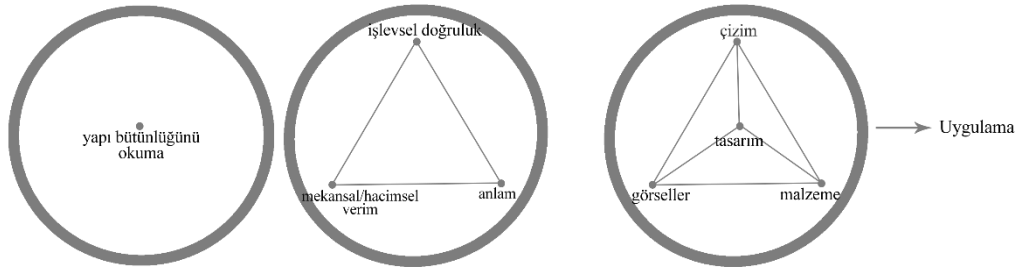
Mars Mimarlar'dan Cem Yücel ile yapılan görüşmede, tasarımcının iç mekan tasarım sürecine yönelik sorulara verdiği yanıtlar doğrultusunda aşağıdaki gibi bir model oluşturulmuştur (Şekil 45).

Şekil 45. Mars Mimarlar Tasarım Süreci Modeli

Tasarım süreci modelinde örüntüler ardışık olarak birbirini takip etmekte ve her bir örüntü kendi içinde önemli hale gelmektedir. Süreç; mekanı anlama, müşteriyi anlama ve ihtiyacı anlama ile başlamaktadır. Konseptin oluşması ardından tasarım süreci, malzeme ön seçimleri yapılarak ve deneme yanılma yoluyla şekillendirilerek müşteriye sunulacak hale getirilmektedir. Sürekli muhakeme sonrası, maliyet keşfi sonucu bütçe ile ilgili proje revizyonları yapılarak son kararlarla tasarım oluşturulmaktadır. Hemen ardından gelen aşama uygulama projesi ile son ürüne ulaşılmaktadır.

MDArch Mimarlık'tan Görkem Volkan ile yapılan görüşmede, tasarımcının iç mekan tasarım sürecine yönelik sorulara verdiği yanıtlar doğrultusunda aşağıdaki gibi bir model oluşturulmuştur (Şekil 46).

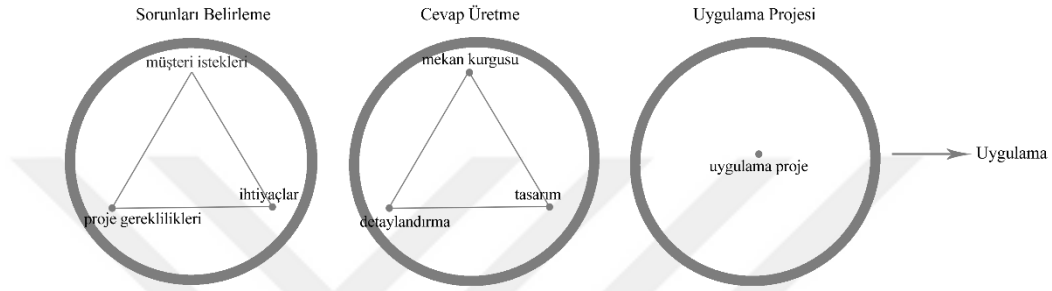

Şekil 46. MDArch Mimarlık Tasarım Süreci Modeli

Tasarım ofisine ait süreç modelinde, "iç ya da dış" gibi bir ayrıma gidilmeden gerçekleştirilen bir tasarım süreci varlığı görülmektedir. İç mekan ile dış cıdarın birleşiminin önemli görüldüğü modelde yapı bütünlüğünü okuma tekil olarak ifade edilmektedir. Sonrasında ise mekânsal/hacimsel verim, anlam arayışı ve işlevsel doğruluğa karar verilmektedir. Diğer tüm aşamalar, bu bölümden sonra başlamaktadır. Yani bu

örüntüler, sürecin temel aşamalarını oluşturmaktadır denebilir. ancak bu aşamaların doğru çözümlenmesi ile tasarım aşamasına geçilebileceği ve tasarımın; çizimler, görseller ve malzeme seçimleri ile uygulamaya hazır bir şekle getirileceği belirtilmiştir.

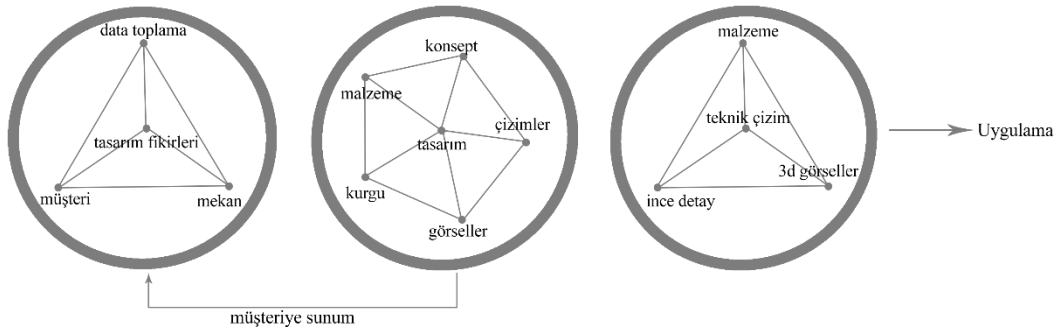
NSHM'den Nevzat Sayın ile yapılan görüşmede, tasarımcının iç mekan tasarım sürecine yönelik sorulara verdiği yanıtlar doğrultusunda aşağıdaki gibi bir model oluşturulmuştur (Şekil 47).

Şekil 47. NSMH Tasarım Süreci Modeli

Modelde tasarım süreci, iç mekan ve dış mekan ayrımı olmaksızın, sorunları belirleme ve cevap üretme olarak iki ana örüntü olarak ifade edilmektedir. Müşteri istekleri ve ihtiyaçları üzerine ele alınan bir proje gereklilikleri ile sorunları belirleme ve bu "sorunlar" karşısında üretilen cevaplara bağlı olarak mekanı kurgulayan ve detaylandıran bir tasarım kurgusu olarak karşımıza çıkmaktadır.

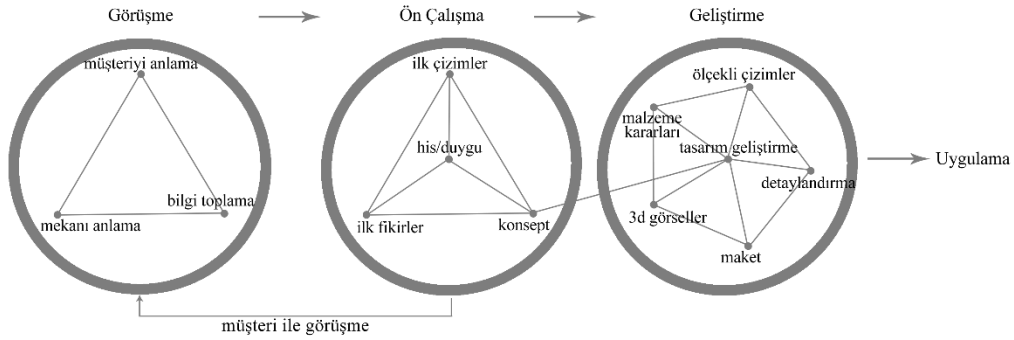
Pimodek'ten Hasan Basri Hamulu ile yapılan görüşmede, tasarımcının iç mekan tasarım sürecine yönelik sorulara verdiği yanıtlar doğrultusunda aşağıdaki gibi bir model oluşturulmuştur (Şekil 48).

Şekil 48. Pimodek Tasarım Süreci Modeli

Tasarım süreci modelinde, her bir örüntü kümesi kendi içinde birbiriyle ardışık alt örüntülerden meydana gelmektedir. Bu modelde, iç mekan tasarım süreci öncelikle müşteri, mekan ve data toplama sonucu elde edilen veriler ile oluşturulan ilk tasarım fikirleri ile başlamaktadır. Aynı anda konsept ile tasarım geliştirilerek mekan kurgusu ve malzeme ön seçimleri, çizimler ve görsel anlatımlar yardımıyla hazırlanır. Tüm bu hazırlıklar görsel bir anlatım eşliğinde müşteriye sunulmaktadır. Müşteri onayının hemen ardından, tasarım en ince ayrıntısına kadar gerçekleştirilerek malzeme son kararları alınmaktadır. Teknik çizimler ve 3 boyutlu görseller hazırlanarak uygulama aşamasına geçilmektedir.

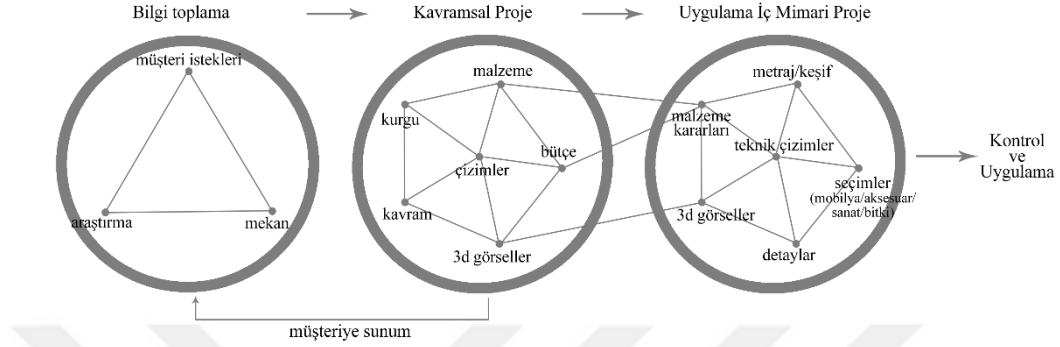
Suyabatmaz Demirel Mimarlık'tan Hakan Demirel ile yapılan görüşmede, tasarımcının iç mekan tasarım sürecine yönelik sorulara verdiği yanıtlar doğrultusunda aşağıdaki gibi bir model oluşturulmuştur (Şekil 49).

Şekil 49. Suyabatmaz Demirel Tasarım Süreci Modeli

Modelde tasarım süreci; görüşme, ön çalışma ve geliştirme sonrası uygulama adımlarından oluşmaktadır. Bu süreçte görüşme safhası büyük önem taşımaktadır. Mekan için en uygun tasarımı yapmak için, müşteriye anlama, mekanı anlama ve mekanın var olduğu doku hakkında doğru bilgileri toplama önemlidir. Özellikle müşteriye anlama adımı; müşteriye doğru anlama açısından doğru tasarım anlamına gelir. İkinci olarak his ve duygu ön plana çıkar. Mekanda yaratılmak istenen his ve duygu ile ilk fikirler, belki de sezgisel olarak ön plana çıkararak, konsept çalışması ve çizimle başlamaktadır. Yapılan ön çalışma müşteri ile paylaşılarak görüşme sonrası konsept ve tasarım geliştirme adımına geçilmektedir. Geliştirme aşamasında süreç; ölçekli çizimler, malzeme kararları, detaylandırma, 3 boyutlu görseller ve gerekli durumlarda maket hazırlıkları ile yönetilmektedir. Böylelikle proje uygulamaya hazır hale getirilmektedir.

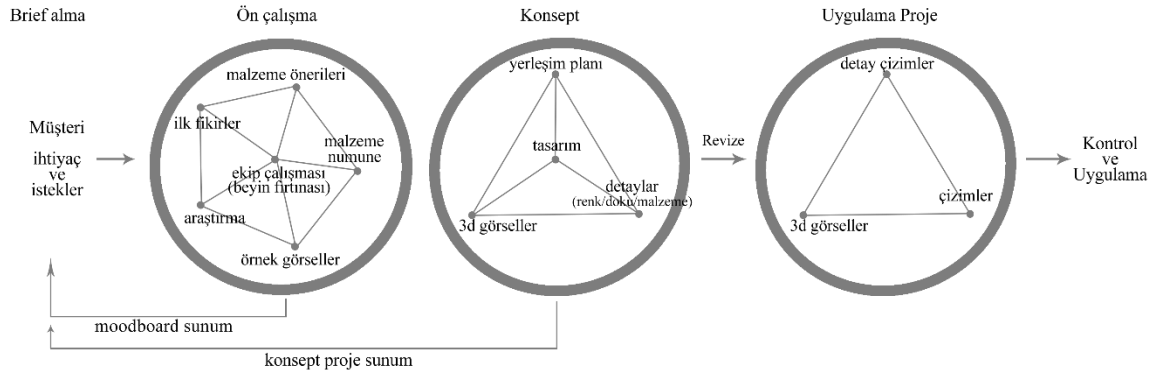
Toner Mimarlık'tan Mustafa Toner ile yapılan görüşmede, tasarımcının iç mekan tasarım sürecine yönelik sorulara verdiği yanıtlar doğrultusunda aşağıdaki gibi bir model oluşturulmuştur (Şekil 50).

Şekil 50. Toner Mimarlık Tasarım Süreci Modeli

Bu modelde her örüntü kümesi adlandırılmış, her bir örüntü kümesi kendi içinde ardışık alt örüntülerden meydana gelmiştir. Müşteri istekleri ve mekan dikkate alınarak başlanan bir model süreci ağırlıklı görülmektedir. Edinilen bilgiler ile kavramsal proje aşamasına geçilmektedir. Kavram üzerinden mekan kurgusu, malzeme tanıma, çizimler ve 3 boyutlu görseller, bütçe dikkate alınarak hazırlanmaktadır. Bu modelde her bir proje; müşterinin istekleri, mekan ve bütçe dikkate alınarak tasarlanmaktadır. Hazırlanan kavramsal proje müşteriye sunulmaktadır. Hemen ardından uygulama iç mimari proje adımı; detaylarıyla birlikte teknik çizimler ve 3 boyutlu modeller hazırlanmakta, mobilya/sanat eseri/aksesuar/bitki seçimleri tamamlanmakta, bütçe kapsamında son malzeme seçimleri yapılmakta ve tüm bunlar ile metraj/keşif dosyaları oluşturulmaktadır. Tasarlanan proje kontrol ve uygulama için hazırdır.

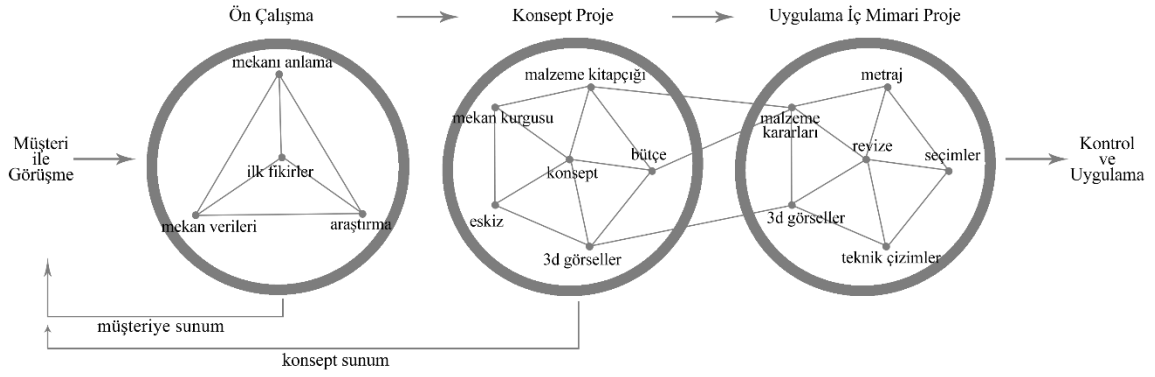
Yalın Tan+Partners'tan Yalın Tan ile yapılan görüşmede, tasarımcının iç mekan tasarım sürecine yönelik sorulara verdiği yanıtlar doğrultusunda aşağıdaki gibi bir model oluşturulmuştur (Şekil 51).

Şekil 51. Yalın Tan+Partners Tasarım Süreci Modeli

Modelde öncelikli olarak müşteriden ihtiyaç ve istekleri doğrultusunda brief alınmaktadır. Alınan brief üzerine, tasarım ekibi bir araya gelerek beyin fırtınası yapmaktadır. Beyin fırtınası sonucu yapılan araştırmaların yansımaları ile ilk fikirler ve malzeme önerileri, literatürde yer almış yerli veya yabancı proje örnek görselleri ve malzeme numuneleri ile müşteriye moodboard sunum yapılmaktadır. Moodboard sunum ile müşteriye düşünceler aktarılmakta ve süreci hayal etmeleri sağlanmaktadır. Yapılan bu ön çalışmalar sonrası konsept aşaması başlamaktadır. Tasarım aşaması başlarken öncelikli yerleşim planı üzerinde çalışılarak, ardından 3 boyutlu çalışmalara geçilmektedir. Üç boyutlu çalışmalarda, projeye ait detaylar (malzeme, renk, doku) belirlenmektedir. Konsept proje sunumu olarak adlandırılan toplantı ile müşteriye sunum yapılmaktadır. Sonrasında revize çalışmaları yapılarak uygulama projesi aşamasına geçilmektedir. Ölçekli çizimler, detay çizimler ve 3 boyutlu görseller ile proje uygulamaya hazır hale gelmektedir.

Zoom TPU'dan Atilla Kuzu ile yapılan görüşmede, tasarımcının iç mekan tasarım sürecine yönelik sorulara verdiği yanıtlar doğrultusunda aşağıdaki gibi bir model oluşturulmuştur (Şekil 52).

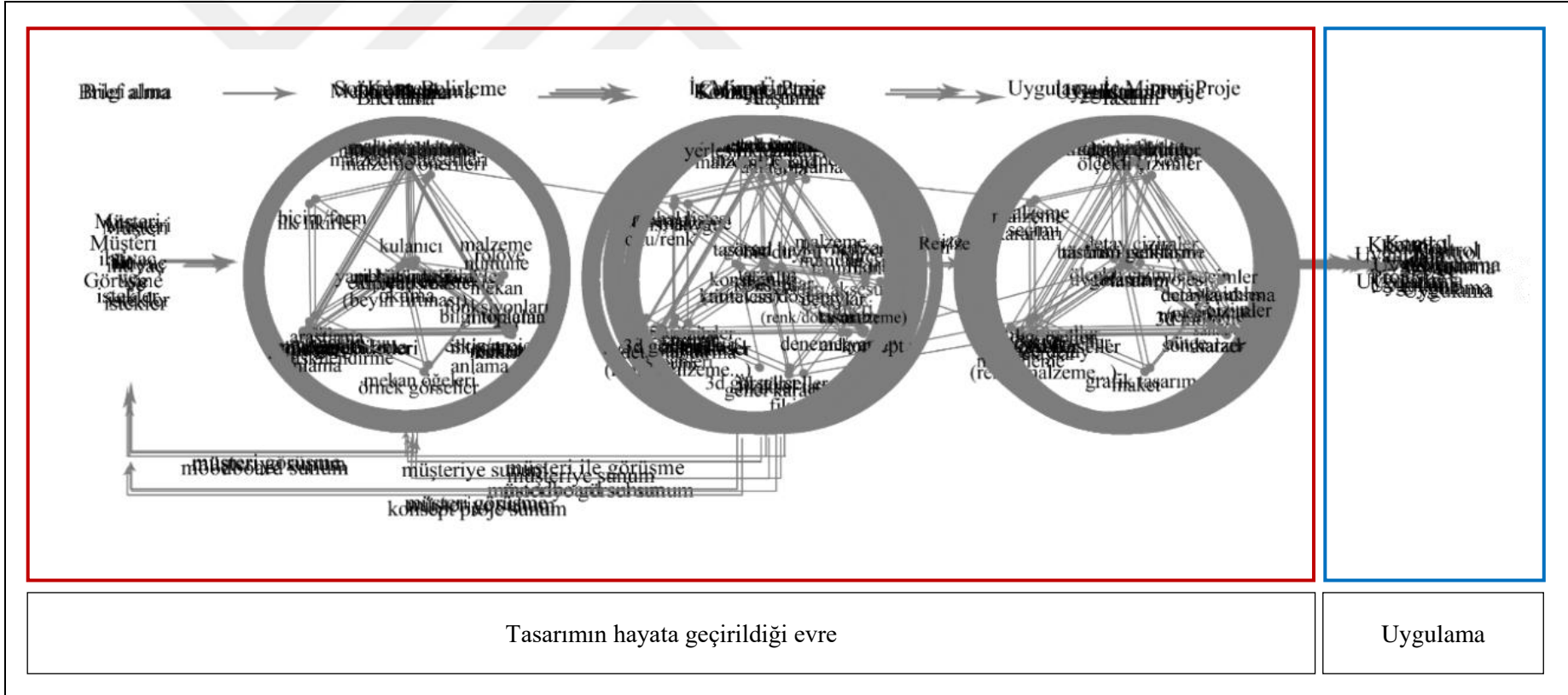
Şekil 52. Zoom TPU Tasarım Süreci Modeli

Görüşmeye müşteri ile başlayan bu modelde her örüntü kümesi isimlendirilmiştir ve her bir örüntü kümesi de kendi içinde ardışık alt örüntülerden meydana gelmektedir. Müşteri ile görüşmenin öneminin vurgulandığı bu modelde mekanı anlama, mekan verileri ve yapılan araştırma ile ilk fikirlerin geliştirildiği ön çalışmalar ile müşteriye sunum yapılmaktadır. Yapılan bu ön çalışmalar sonrası konsept aşaması başlamaktadır.

Konsept proje adımı yapının tüm iç karakterini belirleyen bir temel örüntüdür. Konseptte esas olarak ilk eskizler ve mekan kurgusu ile projenin geliştirildiği, konseptte yönelik malzeme tanımlarını takiben malzeme kitapçığının hazırlandığı, bütçe çalışmalarının başladığı ve 3d görsellerin hazırlandığı süreçtir. Tüm bunlar yeniden müşteriye konsept proje olarak sunulmaktadır. Hemen ardından alınan revizeler doğrultusunda iç mimari proje uygulaması adımı; teknik çizimler ile mobilya/sanat eseri/ bitki seçimleri tamamlanmakta, 3d modeller hazırlanmakta, mevcut malzeme kitapçığından bütçe kapsamında son malzeme kararları alınmakta ve son olarak metraj/keşif dosyaları oluşturulmaktadır. Tüm bu adımlardan sonra proje, kontrol ve uygulama için hazır hale gelmiş olmaktadır.

3.1.1. Tasarım Ofislerinin İç Mekan Tasarım Süreci Modellerinin Çakıştırılması

Tasarımcılarla yapılan görüşmeler sonucu oluşturulan modeller doğrultusunda iç mekan tasarım sürecini anlatan bütünsel bir “örüntü modeli” ortaya konmuştur. Bu modelde ise her bir tasarımcı/tasarım ofisi için hazırlanan modellerin üst üste çakıştırılmasıyla sürece ait benzerlikler ve farklılıklar ortaya konmuştur (Şekil 53).

Şekil 53. İç Mekan Tasarım Sürecine ait 15 modelin üst üste çakıştırılması

Şekil 53'e bakıldığında, tasarım sürecinin iki önemli evreden oluştuğu görülmektedir.

İlk evre tasarımın hayata geçirildiği evredir ve kendi içinde oldukça karmaşık örüntüler barındırmaktadır. Her tasarımcının/tasarım ofisinin ilk evre için farklı yorumlar yaptığı görülmektedir. Bu evrede ilk örüntü kümesinde daha net çakışmalar görülse de, sonraki örüntü kümelerinde yayılmalar oldukça net okunmaktadır. Bunun nedeni, her tasarımcının ilk örüntü kümesi sonrası ikinci örüntü kümesine yaklaşım biçimi veya ilk iki örüntü kümesi sonrası üçüncü örüntü kümesine başlama durumundaki farklılıktır.

İkinci evre olan uygulama evresi; tasarım çalışması tamamlandıktan sonra tasarımcı tarafından projenin kontrol ve uygulamasının yapıldığı evredir. Her tasarımcı ikinci evreyi net bir şekilde aynı ifade etmiştir.

Tasarımın hayata geçirildiği evrede karmaşık örüntüler ardışık olarak birbirini takip etmektedir. Bu nedenle tüm modellerin üst üste çakıştırılması ile okuma net olarak detaylandırılmamaktadır. Görüldüğü üzere bu evrede her tasarımcı farklı kavram veya tanımlamalar ile örüntüleri ifade etmişlerdir. Bu nedenle bu evrenin daha net okunabilmesi için tasarımcıların tasarım sürecini anlatırken kullandıkları ifadeler tasarım süreci aşamaları üzerinden sınıflandırılarak başlıklara göre tekil olarak çakıştırılmıştır. Bu sınıflandırma yapılırken temel aşamalar; müşteri, bilgi edinme, analiz, sentez, değerlendirme ve uygulama başlıkları kullanılmıştır. Tasarım sürecinin ifade edildiği bu temel aşamalar kullanılarak, yapılan görüşmeler sırasında tasarımcıların söylemleri esas alınmış ve bu aşamalar altında gruplandırılmıştır.

Aşamaların tasarım ofisleri için oluşturulan modellerdeki yeri ve dağılımını görmek için yine üst üste çakıştırma yöntemi kullanılmıştır. Her bir aşama için kullanılan ifadeler her bir modelde renklendirilerek, renkli modeller üst üste çakıştırılmıştır (Tablo 6-11).

Tablo 6. “Müşteri” modellerde üst üste çakışırma

MÜŞTERİ	
İfadeler	Tasarımcılar müşteri aşaması için “müşteri, müşteri ile görüşme, ihtiyaç ve istekler, müşteriye anlama, müşteriye sunum, moodboard sunum ve konsept sunum yapma” gibi ifadeler kullanmıştır. Bu ifadeler her bir modelde renklendirilmiş ve renkli modeller üst üste çakıştırılmıştır.
Renkli Model	
Analiz	Yapılan çakıştırmada “müşteri”, sürecin ilk aşamasında ve örüntüler arası geribildirimlerde yer almaktadır. Modele bakıldığında müşteri, sürecin en başında ya da ilk örüntü kümesi içerisinde merkezde önemle vurgulanmıştır. Modelde ilk iki örüntü kümesi sonrası ve ilk iki örüntü kümesi arası müşteriye geri bildirim yoğun olarak görülmektedir.

Tablo 7. “Bilgi edinme” modellerde üst üste çakıştırma

BİLGİ EDİNME	
İfadeler	Tasarımcılar bilgi edinme aşaması için “brief alma, araştırma, bilgi toplama, data toplama, örnek görseller, malzeme numuneleri, beyin fırtınası (ekip çalışması) ve ilk fikirler ” gibi ifadeler kullanmıştır. Bu ifadeler her bir modelde renklendirilmiş ve renkli modeller üst üste çakıştırılmıştır.
Renkli Model	
Analiz	Yapılan çakırtmada “bilgi edinme”, son örüntü kümesine kadar süreçte yayılım göstermektedir. Müşteriden bilgi edinme -tasarımcılar tarafından brief alma olarak tanımlanmakta- sürecin başlarında, bilgi toplama/data toplama ve bilgi analizi ilk örüntü kümesi içerisinde bazı örüntülerde yoğun olarak görülürken, bilgi analizi çok az olarak ikinci örüntü kümesinde karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 8. “Analiz” modellerde üst üste çakıştırma

ANALİZ	
İfadeler	Tasarımcılar analiz aşaması için “mekan, mekanı anlama, mekanın kimliği, mekanın geçmişi/geleceği, mekanın hikayesi, mekan öğeleri, yapı malzemeleri, malzeme bileşenleri, mekanın biçimi, mekanın formu, mekanın oranı ve rölöve” gibi ifadeler kullanmıştır. Bu ifadeler her bir modelde renklendirilmiş ve renkli modeller üst üste çakıştırılmıştır.
Renkli Model	
Analiz	Yapılan çakıştırmada görülmektedir ki “analiz”, süreçte tamamen ilk örüntü kümesinde karşımıza çıkmaktadır. Tasarımcıların ifadeleri sonucu, modellerde analiz aşamasının çoğunlukla mekanla ilgili yapılan çalışmaları kapsadığı ve bu çalışmaların tamamen ilk örüntü kümesinde yer aldığı anlaşılmıştır.

Tablo 9. “Sentez” modellerde üst üste çakıştırma

SENTEZ	
İfadeler	Tasarımcılar sentez aşaması için “konsept, his/duygu/anlam, tema, görsel haz, malzeme ön seçimleri, malzeme board, malzeme tanımlamaları, tasarım fikirleri, tasarım geliştirme, tasarım/eskiz, mekan kurgusu, işlevsel doğruluk, mekan ilişkilendirme ve ilk çizimler” gibi ifadeler kullanmıştır. Bu ifadeler her bir modelde renklendirilmiş ve renkli modeller üst üste çakıştırılmıştır.
Renkli Model	
Analiz	Yapılan çakıştırmada “sentez”, süreçte ilk iki örüntü kümesinde karşımıza çıkmaktadır. Ama renk yoğunluğundan da anlaşılacağı üzere çoğunlukla ikinci örüntü kümesinde her alt örüntü de karşımıza çıkmaktadır ve örüntü kümesinin adını da tanımlamaktadır. Tasarımcıların ifadeleri sonucu anlaşılmıştır ki; modellerde sentez aşaması konsept ve ilk tasarım fikirleri arasındaki ardışık örüntü adımlarını kapsamaktadır.

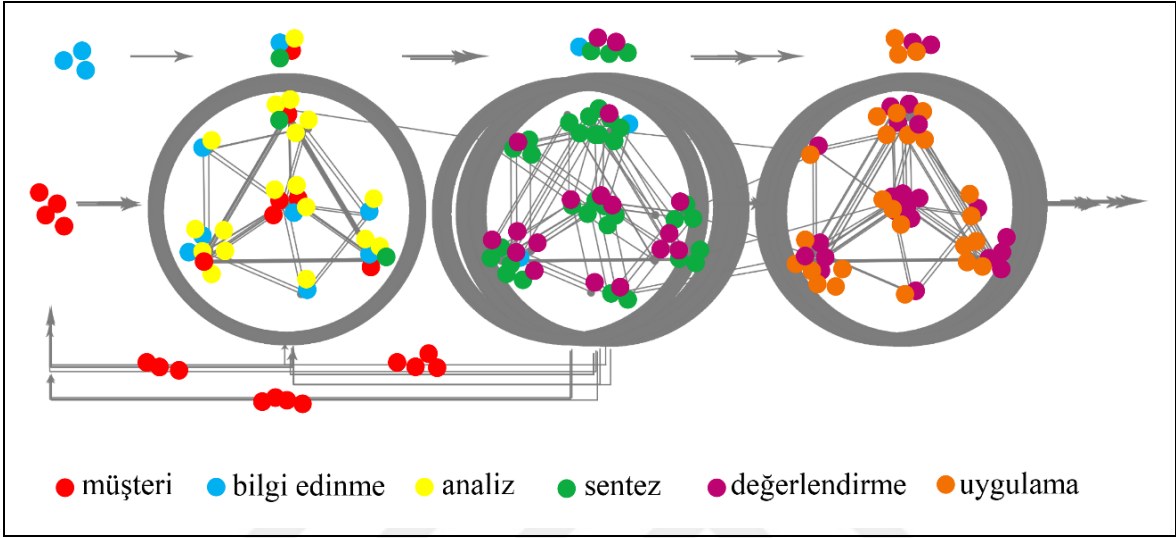
Tablo 10. “Değerlendirme” modellerde üst üste çakıştırma

DEĞERLENDİRME	
İfadeler	Tasarımcılar değerlendirme aşaması için “bütünsellik, tasarım/geliştirme, mekan işleme, çizimler/plan/görünüş, mahal listesi, detaylar (malzeme/renk/doku), malzeme kitapçığı, perspektif, 3 boyutlu görseller, maket ve bütçe” gibi ifadeler kullanmıştır. Bu ifadeler her bir modelde renklendirilmiş ve renkli modeller üst üste çakıştırılmıştır.
Renkli Model	
Analiz	Yapılan çakıştırmada görülmektedir ki “değerlendirme”, süreçte son iki örüntü kümesinde hemen hemen aynı yoğunlukta karşımıza çıkmaktadır. Renk yoğunluğundan da anlaşılacağı gibi yine her alt örüntü de karşımıza çıkmaktadır ve yer yer örüntü kümelerinin adını da tanımlamaktadır.

Tablo 11. “Uygulama” modellerde üst üste çakıştırma

UYGULAMA	
İfadeler	Tasarımcılar uygulama aşaması için “uygulama proje, ölçekli çizimler, detay çizimler, 3d görseller, metraj/keşif, son kararlar ve seçimler (aksesuar/sanat eseri/bitki vb.)” gibi ifadeler kullanmıştır. Bu ifadeler her bir modelde renklendirilmiş ve renkli modeller üst üste çakıştırılmıştır.
Renkli Model	The diagram illustrates the design process through four main stages: Bilgi Alma, Seçimler Belirleme, İçerik Tanımlama, and Uygulama/Görselleştirme/Proje. Each stage is represented by a circular network of nodes and arrows. The nodes are interconnected, showing the flow of information and decision-making. Some nodes are highlighted in orange, indicating key elements. The diagram also shows feedback loops from the final stage back to the earlier stages, labeled as 'müşteriye sunum', 'müşteriye sunum', 'müşteri ile görüşme', and 'müşteriye sunum'. The final stage leads to 'Keşif/Keşif/Keşif' and 'Uygulama/Görselleştirme/Proje'.
Analiz	Yapılan çakıştırmada “uygulama”nın, süreçte tamamen son örüntü kümesinde karşımıza çıktığı ve örüntü kümesinin adını tanımladığı görülmektedir.

Sonuç olarak model çakıştırmaları göstermektedir ki analiz ve uygulama aşamaları tek bir örüntü kümesinde yer alırken, müşteri, bilgi edinme, sentez ve değerlendirme aşamaları örüntü kümelerine yayılarak iç içe geçmektedir. Bu iç içe olma halini görebilmek için renkli modellerde üst üste çakıştırılmıştır (Şekil 54).

Şekil 54. Renkli modellerin üst üste çakıştırılması

Tasarım süreci aşamaları sınıflandırmasında; müşteri, bilgi edinme, analiz, sentez, değerlendirme ve uygulama aşamaları renkli model çakıştırmaya göre (Şekil 54) aşağıdaki gibi açıklanabilir.

Müşteri aşaması; sürecin başında, ilk örüntü kümesinde ve örüntü kümeleri arasında aynı yoğunlukta görülmektedir. Tasarımcılar tarafından, müşteriyi doğru anlamak sürecin tamamını yönetecek önemli bir etken olarak vurgulanmıştır. Sürecin başında tasarımcı, müşteri ile görüşerek ihtiyaç ve istekleri doğrultusunda sorunları belirlemek ile başlayan bir tasarım süreci ortaya koymaktadır. Örüntü kümeleri arası müşteri ile görüşme ise bir geribildirim (feedback) olarak karşımıza çıkmaktadır. Aşamalarda tasarımcı müşteri ile görüşerek süreç aşamalarının sunumunu yapmakta ve geribildirimleri almaktadır. İlk örüntü kümesi sonrası yapılan sunum moodboard sunum, ikinci örüntü kümesi sonrası yapılan sunum ise konsept sunum olarak adlandırılmıştır.

Bilgi edinme aşaması; yoğunluğu dikkate alındığında ilk örüntü kümesinde karşımıza çıkmaktadır. Tasarımcılar brief alma yani müşteriden bilgi edinme olarak tanımladıkları adım ile bilgi edinme sürecine geçiş yapmaktadır. Brief alma ile başlayan bilgi

toplama/data toplama adımı ile devam eden bu bilgilerin analizi ile sonlandırılmaktadır. Tasarımcılar tarafından, tasarım ekibinin bir araya gelerek, yaptıkları beyin fırtınası ile ilk fikirlerin ortaya çıkması ve bu fikirlerin mevcut proje örnek görselleriyle anlatılmaya çalışması bilgi analizi adımını oluşturan alt adımlar olarak tanımlanmıştır.

Analiz aşaması; tasarımcılar tarafından mekan veya mekan analizi olarak tanımlanmakta ve sadece ilk örüntü kümesinde karşımıza çıkmaktadır. Mekan analizi kapsamında çoğunlukla mekanı anlama, mekanın hikayesi, mekan öğeleri, malzeme bileşenleri alt adımları tanımlanmıştır.

Sentez aşaması; yoğun olarak ikinci örüntü kümesinde görülmektedir. Tasarımcılar tarafından bu süreç; konsept, his/duygu/anlam/tema, mekan kurgusu, ilk tasarım fikirleri, ilk çizimler vb. alt adımlar ile tanımlanmıştır.

Değerlendirme aşaması; ikinci ve üçüncü örüntü kümesinde yer almaktadır. Bu yayılmanın nedeni tasarımcılar tarafından, değerlendirme aşaması altındaki adımların bazıları sentez aşaması ile ilişkilendirilirken, bazıları da uygulama aşaması ile ilişkilendirilmiştir. Projenin hazırlandığı bu süreçte; tasarım geliştirme, cevap üretme, mekan işleme, plan/kesit/görünüş çizimleri, malzeme/reng/doku detaylandırmaları ile 3d görsellerin/perspektiflerin hazırlanması ve bütçe adımları yer almaktadır.

Uygulama aşaması; uygulama iç mimari projenin hazırlandığı aşamadır ve sadece üçüncü örüntü kümesinde yer almaktadır. Üçüncü örüntü kümesindeki renk eşdeğerliliğinden de anlaşılacağı gibi bazı tasarım ofisleri bu aşamayı değerlendirme aşaması içine alırken, bazı tasarım ofisleri tamamen kendi içinde detaylandırmıştır.

3.1.2. Çakıştırma Bulgularının İrdelenmesi

Tasarım süreci uzun yıllardır üzerinde çalışmalar yapılan bir konudur ve tasarım sürecinin önemli evrelerini tanımlayan modeller veya diyagramlara rastlamak mümkündür. Bu tez kapsamında yapılan çalışma ile de ortaya iç mekan tasarım sürecini tanımlayan bir model ortaya konmuştur.

Tasarım sürecinin esnekliğine her zaman vurgu yapılırsa da genel olarak süreci oluşturan ardışık adımlardan bahsedilmektedir. Tasarım sürecini oluşturan bu adımların her biri birbiri ile ilişkili ve bağlantılıdır. Tez kapsamında yapılan çalışmalar göstermektedir ki, tasarım süreci her tasarımcıya bağlı olarak farklı adımlar içerebileceği gibi birçok ortak adımı da barındırabilmektedir. Oluşturulan modellerde; bazen bu adımlar yer

değiştirebilmekte, bazen süreçteki yayılımları veya önemleri farklılık göstermekte, bazen de tasarımcılar tarafından aynı adımlar farklı biçimlerde ifade edilebilmektedir.

Tasarımcıların yorumları sonucu oluşturulan modellerin çakıştırılması ile aşamaların süreçte birbirleriyle ilişkileri, süreçteki yayılımları ve her birinin kullanım yoğunluğu ortadadır. Daha öncede belirtildiği gibi tasarımcıların, tasarım süreci aşamalarını anlatırken aynı anlamı taşıyan farklı kavram/adım ifadeleri kullanmışlardır. Bir önceki başlıkta yer verilen temel tasarım süreci aşamaları altında toplanan tasarımcıların söylemleri ve yoğunlukları Tablo 12’de sınıflandırılmıştır.

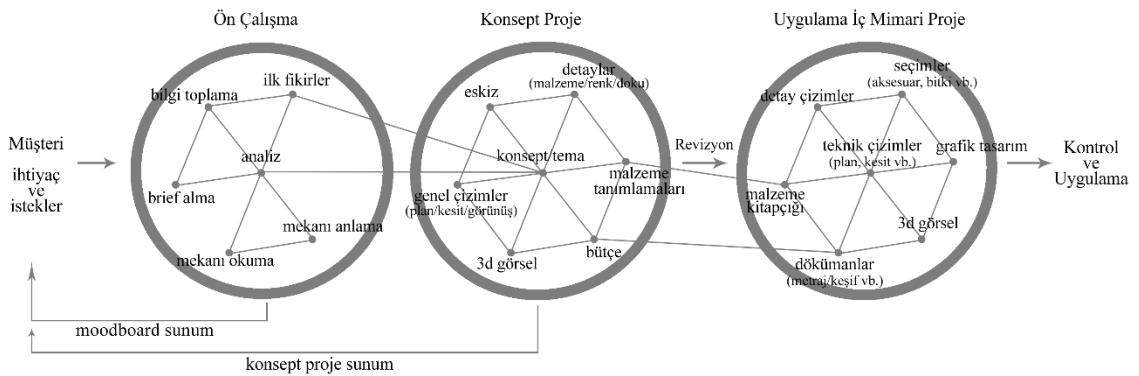
Tasarımcılar tarafından yoğun olarak kullanılan ifadeler tablodan yorumlanarak gruplandırılmıştır.

- Müşteri, müşteriye anlama, müşterinin ihtiyaç ve istekleri ifadelerinden müşterinin ihtiyaç ve istekleri ifadeleri yoğun olarak kullanılmıştır.
- Müşteriye sunum, müşteri ile görüşme, moodboard sunum veya konsept sunum ifadelerinden yoğun olarak müşteriye sunum ifadesi kullanılmıştır. Ancak yapılan irdelemeler sonucu söylenebilir ki farklı aşamalarda yapılan sunum farkını ifade etmek için ilk yapılan sunum için moodboard sunum, ikinci yapılan sunum için konsept sunum ifadeleri kullanılmıştır.
- Brief alma tekil olarak ifade edilmiştir.
- Araştırma ifadesi genel olarak kullanılmakla beraber; data/bilgi toplama, örnek görseller araştırma, malzeme numune araştırma ifadeleri de görülmüştür.
- İlk fikirler ifadesi beyin fırtınası ifadesine oranla daha yoğun kullanılmıştır.
- Mekan okuma genel olarak kullanılmakla beraber; oran, biçim/form, rölöve, malzeme bileşenleri, yapı malzemeleri, mekan öğeleri ifadelerinde görülmüştür.
- Mekanı anlama, mekanın kimliği, geçmiş/gelecek, mekanın hikayesi ifadelerinden mekanı anlama ifadesi yoğun olarak kullanılmıştır.
- Konsept, kavram, his/duygu/anlam, tema, görsel haz ifadelerinden konsept ifadesi yoğun olarak kullanılmıştır.
- Eskiz genel olarak kullanılmakla beraber; tasarım fikirleri, tasarım geliştirme, mekan kurgusu, işlevsel doğruluk, mekan ilişkilendirme, ilk çizimler ifadelerinde görülmüştür.
- Malzeme ön seçimleri, malzeme board, malzeme tanımlamaları ifadelerinden malzeme tanımlamaları ifadesi yoğun olarak kullanılmıştır.

Her bir tasarım ofisi için kurgulanan modellere bakıldığında, görüşmelere bağlı olarak, sürece doğruca vurgu yapan tasarımcılarda, örüntü kümelerinin tanımlandığı görülmektedir.

- İlk örüntü kümesi için brief alma, konsept, mekan planlama, sorunları belirleme, görüşme, bilgi toplama, ön çalışma tanımlamalarından ön çalışma tanımı öne çıkmıştır.
- İkinci örüntü kümesi için araştırma, iç mimari proje, konsept proje, cevap üretme, kavramsal proje tanımlamalarından konsept proje tanımlaması yoğun olarak kullanılmıştır.
- Üçüncü örüntü kümesi için ise tasarım, geliştirme tanımlamalarının yanı sıra uygulama iç mimari proje ve uygulama proje tanımlamaları yoğun olarak karşımıza çıkmıştır. Çalışmanın kapsamı göz önüne alınarak uygulama iç mimari proje tanımlaması tercih edilmiştir.

Tasarım ofislerinde tasarımcılarla görüşmeler sonucu, yapılan tüm bu çakıştırmalar ve irdelemeler ile ortaya bir iç mekan tasarım süreci konmuştur ve bu süreç “örüntü modeli” ile açıklanmıştır (Şekil 55). Alexander’ın tasarım süreci savından yola çıkarak hazırlanan bu modelde “tasarım sürecini olabildiğince küçük parçalara bölmek ve bu parçaları birbirleriyle ilişkili bir örüntü sistemi olarak görüp çözmek” bir yöntem olarak ele alınmıştır. Hazırlanan tasarım süreci modeli detaylı olarak Ek 1’de verilmektedir.

Şekil 55. İç Mekan Tasarım Süreci Örüntü Modeli Değerlendirmesi

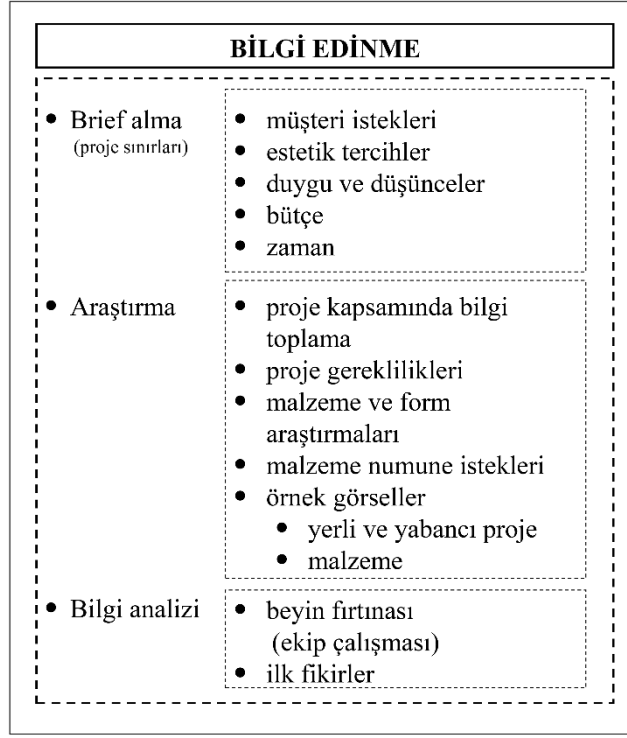
İç mekan tasarım süreci örüntü modeline (Şekil 55) göre süreç; müşteri ile ilk görüşme adımıyla başlamaktadır. Ön çalışmaların yapıldığı bilgi toplama ve analiz birbirleriyle ilişkili olarak çalışan ve ilk örüntü kümesini oluşturan aşamalardır. Bu

aşamalar, önem arz eden ve tüm tasarım sürecinin üzerine temellendirildiği aşamalardır. Bu örüntü kümesi sonrası elde edilen bulgular ile müşteriye moodboard sunum yapılır. Bu sunum üzerine müşteriden alınan yorumlar üzerine daha heyecanlı bir süreç olan konsept proje evresi başlar. Konsept proje ikinci örüntü kümesinde yer alır ve tasarımın geliştirildiği evredir. Bu evre sonunda müşteriye konsept proje sunumu yapılır, alınan yorumlar ile revizyon çalışmaları başlar. Üçüncü örüntü kümesini oluşturan uygulama iç mimari proje evresinde, müşteriden alınan yorumlar sonrası konsept projede tasarlanan mekanlar tüm detayları ile hazırlanır.

Bu modeldeki her örüntü kümesi veya örüntü parçası, tasarımcıların yorumları üzerinden tek tek ardışık olarak tanımlanırsa;

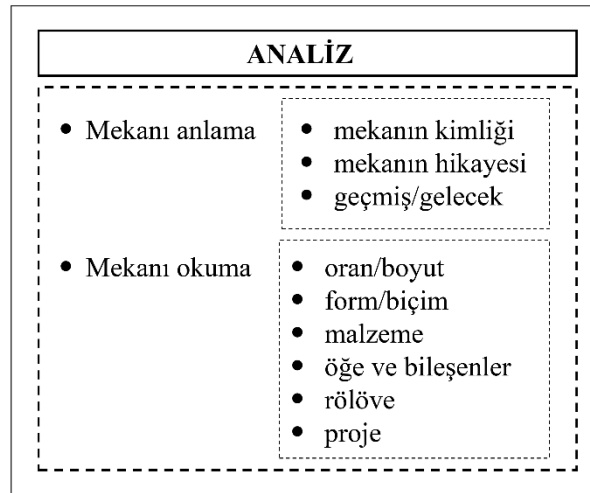
Müşteri: Tasarım sürecinin en başında “müşteri” vardır. Bu müşteri herhangi biri olabilir. Bir şirketten veya kurumdan olabileceği gibi bir birey de olabilir. Her kim olursa olsun müşteri ile kurulan ilişki sürecin başarılı olmasında büyük önem taşımaktadır. Çünkü müşteriye doğru anlamak, doğru proje üretmek demektir. Müşterinin ihtiyaç ve istekleri doğrultusunda müşteriye anlamak önemli ve önceliklidir.

Bilgi Edinme: Bu kapsamda brief alma, bilgi toplama ve bu bilgilerin analizinden söz edilir (Şekil 56). Brief alma; projenin niteliği ile ilgili ilk bilgilerin müşteriden alındığı süreçtir. Müşteri ile yapılan görüşmede ondan proje kapsamında istekleri, estetik tercihleri, duygu ve düşünceleri, bütçe ve zaman konusunda proje sınırlarını belirleyecek konular hakkında bilgi alınır. Araştırma; tasarım çözümlerine ulaşabilmek için gerekli bilgilerin toplandığı aşamadır. Sonuçta müşteri profesyonel bir yardıma başvurmuştur. Projede fikirlerin uygulanabilirliği konusunda bilgi toplama, malzeme ve form araştırmaları yapılır. Tabi ki bu bilgilerin analizi de gereklidir. Bilgi analizi; tasarım alanında daha çok görsel analiz olarak ifade edilmektedir. Bu aşamada proje ekibi bir araya gelerek beyin fırtınası yapar, edinilen bilgiler doğrultusunda ilk fikir ve önerileri oluştururlar. Proje fikri ve malzeme önerileri, literatürdeki mevcut yerli veya yabancı proje örnek görselleriyle açıklanmaya çalışılır ve bu arada firmalardan malzeme numuneleri istenir.

Şekil 56. Bilgi edinme aşaması şematik anlatım

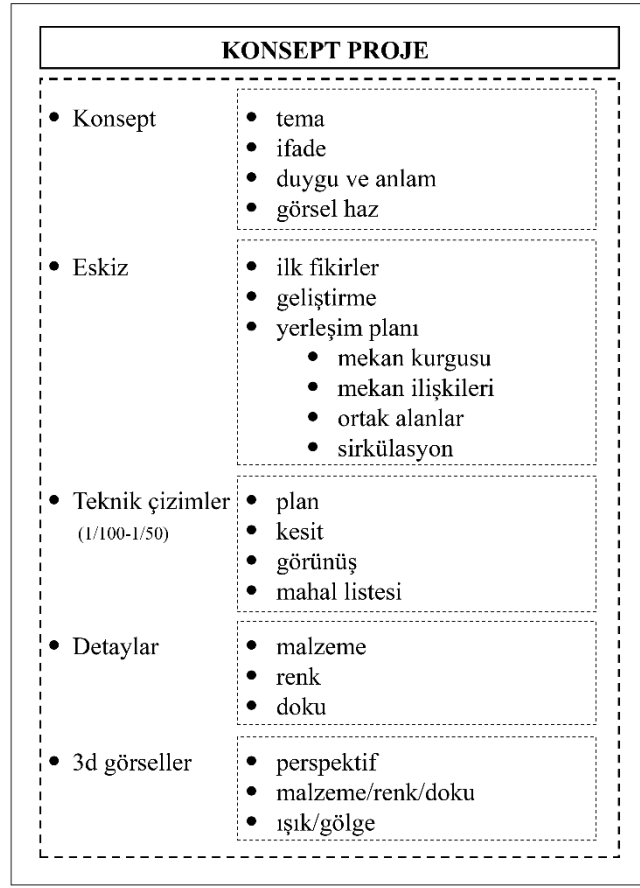
Analiz: Mekanı okumak ve anlamak önemlidir (Şekil 57). İlk olarak mekanın kimliğini, hikayesini, geçmişte ne olduğu ve gelecekte ne olması istendiğini anlamayla başlanır. Mekânın mevcut durumunu; oran, boyut, form, malzeme, öge ve bileşenler ile beraber okumak önemlidir. Eğer mekanın projesi yoksa rölöve çalışmaları ile de bu mevcut durum ölçekli çizimler ile ortaya konur.

Şekil 57. Analiz aşaması şematik anlatım

Moodboard Sunum: Elde edilen bulgular ile müşteriye ilk olarak kapsamlı bir moodboard sunum yapılır. Bu sunumda yapılan araştırma sonucu ilk tasarım fikirleri çeşitli görseller aracılığı ile müşteriye sunulur. Görseller ve malzeme numuneleri ile desteklenmeye çalışılan fikirler müşterinin de hayal etmesini sağlamaya yönelik derlenir. Bu ön çalışma hem müşterinin nabzını anlamak için gereklidir, hem de tasarım sürecinin ilerleyişinin sağlaması gibidir.

Konsept Proje: Konsept ile tasarımın geliştirildiği süreçtir (Şekil 58). Konsept, tema ya da kavram herhangi bir şey olabilir; önemli olan tasarım ile söylenmesi istenen şeyi ifade etmesidir. Tasarımın oluşturacağı görsel hazzı, hissettireceği duygu veya anlamı anlatan herhangi bir şeydir. Konsept ile malzeme, renk ve doku uyumu esas alınarak bütünleşik bir tasarım kurgulanır. Detaylı planlamadan önce tasarımcı ilk fikirlerini eskizler üzerinden geliştirmeye çalışır. Yerleşim planı üzerinde; mekan kurgusu, mekan ilişkilendirmeleri, ortak alanlar ve mekan işlemleri çalışılır. Tüm mekanlar plan, kesit ve görünüş olarak farklı ölçekler de düşünülerek genel kararlar alınır. Ardından 3 boyutlu görsel çalışmalara geçilir; malzeme, renk ve doku detayları ile tasarım bire bir hayata geçirilir. Malzeme seçimleri ve tanımlamaları yapılır, bütçe çalışmaları tamamlanır. Proje tüm detayları ile bellidir ve konsept proje sunumuna hazırdır.

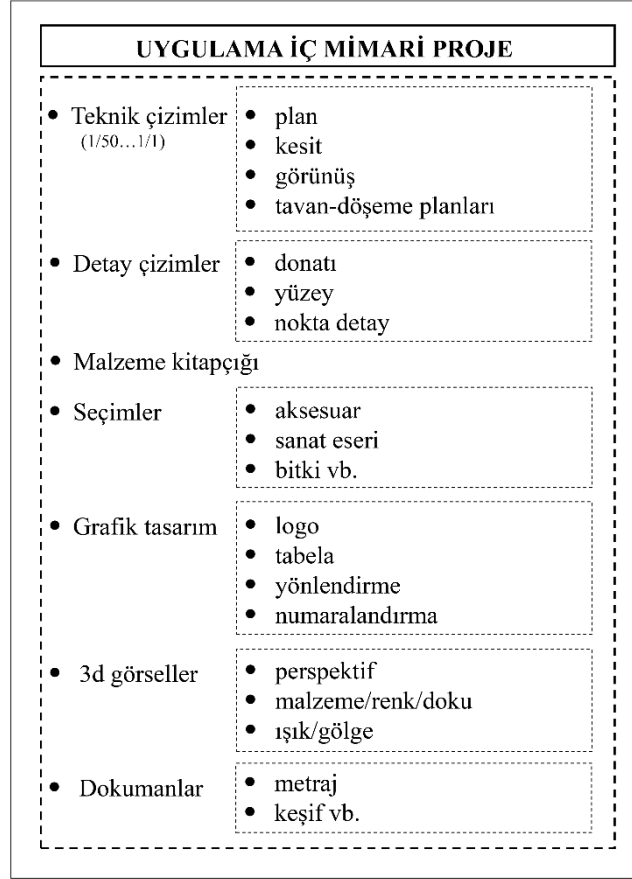

Şekil 58. Konsept proje aşaması şematik anlatım

Konsept Proje Sunum: Tüm yerleşim planları, 3 boyutlu görsel çalışmalar ve kullanılan malzeme numunelerinin bir arada müşteriye anlatıldığı bir süreçtir. Bu aşamada müşteriye yapılan sunum önemlidir. Tasarımcı önerdiği projenin nasıl işlediğini bilir ancak, duygu ve hissi müşteriye geçirmek zordur. Bu nedenle konsept proje sunumunun müşteri için çarpıcı ve açıklayıcı olması gereklidir.

Uygulama İç Mimari Proje: Konsept proje sunumu sonucunda müşteriden gelen yorumlar ile gerekli revizyonlar yapılır (Şekil 59). Konsept aşamasında tasarlanan mekanların tüm çizimleri hazırlanır. Plan, kesit, görünüş, tavan ve döşeme planları, detay çizimleri ve eğer varsa logo, tabela veya grafik anlatımlar tasarlanarak, aksesuar, sanat eseri, bitki vb. seçimler yapılır. Malzeme seçimleri tamamlanır, malzeme kitapçığı oluşturulur ve üç boyutlu görsel çalışmalar yeniden tüm detayları ile birlikte hazırlanır. Bütçeye bağlı olarak metraj ve keşif dosyaları oluşturulur. Artık proje tüm detayları ile uygulamaya hazır hale gelmiştir. Ancak bu aşamada diğer disiplinler ile olan koordinasyon

önemlidir. Mekana ait mekanik ve elektrik projelerinin tasarıma uygun olarak projelendirilmesi için projeler arası koordinasyon sağlanmaktadır.

Şekil 59. İç Mimari proje aşaması şematik anlatım

Kontrol ve Uygulama: Tasarımları tamamlanan projelerin uygulama aşamasına hazır hale geldiği aşamadır. Tasarımcılar genel olarak uygulamayı kendileri yapmaktadır ama bazı durumlarda uygulama farklı kurum ve kişiler tarafından yapılabilmektedir. Bu gibi durumlarda uygulama aşamasında, tasarımcılar tercihen sahada oluşabilecek revizyonların tasarıma uygun olarak yapılması için saha kontrolünün taraflarınca sağlanmasını istemektedir. Her tasarımcı uzun süreli deneyimleri ile farklı projelerde aynı usta ve kişilerle çalışarak uzun süreli ilişkiler kurmaktadır. Bu durum, gelişen işbirliği ve birbirini anlama ile uygulama aşamasına kolaylık sağlamaktadır.

3.2. İç Mekan Tasarım Sürecinde Malzemenin Yerine İlişkin Bulgular ve İrdeleme

Bu bölümde, tezin ikincil amaçlarından biri olan iç mekan tasarım sürecinde malzemenin yerine ilişkin tespitler/çıkarımlar yer almaktadır. Örneklem grubundaki tasarım ofisleri ve tasarımcılar ile yapılan görüşmelerde “Malzeme seçimi iç mekan tasarım sürecinin hangi aşamasında yer alır?” sorusuna verilen yanıtlar doğrultusunda tasarım sürecinde malzemenin yeri belirlenmiştir (Tablo 13).

Tablo 13. Görüşmeler sonucu tasarım sürecinde malzemenin yerine ait bulgular

TASARIM OFİSİ TASARIMCI	TASARIM SÜRECİNDE MALZEMENİN YERİ
Atelye 70 / Doğu Kaptan	İlk andan itibaren malzeme düşünülür. Konsept aşamasında malzeme tanımlamaları yapılır. Detaylandırma aşamasında malzeme son kararları alınır.
Autoban / Seyhan Özdemir	Mekanla ilgili temel tasarım fikirlerinden hemen sonra konseptle beraber malzeme araştırma sürecine başlanır. Malzemenin potansiyeli ortaya çıkarılır.
B Design / Bülent E. Güngör	Konsept, uygulama iç mimari proje aşamasında malzeme devreye girer.
CM Mimarlık / Cem Sorguç	İlk aşamadan itibaren malzeme başlar.
Kataş Mimarlık / Erol Kataş ve Melek Bozdoğan	İkinci aşamada, tasarım verileriyle birlikte uygun malzemelerde seçilmelidir.
Kreatif Mimarlık / Aydan Volkan	Konsept aşamasında malzeme devreye girer.
Kg Mimarlık / Kurtul Erkman	İlk aşamadan itibaren malzeme başlar.
Mars Mimarlar / Cem Yücel	Ağırlıklı olarak konsept aşamasında malzeme ön seçimleri yapılır. Uygulama projesi aşamasında son ürün kararları alınır.
MDArch Mimarlık / Görkem Volkan	Konsept aşamasında işlevsel kararlar alındıktan hemen sonra malzeme devreye girer.
NSMH / Nevzat Sayın	İlk andan itibaren malzeme düşünülür.
Pimodek / Hasan Basri Hamulu	İlk andan itibaren malzeme düşünülür. İlk tasarım fikirleri ile malzeme düşünülür. Konsept aşamasında malzeme tanımlamaları yapılır. Detaylandırma aşamasında malzeme son kararları alınır.
Suyabatmaz Demirel Mimarlık / Hakan Demirel	Her işin doğasına göre değişiklik gösterebilir. İşin gerektirdiği detaylandırma evresinde malzeme seçimine mutlaka vakit ayrılır.
Toner Mimarlık / Mustafa Toner	Kavramsal süreçte malzeme kararları alınmaya başlar. 3d görseller hazırlanırken malzeme seçimleri yapılır. Uygulama proje sürecinde malzeme kararları tamamlanır ve ifade edilir.
Yalın Tan+Partners / Yalın Tan	Moodboard sunum için yapılan ön araştırmalarda malzeme araştırmaları ve numune istekleri yapılır. 3 boyutlu çalışmalar sırasında son seçimler yapılır.
Zoom TPU / Atilla Kuzu	İlk tasarım fikirleri ile malzeme düşünülür. Konsept aşamasında malzeme tanımlamaları yapılır. Detaylandırma aşamasında malzeme son kararları alınır.

Bu tabloya göre, malzeme seçiminin yeri bazı tasarımcılar tarafından süreçte çok net belirtilmişken, bazı tasarımcılar için daha genel bir yerde konumlanmıştır.

Dolayısıyla iç mekan tasarım sürecinde malzemenin yerinin iki farklı açıdan sorgulandığı söylenebilir. İlki “Malzeme seçimi iç mekan tasarım sürecinin hangi aşamasında yer alır?” sorusuna verilen cevaplardan çıkan irdelemelerdir. İkincisi ise “Genel olarak iç mekan tasarım sürecini nasıl ele alırsınız, izlediğiniz adımlar nedir?” sorusuna verilen cevaplar yoluyla oluşturulan modellerdir.

Tasarımcıların “Malzeme seçimi iç mekan tasarım sürecinin hangi aşamasında yer alır?” sorusuna verdikleri cevaplar irdelendiğinde malzemenin süreçte yeri aşağıdaki yedi ana başlık altında tanımlanmıştır (Tablo 14).

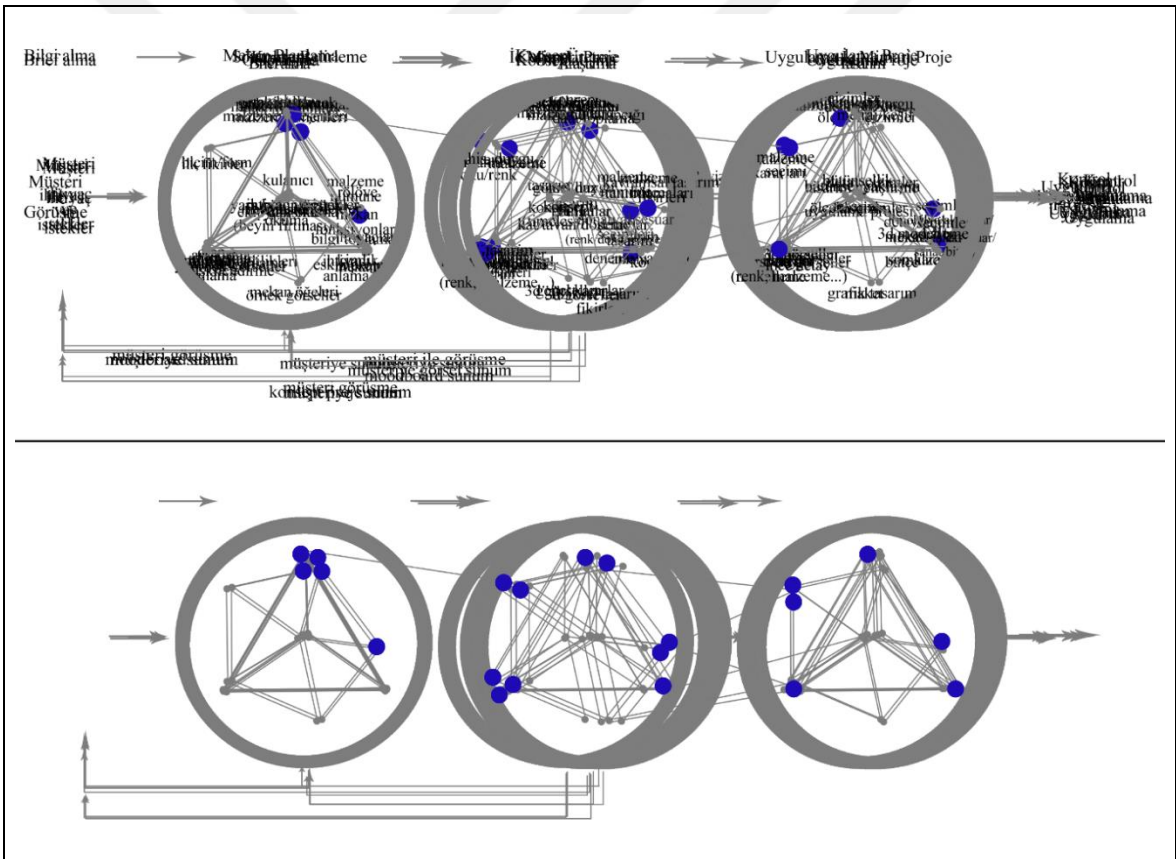
Tablo 14. Tasarım sürecinde malzemenin yeri sorusuna alınan cevaplar

		Atelye 70 / Doğu Kaptan	Autoban / Seyhan Özdemir	B Design / Bülent E. Güngör	CM Mimarlık / Cem Sorguç	Kaataş Mimarlık / Erol Kaataş ve Melek Bozdoğan	Kreatif Mimarlık / Aydan Volkan	K.g Mimarlık / Kurtul Erkman	Mars Mimarlar / Cem Yücel	MDArch Mimarlık / Görkem Volkan	NSMH / Nevzat Sayın	Pimodek / Hasan Basri Hamulu	Suyabatmaz Demirel Mimarlık / Hakan Demirel	Toner Mimarlık / Mustafa Toner	Yalın Tan+Partners / Yalın Tan	Zoom TPU / Atilla Kuzu	TOPLAM
malzeme	ilk andan itibaren																6
	konsept																10
	detaylandırma																3
	uygulama proje																4
	moodboard sunum																1
	3 boyutlu çalışmalar ile																2

Ortaya çıkan tabloya göre, iç mekan tasarım sürecinde malzeme sürecin başından beri içindedir. Sürecin ilk anından son anına kadar malzeme seçimleri yapılmaktadır. Tasarımcıların ifadelerinden yola çıkarak, ilk fikir oluşum aşamasında malzeme düşünülmeğe başlanmakta, konsept sürecinde malzeme ön seçimleri yapılmaktadır. Malzeme numunelerine veya oluşturulan malzeme kitapçıklarına yer verilerek müşteriye

malzeme sunumları hazırlanmaktadır. Detaylandırma aşamasında ve 3 boyutlu görseller hazırlanırken malzeme özellikle renk ve doku ile düşünülmekte, projelendirme sürecinde ise malzemeye yönelik son kararlar alınmaktadır.

İkinci soru olan “Genel olarak iç mekan tasarım sürecini nasıl ele alırsınız, izlediğiniz adımlar nedir?” konusundaki cevaplar ışığında, tasarım süreci adımları anlatılırken tasarımcılar malzeme konusuna farklı yerlerde değinmiştir. Bu nedenle oluşturulan modellerde malzeme, farklı yerlerde örüntü kümelerinin bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır. İç mekan tasarım sürecinde malzemenin yeri, her tasarım ofisi için oluşturulan örüntü modelinde de sorgulanmıştır. Bunun için tüm modeller üst üste çakıştırılarak, malzemenin örüntü modelindeki yeri ve yoğunluğu irdelenmiştir (Şekil 60).

Şekil 60. “Malzeme” başlığının üst üste çakıştırılması

Şekil 60'da malzeme, her örüntü kümesinde yer almakta ancak kullanım yoğunluğu kümeler arasında farklılık göstermektedir. İkinci örüntü kümesinde yoğun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Malzeme iç mekan tasarım sürecinin vazgeçilmez bir parçasıdır. Yapılan tüm irdelemeler de görüldüğü üzere tasarım süreci boyunca etkisini hissettiren, her tasarımcı için vazgeçilmez bir örüntü parçasıdır. Her örüntü kümesinde yer alan malzeme, süreç içerisinde varlığını hissettirmektedir. Tasarımcılara göre kimi zaman kurgu tamamen malzeme üzerine kurulmakta, kimi zaman ise düşünülen form ve kurguya uygun malzeme tanımlamaları yapılmaktadır. Ama her iki durumda da malzeme vardır.

Tasarım süreci boyunca kendini her aşamada hissettiren malzeme, tasarımın en önemli parçası olabilirken gerektiğinde ise arka planda da kalabilmektedir. Ama sürecin yadsınamaz bir parçasıdır. Her örüntü kümesinde farklı şekillerde farklı amaçlara hizmet edecek şekilde olsa bile malzeme her zaman vardır.

3.3. İç Mekan Tasarım Sürecinde Malzeme Seçim Kriterlerine İlişkin Bulgular ve İrdeleme

Bu bölümde, tezin ikincil amaçlarından bir diğeri olan iç mekan tasarım sürecinde malzeme seçim kriterlerine ilişkin tespitler/çıkarımlar yer almaktadır. Tasarım ofislerinde tasarımcılar ile yapılan görüşmeler de “Genel olarak malzeme kararlarınızı etkileyen etkenler nelerdir, seçim kriterleriniz nelerdir?” sorusuna alınan cevaplar doğrultusunda yapılan çıkarımlar Tablo 15’de yer almaktadır.

Tablo 15. Görüşmeler sonucu tasarım sürecinde malzeme seçim kriterlerine ait bulgular

TASARIM OFİSİ TASARIMCI	ETKENLER / KRİTERLER
Atelye 70 / Doğu Kaptan	bütçe, doğal malzeme tercihi, uzun ömür, kontrastlık (kontrast malzeme birleşimleri), kullanılabilirliği ve uygulanabilirliği, konsept, tarihi yapı olup olmaması
Autoban / Seyhan Özdemir	doğal ve ham malzeme tercihi, mekanın özellikleri ve hikayesi
B Design / Bülent E. Güngör	bütçe, yapılabirliği, doğal malzeme tercihi, konsept
CM Mimarlık / Cem Sorguç	mekan, bütçe, konsept
Kataş Mimarlık / Erol Kataş ve Melek Bozdoğan	mekânsal veriler (konumu, boyutları, aydınlanma düzeyi vb.), malzeme verileri (dayanımı, boyutları, renk ve doku, parlaklık yüzeyi), bütçe
Kreatif Mimarlık / Aydan Volkan	uzun ömür, dayanımı, doğa ve çevre dostu, enerji tasarrufu, yerli üretim
Kg Mimarlık / Kurtul Erkman	konsept, bütçe, doğal malzeme tercihi, uzun ömür, müşteri tercihleri
Mars Mimarlar / Cem Yücel	projenin doğası-fonksiyonelliği, hedef ömrü, bütçe, müşteri eğilimleri
MDArch Mimarlık / Görkem Volkan	dayanım, malzemelerin bir birleri ile olan iletişim ve birleşimi
NSMH / Nevzat Sayın	yer-kullanışlılık, ekolojik ve dönüştürülebilir olması, doğal malzeme, yerli üretim, dayanıklılık
Pimodek / Hasan Basri Hamulu	maliyet, konsept, kullanılabilirliği
Suyabatmaz Demirel Mimarlık / Hakan Demirel	konsept, maliyet, sürdürülebilirlik
Toner Mimarlık / Mustafa Toner	bütçe, kavramsal düşünce, görsellik, işlev
Yalın Tan+Partners / Yalın Tan	bütçe, projenin tipi, kullanılabilirliği, görsel zenginlik
Zoom TPU / Atilla Kuzu	konsept, maliyet, görsel zenginlik, doğal malzeme tercihi, uzun ömür

Tasarımcılardan alınan cevaplar doğrultusunda malzeme seçim kriterlerinin genel başlıklar altında toplanabileceği açıktır. Tasarımcılar aynı tercih nedenini farklı ifadeler kullanarak anlatmışlardır. Seçim kriterleri yoğunluğunu daha anlamlı görebilmek için aynı anlama gelen ifadeler tasarımcı yorumlarına dayandırılarak gruplandırılmıştır.

- Bütçe veya maliyet ifadeleri için bütçe başlığı kullanılmıştır.
- Malzemenin dayanımıyla ilgili olarak dayanıklılık, hedef ömür, proje ömrü, uzun ömür ifadeleri için; dayanım başlığı kullanılmıştır.
- Mekan ile ilgili olarak mekanın özellikleri, mekan, mekanın hikayesi, yer, tarihi yapı olup olmaması ifadeleri kullanılmıştır, bunlar mekan başlığı altında toplanmıştır.

- Farklı malzemelerin bir arada kullanımını ve bağlantıları ile ilgili olarak kontrastlık, malzeme iletişimi, malzeme birleşimi ifadeleri yerine, birleşim başlığı kullanılmıştır.
- Malzemenin uygulama kolaylığı ile ilgili olarak uygulanabilirliği, yapılabilirliği ifadeleri kullanılmış olup, bunlar uygulanabilirlik başlığı altında toplanmıştır.
- Konsept veya kavramsal düşünce ifadeleri için konsept başlığı kullanılmıştır.
- İşlevi belirtme amacıyla projenin doğası-fonksiyonellik, kullanılabilirliği, projenin tipi, işlevi, kullanışlılığı ifadelerine yer verilmiştir ve bu ifadeler için işlev başlığı kullanılmıştır.
- Sürdürülebilirlik başlığı altında ise doğa ve çevre dostu, enerji tasarrufu, ekolojik, dönüştürülebilir malzeme gibi ifadeler toplanmıştır.
- Tasarımcılar tarafından dile getirilen dayanım, birleşim, uygulanabilirlik, malzeme boyutları, görsel zenginlik, renk ve doku, parlaklık ifadeleri ise malzeme özellikleriyle ilişkilendirilmiştir. Görüşme yapılan tasarımcılar bu özellikleri duyuşsal ve teknik olmak üzere iki grupta sınıflandırmışlardır. Bu sınıflandırma ile teknik özellikler; dayanım, birleşim, uygulanabilirlik ve malzeme boyutları iken, duyuşsal özellikler; parlaklık, görsel zenginlik, renk ve doku olarak adlandırılmıştır.

Sonuç olarak tasarımcılar tarafından alınan cevaplar ışığında malzeme seçim kriterleri; müşteri, bütçe, konsept, işlev, mekan, doğal malzeme, yerli üretim, sürdürülebilirlik ve malzeme özellikleri olmak üzere dokuz ana başlıkta toplanmaktadır (Tablo 16).

Tablo 16. Tasarım sürecinde malzeme seçim kriterleri

malzeme seçim kriterleri			malzeme seçim kriterleri													TOPLAM				
			Atelye 70 / Doğu Kaptan	Autoban / Seyhan Özdemir	B Design / Bülent E. Güngör	CM Mimarlık / Cem Sorguç	Kataş Mimarlık / Erol Kataş ve Melek Bozdoğan	Kreatif Mimarlık / Aydan Volkan	Kg Mimarlık / Kurtul Erkan	Mars Mimarlar / Cem Yücel	MDArch Mimarlık / Görkem Volkan	NSMH / Nevzat Sayın	Pimodek / Hasan Basri Hamulu	Suyabatmaz Demirel Mimarlık / Hakan Demirel	Toner Mimarlık / Mustafa Toner		Yalın Tan+Partners / Yalın Tan	Zoom TPU / Atilla Kuzu		
malzeme özellikleri	müşteri	müşteri																2		
		bütçe																	10	
		konsept																	8	
		işlev																	5	
		mekan																	5	
		doğal malzeme																	6	
		yerli üretim																	2	
		sürdürülebilirlik																	3	
		teknik	dayanım																	8
			birleşim																	2
	uygulanabilirlik																		2	
	boyut																		1	
	duyusal	parlaklık																	1	
		görsel zenginlik																	4	
renk ve doku																		1		

Tabloya göre, malzeme seçim kriterleri arasında; malzemenin özellikleri, bütçe ve konsept konuları en önemli kriterler olarak karşımıza çıkar. İşlev ve mekan ise malzeme seçiminde tasarımcılar tarafından sıklıkla dikkate alınan kriterler olarak karşımıza çıkmaktadır. Doğal malzeme, yerli üretim, müşteri ve sürdürülebilirlik ise daha az yoğunlukta dikkate alınan kriterler olarak görülmektedir.

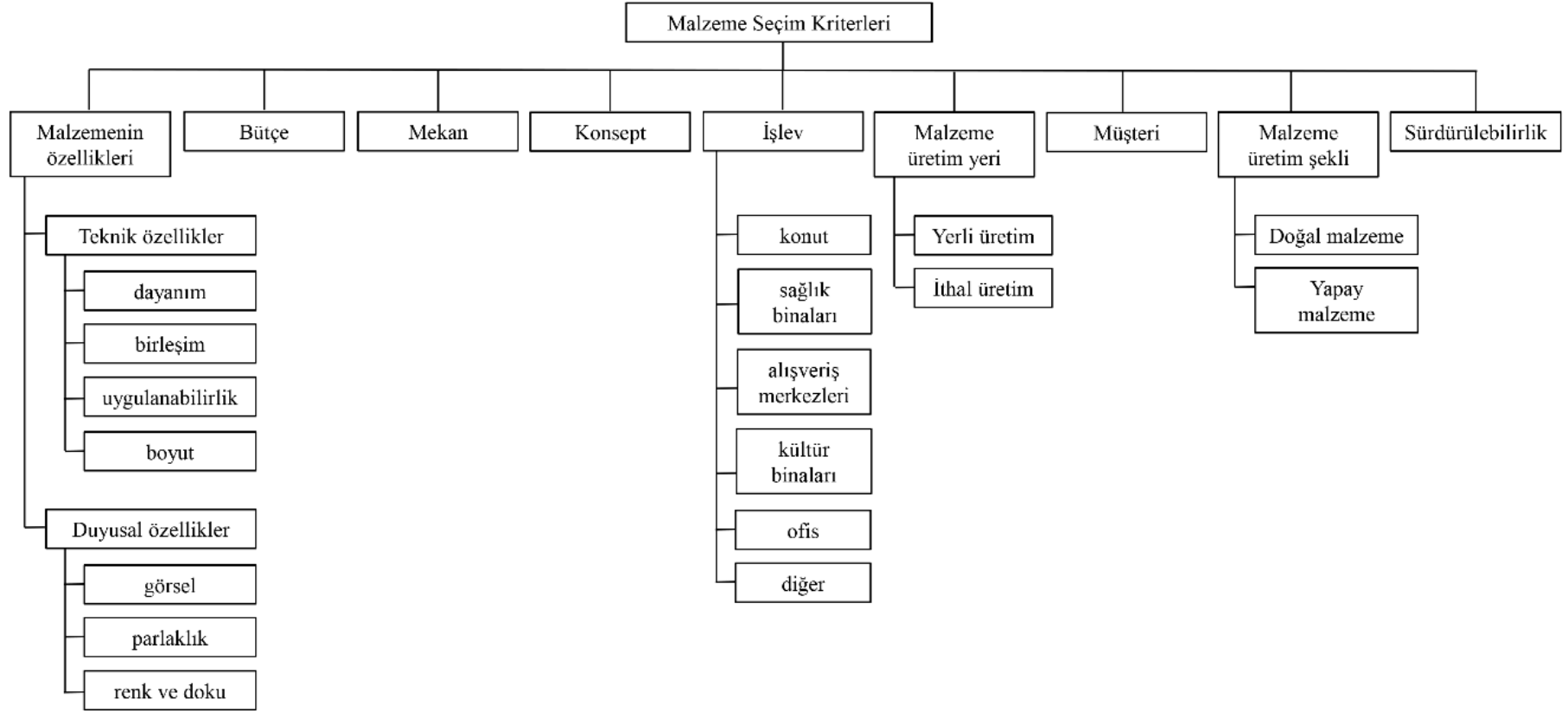
Malzeme, iç mekan tasarımının vazgeçilmez bir parçasıdır; mekanı somutlaştırarak, malzeme aracılığı ile mekanı görerek ve dokunarak deneyimleyerek iletişim kurarız. Malzemenin, iç mekan tasarım sürecindeki yeri ve önemine, çalışmanın daha önceki

bölümlerinde detaylıca yer verilmiştir. Buna bağlı olarak iç mekan tasarım süreci modelinin sorgulamasında malzemenin, tasarım süreci boyunca var olan bir örüntü olduğu ortaya konmuştur.

Ashby ve Johnson (2002), “malzeme tasarımın özüdür” derken, tasarımcının herhangi bir durum için malzeme seçimi yapmadan önce o malzemeyi bilmesinin gerekli olduğuna işaret etmiştir. Bu durumda tasarım sürecinde malzeme kararlarını alırken nelere dikkat edilmelidir ve malzeme seçimini etkileyen etkenler veya seçim kriterleri neler olabilir soruları akla gelmektedir.

İç mekan tasarım sürecinde bu ve benzeri sorulara yanıt alabilmek adına yapılan çalışma sonucu görülmektedir ki malzeme seçiminde birçok etken göz önünde bulundurulmaktadır (Şekil 61).

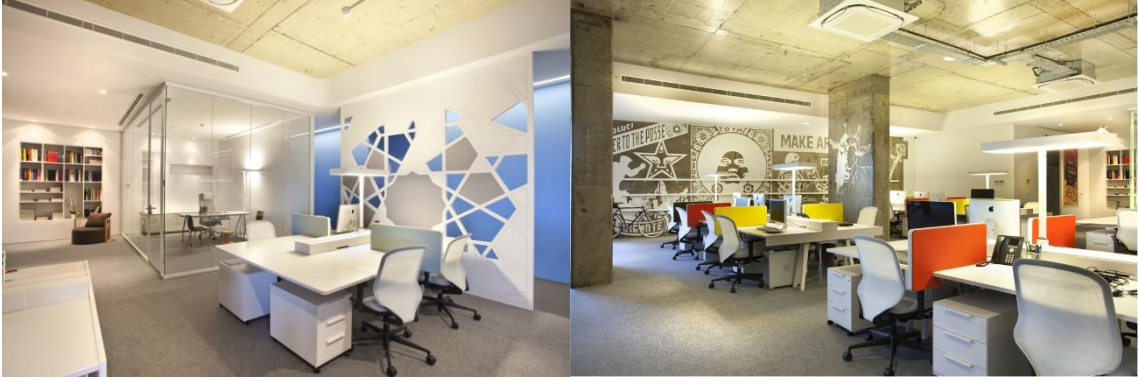
Şekil 61. İç mekan tasarım sürecinde malzeme seçim kriterleri

Uygulamada sıklıkla karşımıza çıkan bir problem olarak malzeme seçimi, deneyimli tasarımcıların yorumları sonucunda belirli kriterlerle açıklanmaya çalışılmıştır.

Malzemenin özellikleri: Görüşme yapılan tasarımcıların ifadeleri doğrultusunda malzeme bilgisi ve malzemeyi tanımanın çok önemli olduğu söylenebilir. Özellikle projelerde malzeme özelliklerinin istenen şartları sağlayıp sağlamadığını (malzeme dayanıklılığı, kırılabilirliği, akustik özelliği gibi birçok nitelik) bilmek ve alınan kararları sorgulamak deneyimli bir tasarımcının gereklilikleridir.

Bilimsel olarak malzeme özellikleri ve sınıflandırılması konusunda yapılan çalışmalara sıklıkla rastlanmaktadır. Literatür bölümünde bu sınıflandırmalardan bazısına örnek verilmiştir. Çalışma kapsamında yapılan görüşmelere göre ise, tasarımcılar malzeme özelliklerini teknik ve duyuşsal nitelikler olarak sınıflandırmışlardır.

Duyuşsal nitelikler sorgulamanın en zor olduğu sınıftır. Bu sınıfta tasarımcılar özellikle malzemenin görsel açıdan zenginliğinin önemini vurgulamaktadır. Tasarım sürecinde malzeme seçiminde malzemenin renk ve doku açısından önemi ise açıkça belirtilmiştir. Çünkü bir malzemenin görünüşü ve dokusu, tasarımdaki duygu ve atmosferi çok özgün bir şekilde iletme bilmektedir. Tasarımcı oluşturmak istediğı tasarım konseptinden yola çıkarak bu duygu ve hissi verebilen malzeme seçimini yapmaktadır. Her malzemenin yansıttığı bir his ve duygu vardır. Örneğın; Yalın Tan (2015) ahşabın vazgeçilmezliğinden bahsederken “Bazen ağacın cinsi değışiyor, bazen cila rengi, bazen ise oluklu panel görünümünde oluyor. Ama bizce ahşabın mekana verdiği sıcaklık hiçbir zaman değışmiyor” demektedir. Görkem Volkan (2015) ise doğal taş, cam ve metalin yansıtma ve şeffaflaştırma özellikleri sayesinde mekanlarda yarattıkları ferahlık algısına vurgu yapar. Görünüyor ki, tasarımcılara göre malzemelerin duyuşsal niteliklerinden renk ve doku ile yarattıkları görsel zenginlik, malzeme seçimindeki en önemli kriterlerden biri olarak belirlenmiştir (Şekil 62).

Şekil 62. Malzemenin görsel zenginliği, Yalın Tan+Partners, Lowe İstanbul Ofis (URL-11, 2015)

Teknik nitelikler ise her malzemenin kendine özgü sahip oldukları niteliklerdir. Bunların arasında dayanıklılık, işlenebilirlik ve dönüşebilirlik, bitimler, ışığı yansıtma ve sesi emme, başka malzemelerle bağlantıları kabul etme sıralanabilir. Tasarımcı doğru ürünü seçebilmek için bu özellikleri bilmeli, yeni ya da değişime uğramış malzemelerden haberdar olmalıdır (Coles ve House, 2012).

Malzeme seçimi sırasında zaman içerisinde tasarımın kalitesini düşürmeyecek malzeme seçimine dikkat etmek gerekmektedir. Eğer dayanımı düşük malzeme seçilir ise bir süre sonra mekan bakımsız ve itici bir görüntü alabilir. Özellikle yoğun kullanıma maruz kalan mekanlarda dayanımı yüksek malzeme tercihi öncelikli hale gelir. Bunun yanında Hakan Demirel (2015) “Öyle bir mekan yaparsınız ki, zaman içinde doğal olarak oluşacak aşınmaların, o mekanın ruhunu zenginleştireceğini öngörürsünüz. Ama elbette bu kalitesiz malzeme seçmek anlamına gelmiyor” demektedir. Yani malzemenin dayanımı kadar kalitesi de önemlidir. Zaman içerisinde kalitesi düşük malzemelerde meydana gelen aşınmalar tasarıma olumsuz etki ederken, kalitesi yüksek malzemelerde meydana gelen aşınmalar tasarıma yaşanmışlık hissi katarak olumlu etkiler bırakır. Tasarımcıların yorumları sonucu doğal malzemelerin tasarıma dair kalite mesajı verdikleri söylenebilir. Burada kaliteli malzeme ile kast edilen çoğunlukla doğal malzemelerdir.

Tasarımda malzemelerin birbirleriyle olan ilişkileri ve bağlantıları önemli bir yer tutmaktadır (Şekil 63). Bu nedenle malzeme seçimi yaparken bu noktalara dikkat edilmesi gerekli kriterler haline gelir. Örneğin Görkem Volkan (2015) malzeme seçiminin doğruluğunda, tekil yerine çoğul düşünceden bahsederken; malzemelerin birbirleri ile olan iletişim ve birleşiminin önemini vurgulamaktadır. Aynı şekilde Doğu Kaptan (2015) birbirine zıt malzemelerin iletişimindeki heyecandan bahsederken, kontrastlığın getirdiği

detayları vurgulamıştır. Bu detaylarda ise malzemenin uygulanabilirliği için uygulama kolaylığı ve uygulamayı yapacak iyi usta ile çalışmada önemle vurgulanmıştır.

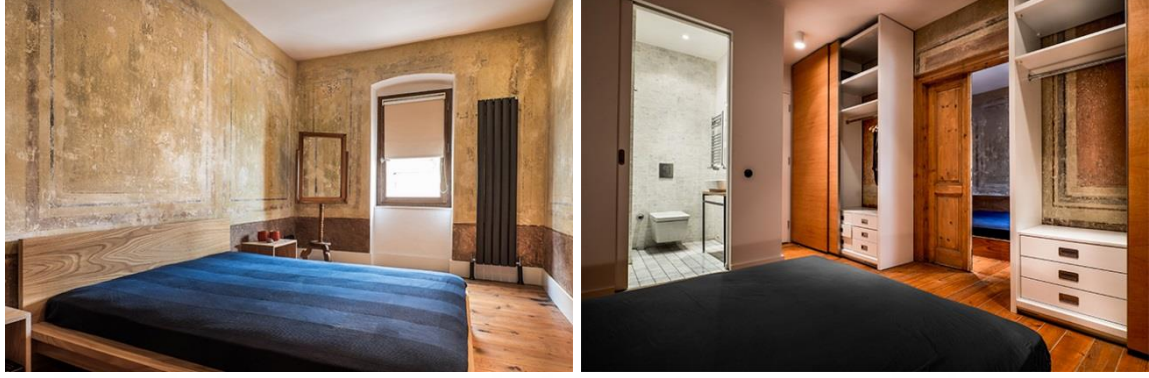
Şekil 63. Malzemelerin iletişimi ve birleşimi, Atelye 70, Gabriel Evi (URL-12, 2015)

Dolayısıyla malzemenin teknik niteliklerinden dayanım, farklı malzemelerin birleşimi ve iletişimi, uygulama kolaylığı veya uygun boyutların mevcudiyetinin malzeme seçiminde en önemli kriterler arasında olduğu belirlenmiştir.

Bütçe: Projenin ekonomik boyutu yani bütçe malzeme seçiminde en önemli bulunan ölçütlerden biridir. Yapılan görüşmelerde tasarımcıların çoğunluğu, proje bütçesinin malzeme seçimlerini en çok etkileyen noktalardan biri olduğunu belirtmiştir. Bazı durumlarda kullanımı arzu edilen malzemeler belirlenen bütçeyi aşmakta, bütçenin yetmediği bu durumlarda seçimler gerçek dışı kalmakta ve zaman kaybı yaşatmaktadır. Bu nedenle daha işin başında ilk fikirler ile düşünölmeye başlanan malzemelerin gerekli firmalardan numuneleri istenerek fiyat araştırması yapılmaktadır.

Mekan: Tasarım sürecinde malzeme seçimi yaparken mekanın, yeni bir yapıda, tarihi bir yapıda ya da yapıyla beraber hazırlanan bir iç mekan olup olmadığı etkili kriterlerden bir diğeridir. İç mekanın içinde bulunacağı yapıyla kuracağı ilişkiler temelinde bu kararlar değişkenlik gösterebilir. Yeni yapı ile tarihi yapı için malzeme seçimleri farklılıklar gösterir. Cem Sorguç (2015) kendi yapı tasarımlarında mimari yapı ile iç mekanı beraber ele aldıklarına önemle vurgu yapmaktadır. Doğu Kaptan (2015) ise tarihi yapılardaki sürecin farklılığını belirtir ve “Tarihi binayı keşfetmek, eskiyle yeniyi kompozisyon haline getirmek, güncellemek zevklidir. Geçmişten gelen malzemeyi yaşatmak, onu ön plana çıkarmak ve modern şekilde yorumlamak heyecan vericidir. Örneğin 1800’lü yıllarda

yapılan Gabriel Evi'ni yenilerken, döşemeyi tamamen koruduk, yaşanmışlık hissini korumaya çalıştık” demiştir (Şekil 64).

Şekil 64. Malzemenin tarihi yapıda kullanımı, Atelye 70, Gabriel Evi (URL-12, 2015)

Diğer taraftan malzeme seçiminde mekan analizinin önemine de değinmek gereklidir. Tasarımcı mekanı tanımalı ve gün boyu mekanın aldığı doğal ışığı deneyimlemelidir. Tasarımcı malzeme seçimine karar verirken malzeme numuneleri ile malzemeyi mekanda deneyimleyebilir, bazı tasarımcılar birebir malzeme prototipleri ile çalışabilir. Çünkü mekan tasarımında yapının strüktürünü tanımak, tasarıma farklı olanaklar sunmaktadır.

Konsept: Malzeme seçiminde etken olan önemli kriterlerden bir diğeri de konseptir. Tasarımcı malzeme seçimi yaparken, mekanda oluşturmak istediği duygu ve atmosfere dikkat eder ki bu durum, tasarım konseptinden beslenen bir durumdur. Tasarımcıların özellikle konsept proje sürecinde malzeme seçimine yer vermelerinin nedeni tam olarak budur. Tasarım sürecinin başında oluşturulan kavrama yönelik, malzeme seçimleri renk ve dokusu ile oluşturacağı görsel etki ile yol gösterici olacaktır. Aslında malzeme seçiminin temelinde konsept vardır, konsept aşamasında istenilen atmosfere cevap verebilecek özelliklere sahip malzeme seçimi yapılır. Bu his kişiyi ilk malzeme kararları alınırken yönlendirir. Tasarımcı mekanda yaratmak istediği hisse cevap verebilecek malzemeleri bir araya getirerek kararlar alır ve tasarımı somut hale gelir.

İşlev: Malzemelere gösterilen duyuşsal tepkilerin yanı sıra işlevsel uygunluk da düşünülmesi gereken bir kriterdir. Yani tasarımcı görsel ihtiyaçlar ile işlev arasında bir denge yaratmalıdır. Malzeme seçimlerinde etkin kriterlerden bir diğeri de projenin tipi yani işlevidir. İşleve göre mekanın fonksiyonel ihtiyaçları farklılık gösterir ve fonksiyonel

ihtiyaçlara göre malzeme seçimi değişir. Okul, hastane, fabrika, ev gibi konunun kendi parametrelerine bağlı olarak mekanlarda malzeme seçimleri farklılaşabilmektedir. Örneğin alışveriş merkezi gibi yoğun kullanıma maruz kalan mekanlarda malzemelerin kullanılabilirliği ve dayanımı ön plana çıkarken, konut projelerinde malzemenin sıcaklığı ve dokusu aranır. Hastane yapılarında ise hijyenik ve temizliği kolay malzeme ihtiyaçları olarak ortaya çıkar. Ama tabii ki bazen alışagelmışin dışında sıra dışı tercihlerde karşımıza çıkar. Özellikle son yıllarda sıra dışı kullanımlar ile işlevin malzeme seçimindeki etkinliği azalmıştır denilebilir. Örneğin Seyhan Özdemir (2015) “Sıradan malzemelerin sıra dışı kullanımları bizi heyecanlandırıyor. Azerbaycan’ın başkenti Bakü’de geçtiğimiz yıl tamamladığımız Heydar Aliyev Uluslararası Havalimanı projesini buna örnek verebiliriz. Terminalin iç mekan tasarımında havalimanları kullanımında çok sık rastlanmayan ahşap ve doğal taş gibi malzemeleri kullanarak farklı bir deneyim yaratmayı hedefledik. Günümüzde insanların çok sık seyahat ettiği gerçeğine dayanarak havalimanı tipolojisini değiştirirken; özel tasarım ahşap cocoon üniteleri ile terminalin büyük ölçeğini insana yakınlattığımız ve yoğun ahşap kullanımı ile bu endüstriyel ortamı sıcaklaştırdığımız bir deneyim tasarladık” demiştir (Şekil 65).

Şekil 65. Malzemenin sıra dışı kullanımı, Autoban, Haydar Aliyev Uluslararası Havalimanı (URL-13, 2015)

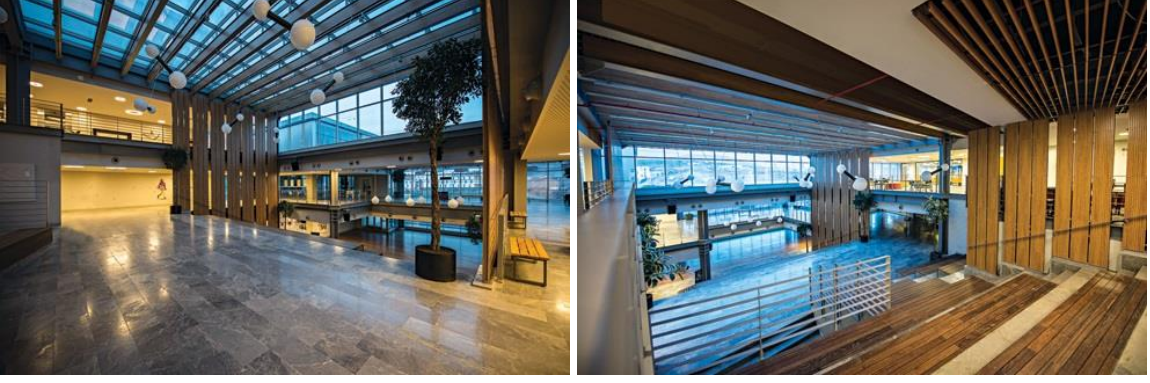
Malzeme Üretim Yeri: Malzemeler üretim yerine göre yerli ve ithal ürün olmak üzere iki grupta toplanır. Yapılan çalışma göstermektedir ki, malzeme seçiminde az da olsa etkin olan kriterlerden bir diğeri de malzemenin yerli üretim olmasıdır. Bunun nedenlerinden biri yerli üretim malzemelerin kolay tedarik edilebilmesi, zamanında teslim, bakım, onarım gibi firma olanaklarının rahatlığıdır. Yalın Tan (2015), ithal ürünlerde

zaman zaman uzun temin süreçleri yüzünden proje yaşanan sorunlara önemle vurgu yapmıştır.

Müşteri: Müşterinin istekleri ve müşteri tarafından verilen bütçe proje sınırlarını belirleyen bir etkidir.

Malzeme Üretim Şekli: Malzemeler, üretim şekline göre doğal ve yapay malzeme olmak üzere iki grupta toplanır. Doğal malzemeler, hammaddelerin kaynağından çıkarılıp işlenmesiyle elde edilir. Yapay malzemelerde ise katkı maddesi ekleme ve biçimlendirme işlemleri uygulanır (Hegger vd., 2012). Tasarımcılarla yapılan görüşmelere göre, iç mekan tasarımında malzeme seçiminde doğal malzeme tercihinin önemli olduğu açıkça görülmüştür. Örneğin Bülent Güngör (2015) sentetik malzemenin hissizliğinden bahsederken malzeme seçiminde doğal malzeme tercihinin önemle vurgulamıştır. Hakan Demirel (2015) ise “Doğal olarak elde edilen, çok fazla işlem görmemiş olması ve yaşanmışlığı yansıtabilecek malzemeler olması sebebi ile doğal malzemeler sıkça projelerimizde yer bulur. Ahşap ile birlikte doğal taşlar ve birbirine benzemeyen birçok farklı desendeki mermerleri saymak gerek. Saydığım malzemelerin aslında hepsinin ortak özelliği doğa ile kurdukları ilişki. Birbirlerine benzemeyen, biricik yapıları ve 'kusursuz' olmayışları hepsinin kendine has bir ruhu olduğunu düşündürüyor” demiştir. Doğu Kaptan (2015) “Doğal malzeme eskidikçe güzelleşiyor, o yüzden malzemedeki orijinine yani özüne gitmeyi seviyoruz” demektedir.

Sürdürülebilirlik: Kullanılan malzemelerin her birinin çevre üzerinde etkisi vardır. Seçilen malzemelerin doğa ve çevre dostu, enerji tasarrufu sağlayan ürünler olmasına dikkat edilmelidir (Şekil 66). Doğal ve zehirli olmayan malzeme kullanımı, yeniden kazanılmış ahşap ve çelik gibi geri dönüşümlü malzemelerin kullanımı ile sürdürülebilir iç mekanlar yaratılabilir. Hakan Demirel (2015) “bir mekanı veya yapıyı en iyi yapan şey sürdürülebilir veya yeşil olması değil kuşkusuz; ama bütünün içinde olmazsa olmaz bir şey” diyerek sürdürülebilirliğin tasarım içindeki önemini vurgulamaktadır.

Şekil 66. Leed sertifikalı tasarım, B Design, Özyeğin Üniversitesi Öğrenci Merkezi (URL-14, 2015)

4. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Tasarım kavramı çok geniş bir kullanım alanına sahiptir. Bu kullanım alanının da her tasarlama, ardışık adımlardan oluşan bir sürece sahiptir. Zaman içerisinde ardışık adımlar, karar vermeye ilişkin işlemler ile tasarım sürecinin yapısını meydana getirmektedir. Bu yönüyle tasarım süreci, giderek daha da önemli bir çalışma alanı haline gelmiştir.

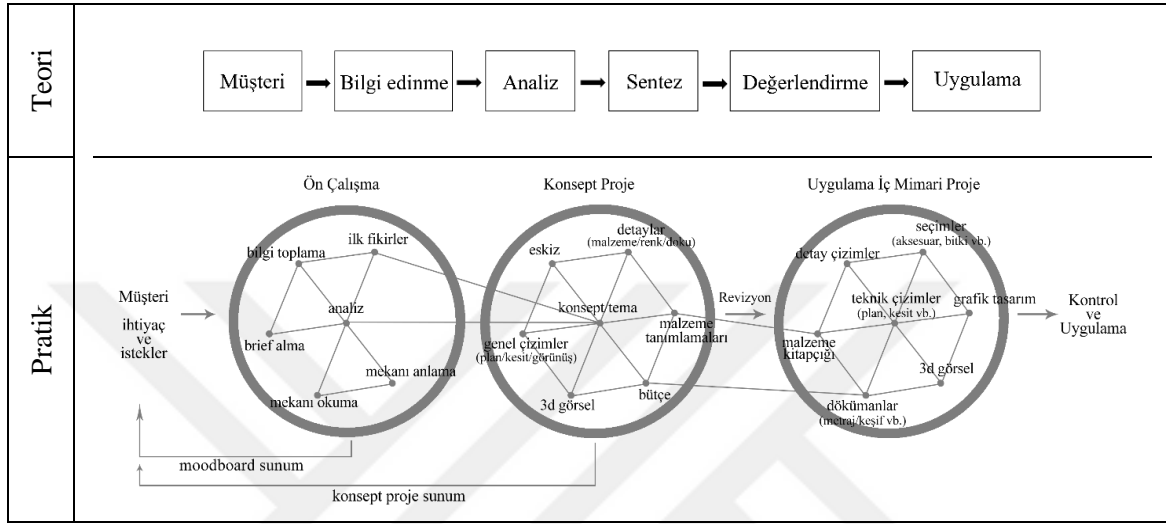
Yirmi birinci yüzyıla gelindiğinde iç mekan tasarımı, tasarımın geniş yelpazesi içerisinde yerini almıştır. Mekanın oluşturulma biçimi üzerinde faydalı etkisi olabilecek, tarihsel ve teorik açıdan zengin bir konu olarak görülmeye başlanan iç mekan tasarımı üzerine, günümüzde konunun problemlerini, süreç ve teorilerini irdeleyen akademik yayınlar sınırlı sayıdadır. Bu nedenle bu tez çalışması kapsamında birincil hedef olarak, gerçekleştirilen görüşmeler ile günümüz şartlarında tasarım alanında önemli bir yer tutan iç mekan tasarımı değerlendirilmiştir.

Tasarlama kuramcıları tarafından bir disiplinden diğerine genellenerek yorumlanan tasarım süreci modelleri gerçekleştiği alanın içeriğine göre çeşitlilik gösterir. Tasarım sürecinin belirli bir disiplin adı altında ele alınabileceği varsayımından yola çıkarak yapılan bu çalışma sonucu, geniş bir insan eylemi olarak ele alınan tasarım ve tasarım süreci konularının iç mekan tasarımı disiplini adı altında ele alınabileceği açıkça görülmüştür. Geleneksel tasarım yaklaşımlarına yönelik olarak hazırlanan süreç iç mimarlık bağlamında ele alınarak, diğer disiplinlerden farkı ortaya konmuştur.

Tasarım süreci metotlarında çeşitli eylemler arasındaki fonksiyonel ilişkileri ‘grafik’ ve ‘küme’ kuramıyla açıklamaya çalışan kuramcı Alexander’ın (1977) felsefesinden yola çıkarak, iç mekan tasarım süreci bir model ile açıklanmıştır. Bu model ile iç mekan tasarım sürecinde izlenen yol basitleştirilmiş ve kolay anlaşılır bir şekilde örüntü kavramı ile açıklanmıştır. Çünkü örüntü, içinde barındırdığı tekrar etme, ardışık olma mantığı ile tasarım süreci adımları ile benzerlik göstermektedir. Çalışma sonucu tecrübeli tasarımcıların deneyimleri ile iç mekan tasarım sürecinde izlenen zihinsel adımlar örüntü kavramı ile cevaplanarak ortaya konmuştur. Böylece örüntünün geniş anlam açılımları, bu yönüyle özellikli araştırma konularında bir model olarak ortaya konabilecek kapasiteye sahip bir kavram olduğunu göstermiştir.

Tasarım kuramcılarının çalışmalarını inceleyen literatür bölümü sonucu ortaya konan tasarım süreci ile sürecin temel adımlarının ele alındığı görülmektedir. İç mekan disiplinine

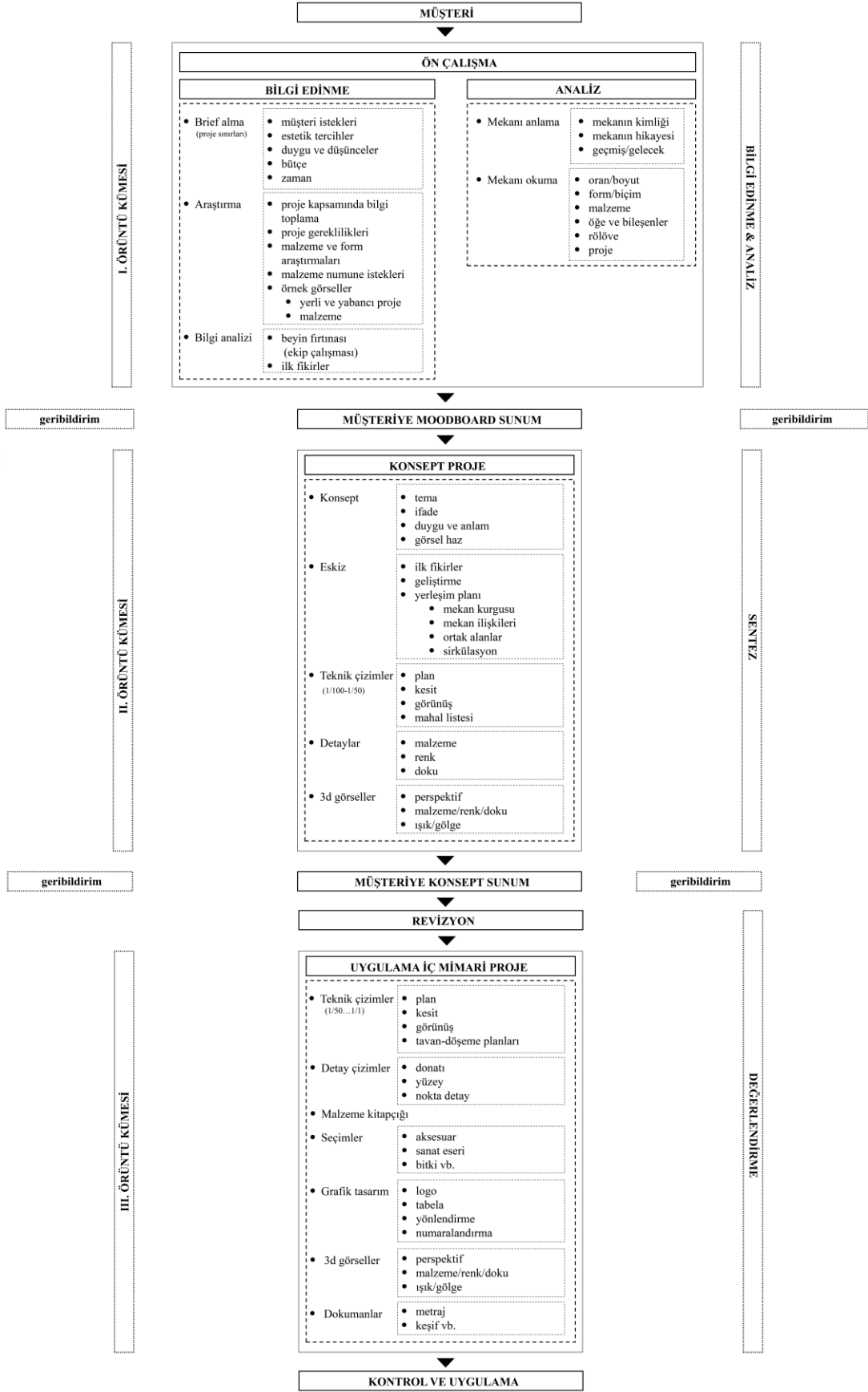
özgü oluşturulan örüntü modeliyle ise izlenmesi gereken ardışık adımlar açık bir şekilde okunmaktadır. Bu modelde ilişkili alt örüntüler, oluşturdukları örüntü kümeleri, örüntü kümelerinin bir birleriyle olan ilişkileri kolaylıkla okunmaktadır. Yapılan karşılaştırma göstermektedir ki mevcut durum geliştirilmiş ve bir model ile ortaya konmuştur (Şekil 67).

Şekil 67. Teori ve pratikte tasarım süreci karşılaştırması

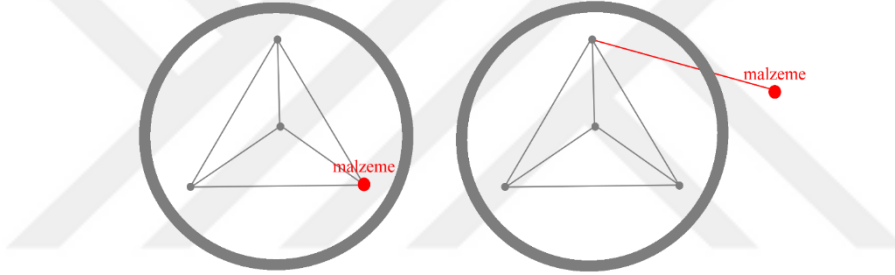
Uzun yıllardır bilimsel çalışmalara konu olan tasarım süreci, bilimsel olarak temel adımlar ile açıklanıp, genel tasarım sürecini açıklar niteliktedir. Son yıllarda alt disiplinlere özgü tasarım süreci çalışmaları da yapılmaktadır. Bu çalışma ile ise iç mekan tasarım sürecine özel, alternatif bir model üretiminin mümkün olduğu görülmüştür. Oluşturulan model tasarım süreci temel adımlarını içerse dahi farklı olarak iç mekan tasarım süreci adımlarını detaylıca ortaya koymuş ve meslek disipliniinde yer alan kavramlar ile açıklanmıştır.

Modeli oluşturan her bir örüntünün gerektirdiği iş yükü, içeriği ve kapsamı ise detaylı olarak oluşturulan bir diyagram ile özetlenmeye çalışılmış ve temel aşamalar ile ilişkisi ortaya konmuştur (Şekil 68). Hazırlanan diyagram detaylı olarak Ek-2 de verilmektedir.

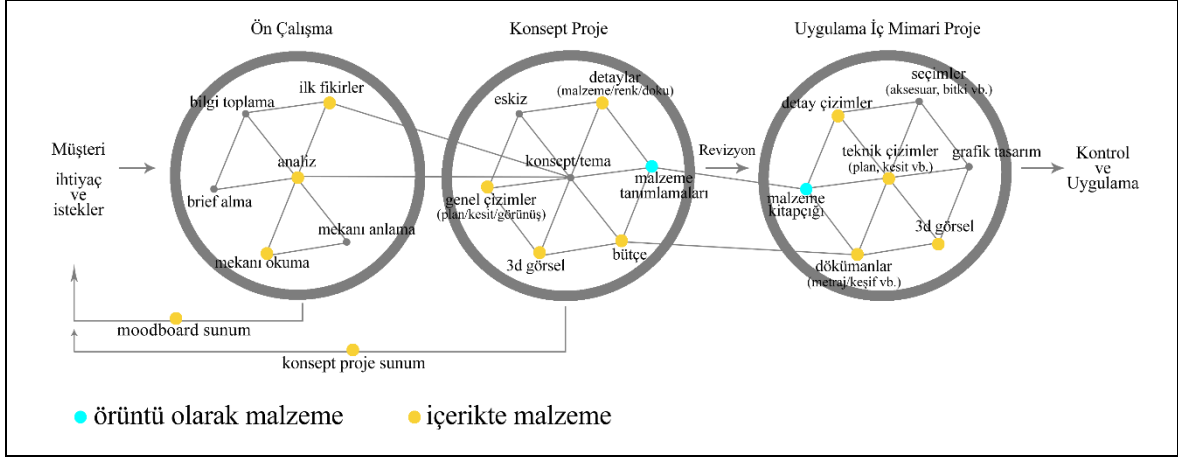
Tez çalışması kapsamında ikincil hedef olarak iç mekan tasarım sürecinde örüntülerden biri olarak malzeme görünür kılınmıştır. İç mekan tasarım süreci kapsamında önerilen modelde malzeme görünür bir örüntü olarak konsept proje ve uygulama iç mimari proje örüntü kümelerinde karşımıza çıkmaktadır. Ancak yapılan çıkarımlar sonucu iç mekan tasarım sürecinin ilk anından son anına kadar malzemenin tasarıma etkisi görülmektedir. Tecrübeli tasarımcılar ile yapılan görüşmeler ışığında; malzeme örüntü olarak tekil görünmüş olsa dahi, başka örüntülerin içeriğinde de yer aldığı söylenebilir.

Malzeme bazen görünür bir örüntü olur, bazen ise görünmez bir hal alır (Şekil 69). Kimi zaman kendi başına bir örüntü olarak örüntü kümesinde kendini görünür kılar ve süreçte önemli bir aşama olarak belirir. Kimi zaman ise örüntü kümesinin içinde görünmez ama örüntülerden birinin içeriğinde mutlaka yer alır ve örüntüye etki eder.

Şekil 69. Malzeme ve örüntü ilişkisi

İç mekan tasarım süreci kapsamında önerilen model üzerinde de malzeme her örüntü kümesinde karşımıza çıkmaktadır. Bazı kümelerde örüntü olarak yer verilmiş, bazı kümelerde ise ardışık örüntülerin içeriğinde ele alınmış olsa dahi, malzeme sürecin her noktasında mevcuttur (Şekil 70). Çünkü düşünülen ve tasarlanan mekanı somut hale getiren malzemedir.

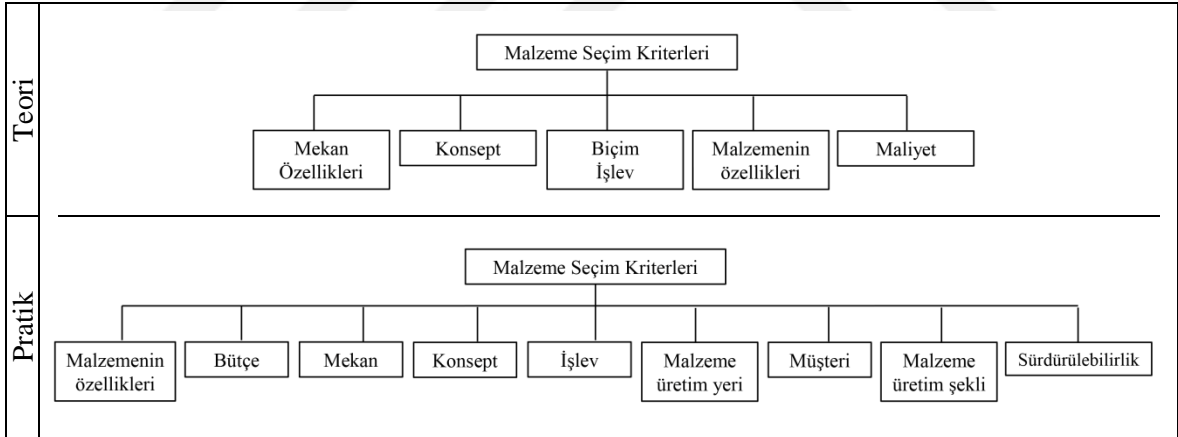
Şekil 70. İç mekan tasarım sürecinde malzemenin yeri

Malzeme, ön çalışma aşamasında adlandırılmamış olsa bile, örneği kümesi içerisinde yer alan birçok örneği içeriğinde yer alır. Tasarımcıların deneyimlerinden yola çıkarak proje kapsamında ilk yapılan araştırmalarda “malzeme ne olabilir?” düşüncesi ile firmalardan numune isteklerine başlandığı söylenebilir. İlk tasarım fikirleri ile o fikre hizmet edebilecek malzeme düşünceleri zihinde oluşmaktadır. Çünkü o fikirleri mekanda en uygun şekilde hayata geçirebilecek malzeme araştırma süreci vardır. Diğer yandan mekanın yer aldığı yapı ve malzemesi de önemlidir. Tüm bu malzeme düşünceleri örneği proje görselleri ile desteklenir ve moodboard sunumda yer alır. Deneyimli bir tasarımcı hangi tür malzeme kullanacağını yaptığı araştırmalar sırasında yaklaşık olarak karar vermiş olur. Özellikle malzeme konseptte hizmet ediyor ise daha ilk aşamada gerekli hale gelir.

Konsept proje aşamasında ise, malzeme bahsi geçen bir örneği olarak kendini göstermektedir. Ama yine bu örneği kümesinde de diğer örneğüler içeriğinde kısmen yer almaktadır. Malzeme ister konseptte hizmet etsin, ister etmesin yapılan irdelemeler sonucu görülmektedir ki tasarımcılar bu aşamada her koşulda malzemeye yer vermektedir. Konsept proje aşaması tasarımın geliştirildiği aşamadır. Tasarım kararları alınırken detaylandırma sürecinde malzeme, renk ve doku uyumu esas alınarak bütünleşik bir tasarım kurgulanır. Hazırlanan çizimlerde ve 3 boyutlu görsellerde malzeme ifadeleri kendini somut bir şekilde gösterir. Ve tabii ki bütçe kapsamında yine malzeme ele alınır. Tüm bu örneğüler kapsamında alınan malzeme kararları ile malzeme kitapçığı veya malzeme boardları hazırlanır. Konsept proje sunumunda bu hazırlıklar müşteriye sunularak, müşterinin meknlarda kullanılacak malzemelere dokunarak görsellerde sunulan malzemeleri anlaması sağlanır.

İç mimari proje aşamasında yine malzeme kendi başına bir örüntüdür. Ama yine bu örüntü kümesinde de diğer örüntüler içeriğinde kısmen yer almaktadır. Bu aşamada malzeme son kararları alınır ve malzeme seçimleri tamamlanır. Alınan bu kararlar teknik çizimlere ve 3d görsellere işlenir. Metraj ve keşif kapsamında malzeme fiyatları ele alınır. Tüm bu çalışmalar ile uygulama aşamasına proje kullanılacak malzeme seçimleri ve miktarları ile hazır duruma getirilir.

İç mekan tasarım süreci boyu her aşamada kendini hissettiren malzeme, bazen tasarımın en önemli parçası olabilirken bazen arka planda kalabilir. Ancak sürecin yadsınamaz bir parçası olduğu gerçeği kaçınılmazdır. Önemli olan bütün içerisinde doğru malzeme seçimlerini yapmaktır. Malzeme seçiminde belli kriterler öncelik gösterebilir ve malzeme seçimi belli kriterler çerçevesinde ele alınabilir varsayımından yola çıkarak, Türkiye'nin önde gelen tasarım ofisleri ile yapılan görüşmeler sonucu; malzeme seçimi yaparken birçok şeye dikkat etmek gerektiği, birçok kriterin birbiri ile ilişkili olduğu açıkça görülmüştür. Çalışma sonucunun, literatür bölümünde yer verilen çalışmalar ile paralellik gösterdiği açıktır (Şekil 71).

Şekil 71. Teori ve pratikte malzeme seçim kriterleri karşılaştırma

Yapılan görüşmeler ile iç mekan tasarım sürecinde malzeme seçiminde etkili genel kriterler; malzemenin özellikleri, bütçe, mekan, konsept, işlev, malzemenin üretim yeri ve üretim şekli, müşteri ve sürdürülebilirlik olarak ortaya konmuştur. Malzemenin özellikleri, bütçe ve konsept kriterlerinin ise öncelik gösterdiği açıktır. Tüm bu kriterlerin yanı sıra tasarımcıların her biri malzeme bilgisinin önemini belirtmiştir. Malzeme seçiminin piyasada belli kriterler gösterdiği, malzemelerin nereden nasıl tedarik edileceğinin önemli

bir konu olduğu söylenebilir. Bu konuda özellikle üretici firmalarla iletişim halinde olmanın gerekliliği vurgulanmıştır. Tüketiciye yönelik çalışanlardan çok tasarımcılar için çalışan uzman üretici firmalarla çalışmada fayda vardır. Bu firmaları sık sık ofislerinde ağırladıklarını belirten tasarımcılar, sürekli iletişim halinde olduklarını belirtmişlerdir. Tasarımcıların ofislerinde firmalardan gelen malzeme numunelerine özel yerler ayırdıkları da tasarım ofisleri ziyaretinde açıkça görülmüştür. Firmalar malzeme seçiminde ve sunumlarda kullanılmak üzere malzeme numuneleri ücretsiz olarak ofislere sunmaktadır. Üretici firmalarla iletişim halinde olarak malzeme bilgilerini sürekli arttırmaya çalışırlar ve yeni malzemeleri bu şekilde takip edebilirler.

Elde edilen sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde, kurgulanan iç mekan tasarım süreci modeli ile iç mekan tasarımında izlenen yolu göstererek, iç mekan tasarım sürecine daha bilinçli yaklaşılaçağı ve modelin tasarımcı adaylarına kaynak oluşturacağı düşünölmektedir. Tasarımcıların deneyimleri ile iç mekan tasarım süreci temel kavramları, tasarımcıların kendi görüşleri doğrultusunda mantıklı bir model üzerinde kurgulanmıştır. Bu model örüntü kavramı ile açıklanarak, malzemeyi görünür bir örüntü olarak açıklayarak malzemenin süreçteki yeri ve önemi ortaya konmuştur.

Bu doğrultuda tez çalışmasının ileriki araştırmalara yardımcı olması ve yeni araştırmacılara konu olabilmesi açısından aşağıdaki önerilerde bulunulabilir:

- Bu model iç mekan tasarımı eğitim çalışmalarında sınanabilir veya belirlenen tasarımcı örneklem grubu kapsamında uygulanmış proje çalışmaları üzerinden sorgulanabilir.
- Model farklı disiplinler üzerinden veya farklı işlevler üzerinden özne olarak yeniden kurgulanabilir.
- Bu tez kapsamında malzeme örüntü olarak görünür kılınmış ve daha detaylı incelenmiştir. Model içerisindeki örüntülerden bir diğerinin de aynı şekilde iç mekan tasarım sürecine etkileri sorgulanabilir.
- Malzeme örüntüsü daha detaylı olarak ele alınarak, malzeme seçim kriterleri projeler üzerinden açıklanabilir.

Sonuç olarak bu çalışmanın iç mekan tasarım süreci üzerine yapılacak çalışmalara aydınlaticı olacağı ve çalışmalar için temel bir bilgi taşıyacağı düşünölmektedir. İç mekan tasarım süreci önemli bir çalışma alanıdır. Dolayısıyla iç mimarlık alanı için daha çok bilimsel çalışmaların gerekliliği açıktır.

5. KAYNAKLAR

- Achten, H. H., 2008. Design Process, IOS Press BV, Amsterdam.
- Aksoy, E., 1975. Mimarlıkta Tasarım, İletim ve Denetim, Gün Matbaası, İstanbul.
- Alexander, C., 1977. Notes On The Sythnesis Of Form, 9th Printing, Harvard University Press.
- Andersan, J., 2011. Mimari Tasarım, Literatür Yayınları, İstanbul.
- Arayıcı, O., 2008. Malzeme ve Estetik Diyalektiği, 4. Ulusal Yapı Malzemeleri Kongresi, Kasım, İstanbul, Bildiriler Kitabı: 69-77.
- Archer, L.B., 1965. Systematic Method For Designers, London: The Design Council
- Arıoğlu, N., 1993. Yapı Ürünlerinin Seçimi İçin Bir Yöntem, Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Arıoğlu N., Acun S. ve Gürdal, E., 2004. Çimento Esaslı Malzemelerin Mekan Oluşturulmasında Kullanım Yerlerinin Analizi, Beton 2004 Kongresi, Türkiye Hazır Beton Birliği, Haziran, İstanbul, Bildiriler Kitabı: 542-553.
- Bayazıt, N., 1994. Endüstri Ürünlerinde ve Mimarlıkta Tasarlama Metotlarına Giriş, Literatür Yayınları, İstanbul.
- Bayazıt, N., 1997. Tasarlama Kuramları ve Metotları, Birsen Yayınevi, İstanbul.
- Bayazıt, N., 2004. Tasarımı Keşfetme: Tasarım Araştırmalarının Kırk Yılı, İTÜ Dergisi, 3, 3-15.
- Bayazıt, N., 2008. Tasarımı Anlamak, İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul.
- Boyla, O., Mobilya Tarihi, e-kitap, <http://www.ekitapbankasi.com/> 10 Nisan 2012.
- Broadbent, G., 1973. Design in Architecture, John Wiley&Sons Ltd, London, New York, Sydney, Toronto.
- Brooker, G. ve Stone S., 2011. İç Mekan Tasarımı Nedir?, Yem Yayın, İstanbul
- Brown, R. ve Farrelly, L., 2012, Materials And Interior Design, Laurence King Publishing Ltd., London
- Buchanan, R., 2001. Design Research and The New Learning, Design Issues, 17, 3-23.
- Coles, J. ve House, N., 2012. İç Mimarlığın temelleri, Literatür Yayınları, İstanbul.
- Cross, N., 1999. Design Research: A Disiplined Conversation, Design Issues, 15, 5-10.

- Cross, N., 2006. *Designerly Ways of Knowing*, Springer, London.
- Cross, N., 2008. *Engineering Design Methods Strategies for Product Design*, John Wiley&Sons Ltd., England.
- Dodsworth, S., 2012. *İç Mekan Tasarımının Temelleri*, Literatür Yayınları, İstanbul.
- Erbil, Y. ve Akıncıtürk, N., 2009. Teknolojik Değişimin 20. Yüzyıl Mimarlığına Etkileri, Mimarlıkta Malzeme, 3, 37-41.
- Eriç, M., 1994. *Yapı Fiziği ve Malzemesi*, Literatür Yayınları, İstanbul.
- Ertemli, M., 2006. İç Mekanda Yapı Malzemelerinin Görsel Etkileri, 3. Ulusal Yapı Malzemeleri Kongresi, Kasım, İstanbul, Bildiriler Kitabı: 206-215.
- Ertürk, Z., 1981. *Mimaride Tasarlama, Süreçler, Modeller ve Teknikler Açısından Bir İnceleme*, Doç Tezi, KTÜ, Trabzon.
- Ertürk, Z., 1987. *Mimari Tasarlama Teknikleri*, Trabzon.
- Fındık, F., 2010. *Malzeme ve Tasarım Bilgisi*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Foster, N., 2000. *Yaşamak İçin Tasarım*, Çağdaş Dünya Mimarlar Dizisi 7, Boyut Yayınları, İstanbul.
- Gagg, R., 2013. *İç Mimarlıkta Doku+Malzeme*, Literatür Yayıncılık, İstanbul.
- Giaccardi, E. ve Fischer, G., 2008. *Creativity and Evolution: A Metadesign Perspective*, *Digital Creativity*, 19, 19-32.
- Granshirt, C., 2007. *Tools for Ideas: An Introduction to Architectural Design*, Birkhauser, Berlin.
- Grant, D., 1975. *Aims and Potentials of Design Methodology in Response to Social Change*, Stroudsburg, PA: Dowden Hutchinson.
- Gür, Ş., Ö., 1978. *Social Sciences In Architectural Education: A Proposed Approach*, Doktora Tezi, Pennsylvania University, Michigan, ABD.
- Gür, Ş., Ö., 2014. *Mimari Güncellemeler, "Tasarım Yöntemleri ve Yöntem Bilimleri"*, Syf 1-62, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- Güzer, C., A., 2001. *Tasarımın İlk ve Son Sözü: Bir Flört Nesnesi Olarak Malzeme*, XXI Mimarlık Kültürü Dergisi, 7, 48-54.
- Hasol, D., 2008. *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü*, 10. Baskı, Yem Yayın, İstanbul.
- Hegger, M., Drexler, H. ve Zeumer, M., 2007. *Adım Adım Yapı Malzemeleri*, Yem Yayın, İstanbul.
- İnceoğlu, N., 2004. *Mimarlıkta Söylem, Kuram ve Uygulama*, Tasarım Yayın Grubu, İstanbul.

- Jones, C. ve Thornley, D., G., 1963. Conference On Design Methods, Oxford University Pres, London.
- Jones, C., 1970. Design Methods, Wiley-Interscience Ltd., London.
- Jormakka, K., 2010. Adım Adım Tasarım Yöntemleri, Yem Yayın, İstanbul.
- Karana, E., 2004. Guideliness for a Materials Selection Source for Industrial Design Activity, A Survey on the Expectations of Turkish Designers, Master Thesis, Middle East Technical University, Ankara.
- Karana, E., 2006. Ürün Tasarımında Malzeme Seçimi ve Malzemelerin Anlamları, XXI Mimarlık, Tasarım, Mekan Dergisi, 51, 80-83.
- Karana, E., 2009. Meanings of Materials, Middle East Technical University, Ankara.
- Kuban, D., 2007. Mimarlık Kavramları, 7. Baskı, Yem Yayın, İstanbul.
- Lawson, B., 1994. Design in Mind, Oxford, Butterworth.
- Lawson, B., 2005. Problems, Solutions and The Design Progress, How Designers Think, Architectural Pres, Great Britain.
- Massey, A., 2008. Interior Design Since 1900, Thames&Hudson Ltd., London
- Owen, C., L., 1993. Reflections On Design:Process For Change, Tenjin Barca Festival, Osaka.
- Öke, A., Bayazıt, N., İnceoğlu M. ve Tapan M., 1978. Mimarlıkta Tasarlama Metotlarına Giriş, Ders Notları, İTÜ Mimarlık Fakültesi, Mimari Tasarım Yöntemleri Kürsüsü, İstanbul.
- Öz, F., C., 2001. Malzemenin Doğası: Mimari Dil Bazında Tasarım Tercihleri, XXI Mimarlık Kültürü Dergisi, 7, 55-63.
- Pamir, H., 2001. Mimari Tasarım Kurgusu: Malzeme, XXI Mimarlık Kültürü Dergisi, 7, 18-23.
- Pile, J., 2009. A History Of Interior Design, Laurence King Publishing Ltd., London.
- Rashid, K., 2014. Ekolojik Yapılar ve Yerleşimler Dergisi, <http://www.ekoyapidergisi.org/>
- Roozenburg, N., F., M. ve Eekels, J., 1991. Product Design : Fundamentals and Methods,Chichester : Wiley.
- Slotkis, S., J., 2013. Foundations of Interior Design,Bloomsburry Publishing Inc., New York: Fairchild.
- Taş, E., 2002. Yapı Malzemesi Seçiminde Mimarların Davranış Biçimleri, Yapı Dergisi, Yem Kitabevi, 251, Ekim.
- Taşçıoğlu, M., 2013. Bir Görsel İletişim Platformu Olarak Mekan, Yem Yayın, İstanbul.

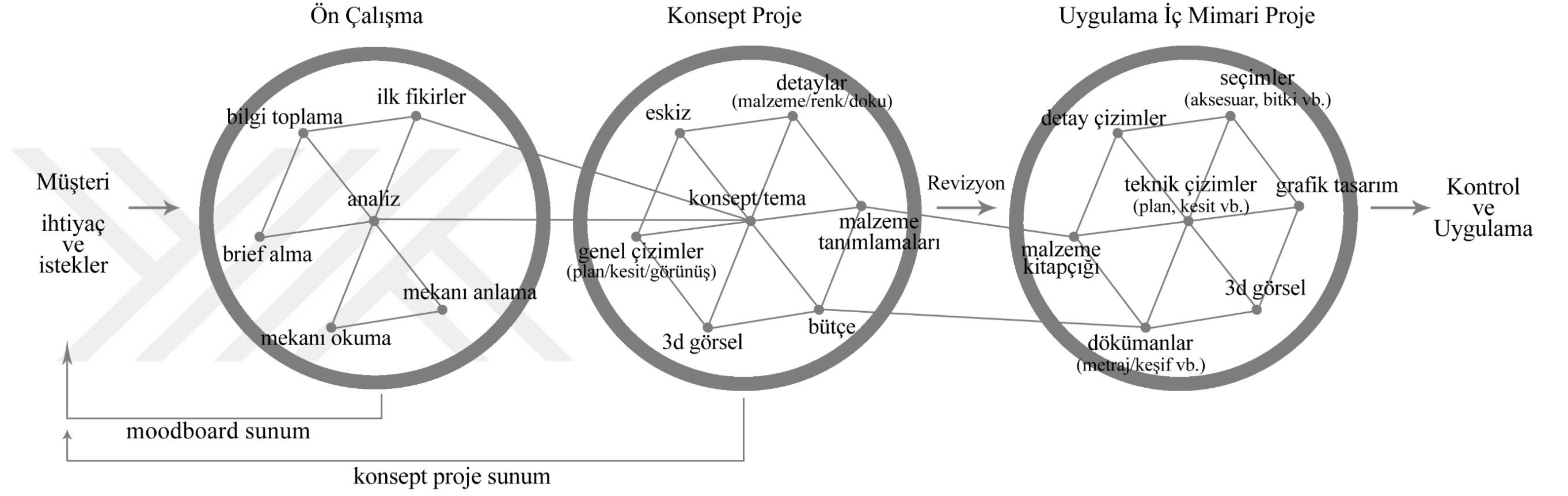
- TDK, 2005. Türk Dil Kurumu Sözlüğü, 10. Baskı, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Tokman, L., Y., 2012. Mimarlık Üzerine Bir Bilimsel Araştırma: Tasarım Yöntem Uygulama, Efil Yayınevi, Ankara.
- Tunalı, İ., 2009. Tasarım Felsefesi Tasarım Modelleri ve Endüstri Tasarım, Yem Yayınları, İstanbul.
- Türkyılmaz, Ç., C., 2010. Mimari Tasarım Eğitiminde Erken Tasarım Evresinde Bilginin Dönüşümünün İrdelenmesi ve Bir Model Önerisi, Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Türnüklü, A., 2000. Eğitimbilim Araştırmalarında Etkin Olarak Kullanılabilecek Nitel Bir Araştırma Tekniği: Görüşme. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi, 24, PegemA Yayıncılık, Ankara.
- URL-1, <https://www.flickr.com/> 01 Aralık 2014.
- URL-2, <http://entertainment.howstuffworks.com/> 01 Aralık 2014.
- URL-3, <https://en.wikipedia.org/> 01 Aralık 2014.
- URL-4, <https://tr.pinterest.com/> 05 Aralık 2014.
- URL-5, https://en.wikipedia.org/wiki/Hector_Guimard 05 Aralık 2014.
- URL-6, <http://www.dwell.com/profiles/article/design-icon-eileen-gray> 10 Aralık 2014.
- URL-7, https://en.wikipedia.org/wiki/Glass_House 10 Aralık 2014.
- URL-8, <http://www.architecturemedia.com/aa/aaissue.php?issueid=200605&article=10&typeon=2> 10 Mayıs 2012
- URL-9, <http://www.thedubaimall.com/> 12 Aralık 2014.
- URL-10, <http://www.designapplause.com/> 12 Aralık 2014.
- URL-11, <http://www.yalintanandpartners.com/> 12 Temmuz 2015.
- URL-12, <http://www.atelye70.com/> 12 Temmuz 2015.
- URL-13, <http://autoban212.com/> 12 Temmuz 2015.
- URL-14, <http://www.b-design.com.tr/> 12 Temmuz 2015.
- Uzunarslan, H., Ş., 2006. Tasarımda Görsel İşlevi Güçlendiren Etkenler ve Malzemenin Rolü, 3. Ulusal Yapı Malzemeleri Kongresi, Kasım, İstanbul, Bildiriler Kitabı: 194-205.
- Vries, M. ve Wagter, H., 1991. A CAAD Model for Use in Early Design Phases, The Electronic Design Studio: architectural Knowledge an the Media in the Computer Era, The MIT Pres, United States of America, 215-218.

Weijnen, M., Herder P. ve Bouwmans I., 2008. Designing Complex Systems a Contradiction in Terms, Ios Press, Amsterdam.

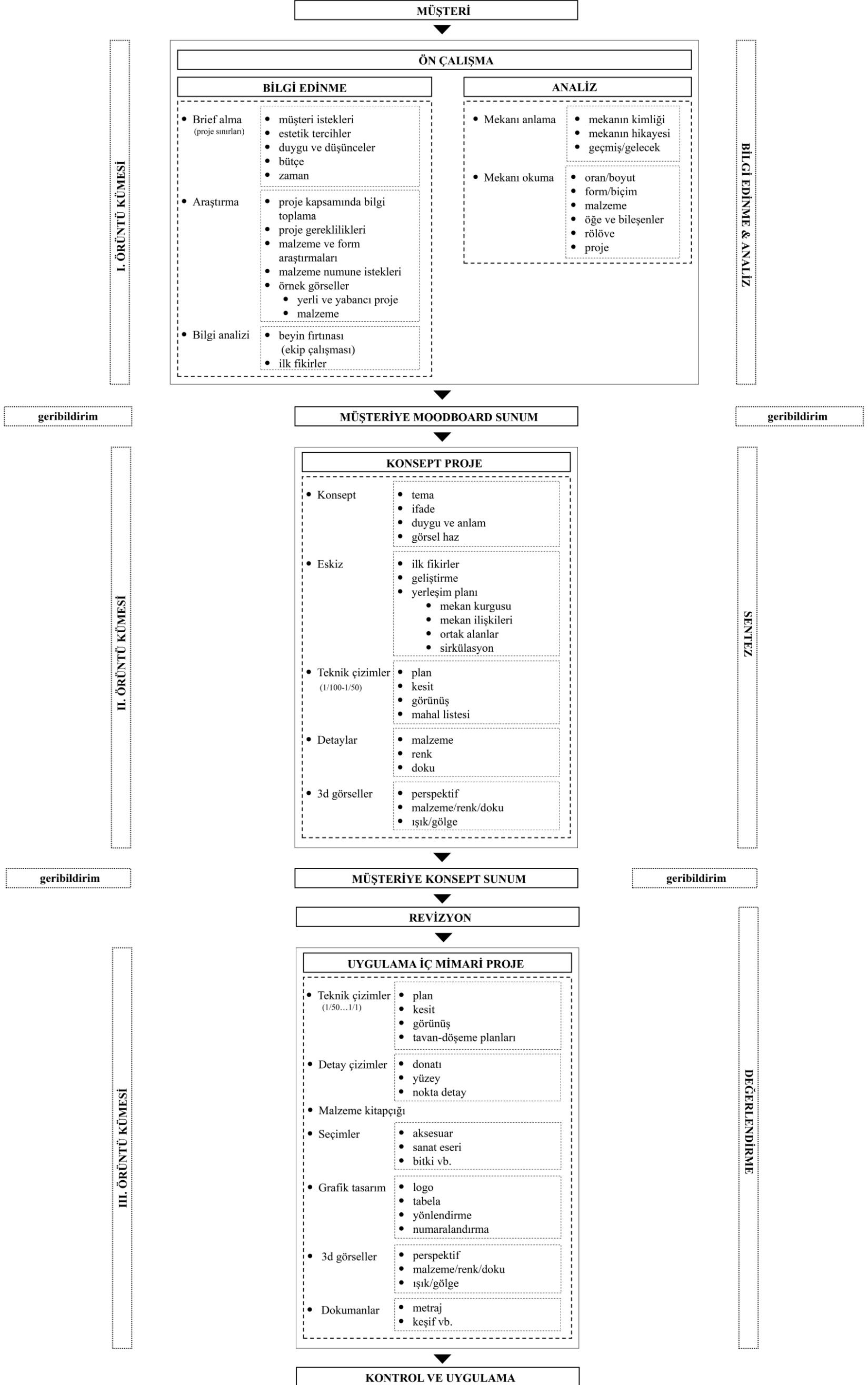

6. EKLER

EK 1- İç Mekan Tasarım Süreci Örüntü Modeli Değerlendirmesi

EK 2- İç mekan tasarım süreci içeriğini anlatan diyagram

ÖZGEÇMİŞ

1984 yılında Trabzon'da doğdu. İlköğrenimini Mehmet Akif Ersoy İlköğretim Okulu'nda, orta ve lise öğrenimini Trabzon Kanuni Anadolu Lisesi'nde tamamladı. 2002 yılında girdiği Karadeniz Teknik Üniversitesi İç Mimarlık Bölümü'nden 2006 yılında "iç mimar" olarak mezun oldu. Aynı yıl İç Mimarlık Anabilim dalında yüksek lisans eğitimi almaya hak kazandı. "Günümüz Klasik/Modern Yaşama Mekanlarında Kullanıcı Tercihleri Üzerine Bir İrdeleme: Trabzon Kenti Örneği" adlı yüksek lisans tezini Yrd. Doç. Dr. Filiz TAVŞAN danışmanlığında 2010 yılında tamamlayarak "yüksek iç mimar" unvanını aldı. Aynı yıl başladığı doktora öğrenimine, 2012 Bahar Yarıyılında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nden doktora dersi alarak devam etti. 2009 yılında atandığı Karadeniz Teknik Üniversitesi İç Mimarlık Bölümü'nde Araştırma Görevlisi olarak akademik çalışmalarını sürdürmekte olup, iyi derecede İngilizce bilmektedir.